

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2018

Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego

Iwona Smarsz

Redaguje zespół:

Aneta Szczepaniak-Głębocka

Andrzej Dudziak

ISSN 0238-9142

Materiał szkoleniowy

Powielono w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

A-5 325 egz.

SPIS TREŚCI

	str.
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ (Oprac. Andrzej Dudziak).....	5
II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Tomasz Umerle – Humanistyka cyfrowa i digitalna wiedza o literaturze.....	18
Marcin Radomski – Archiwa jako miejsca zachowania pamięci pokoleń....	28
Andrzej Dudziak – Przewlekłe zmęczenie, wypalenie zawodowe a w tle stres	39
Bibliografie osobowe: Roman Bratny	55
Witold Pilecki	57
III. MATERIAŁY METODYCZNE	
Małgorzata Derwich – Irena Sendler – szkice do portretu.....	68
IV. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	81
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego..	89
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	125
V. KRONIKA.....	128

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

Poniższy kalendarz, to wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń na II kwartał 2018 roku. Szerszy zestaw dat na II kwartał znajduje się w „Poradnikach Bibliograficzno-Metodycznych” z lat ubiegłych.

K w i e c i e ń

	IV		–	Miesiąc Pamięci Narodowej
	1 IV		–	Międzynarodowy Dzień Ptaków obchodzony od 1906 r. na mocy konwencji o ochronie ptactwa użytkowego
(150)	1 IV	1868	–	Ur. Edmond Rostand, poeta i dramaturg francuski (zm. 2 XII 1918)
(145)	1 IV	1873	–	Ur. Siergiej Rachmaninow, kompozytor rosyjski i pianista (zm. 28 III 1943)
	2 IV		–	Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci obchodzony od 1967 r. w rocznicę urodzin Hansa Christiana Andersena
(65)	2 IV	1953	–	Ur. Krzysztof Krauze, reżyser i scenarzysta filmowy (zm. 24 XII 2014)
(120)	3 IV	1898	–	Ur. Michael de Ghelderode (właśc. Adhemar Martens), dramaturg belgijski (zm. 1 IV 1962)
(50)	4 IV	1968	–	Zm. Martin Luther King, przywódca Murzynów amerykańskich w walce o równouprawnienie, laureat Pokojowej Nagrody Nobla (ur. 15 I 1929)
(45)	4 IV	1973	–	Zm. Tadeusz Kraszewski, powieściopisarz i dziennikarz związany z Wielkopolską (ur. 12 I 1903)
	5 IV		–	Dzień Leśnika i Drzewiarza
(110)	5 IV	1908	–	Ur. Herbert von Karajan, austriacki dyrygent symfoniczny i operowy (zm. 16 VII 1989)

- (490) 6 IV 1528 – Zm. Albrecht Dürer, niemiecki malarz i grafik (ur. 21 V 1471)
- 7 IV – Światowy Dzień Zdrowia obchodzony od 1950 r. w rocznicę wejścia w życie międzynarodowej konwencji zawierającej statut Światowej Organizacji Zdrowia – WHO
- 8 IV – Międzynarodowy Dzień Romów obchodzony od 1971 r. z inicjatywy Światowej Rady Romów
- (100) 8 IV 1918 – Zm. Lucjan Rydel, poeta i dramaturg (ur. 17 V 1870)
- (45) 8 IV 1973 – Zm. Pablo Picasso, malarz hiszpański, rzeźbiarz i działacz społeczny, twórca kubizmu (ur. 25 X 1881)
- (130) 9 IV 1888 – Ur. Anatolij Winogradow, pisarz rosyjski (zm. 26 XI 1946)
- (120) 9 IV 1898 – Zm. Stéphane Mallarmé, poeta francuski, przedstawiciel symbolizmu (ur. 18 III 1842)
- (50) 9 IV 1968 – Zm. Zofia Kossak-Szczucka-Szatkowska, polska powieściopisarka (ur. 8 VIII 1890)
- (125) 10 IV 1893 – Ur. Izabela Czajka-Stachowicz, pisarka (zm. 11 XII 1969)
- 11 IV – Dzień Radia
- 11 IV – Światowy Dzień Chorych na Chorobę Parkinsona proklamowany przez brytyjską królową Elżbietę II w 1997 r.
- 11 IV – Ogólnopolski Dzień Walki z Bezrobociem
- 11 IV – Międzynarodowy Dzień Solidarności Wyzwolonych Więźniów Politycznych obchodzony w rocznicę wyzwolenia obozu w Buchenwaldzie w 1945 r.
- (5) 11 IV 2013 – Zm. Hilary Koprowski, polski lekarz zamieszkały w USA, wirusolog i immunolog, twórca szczepionki przeciwko wirusowi polio (choroba Heinego-Medina) (ur. 5 XII 1916)

- 12 IV – Międzynarodowy Dzień Kosmonautyki i Lotnictwa obchodzony od 1969 r. w rocznicę lotu (1961) Jurija Gagarina
- (195) 12 IV 1823 – Ur. Aleksander Ostrowski, dramaturg rosyjski, twórca rosyjskiego teatru narodowego (zm. 14 VI 1886)
- 13 IV – Światowy Dzień Pamięci Ofiar Katynia obchodzony w rocznicę opublikowania przez Niemców w 1943 r. informacji o odkryciu w Katyniu masowych grobów oficerów WP zamordowanych przez NKWD w 1940 r.
- (105) 13 IV 1913 – Ur. Aleksander Rymkiewicz, poeta (zm. 26 IX 1984)
- 14 IV – Dzień Ludzi Bezdomnych ogłoszony przez Ruch Wychodzenia z Bezdomności „Markot”
- 14 IV – Światowy Dzień Walki z Czerniakiem
- 15 IV – Międzynarodowy Dzień Kombatanta
- (175) 15 IV 1843 – Ur. Henry James, pisarz amerykański (zm. 28 II 1916)
- 16 IV – Dzień Sapera
- 16 IV – Światowy Dzień Głosu
- (190) 16 IV 1828 – Zm. Francisco Goya y Lucientes, malarz i grafik hiszpański (ur. 30 III 1746)
- (60) 17 IV 1958 – Zm. Jakub Wojciechowski, robotnik, pamiętnikarz, związany z Wielkopolską (ur. 3 VII 1884)
- 18 IV – Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków obchodzony z inicjatywy UNESCO od 1984 r.
- (75) 19 IV 1943 – Wybuch powstania w getcie warszawskim
- (50) 19 IV 1968 – Zm. Kamil Giżycki, prozaik, podróżnik, etnograf (ur. 11 VIII 1893)
- (35) 19 IV 1983 – Zm. Jerzy Andrzejewski, powieściopisarz, nowelista, krytyk literacki (ur. 19 VIII 1909)
- 20 IV – Międzynarodowy Dzień Wolnej Prasy

- (250) 20 IV 1768 – Zm. Giovanni Antonio Canal, malarz włoski, okresu baroku, pejzażysta (ur. 18 X 1697)
- (145) 20 IV 1873 – Ur. Wojciech Korfanty, działacz narodowy i polityczny na Śląsku (zm. 17 VIII 1939)
- (95) 21 IV 1923 – Ur. Gustaw Holoubek, polski aktor teatralny i filmowy, reżyser i pedagog (zm. 6 III 2008)
- 22 IV – Święto Ziemi (Międzynarodowy Dzień Ziemi)
- (65) 22 IV 1953 – Zm. Jan Czochralski, polski chemik, metaloznawca, wynalazca powszechnie znanej metody otrzymywania monokryształów krzemu, stosowanej przy produkcji mikroprocesorów (ur. 23 X 1885)
- 23 IV – Święto 15 Pułku Ułanów Poznańskich. Dni Ułana obchodzone corocznie w Poznaniu od 1986 r.
- 23 IV – Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich (pod patronatem UNESCO) ustanowiony w 1997 r. na wniosek rządu Hiszpanii i Międzynarodowej Unii Wydawców
- (160) 23 IV 1858 – Ur. Max Planck, fizyk niemiecki (zm. 4 X 1947)
- 24 IV – Dzień Solidarności z Narodem Ormiańskim obchodzony z inicjatywy Parlamentu Europejskiego dla uczczenia rocznicy masakry Ormian w 1915 r.
- 24 IV – Międzynarodowy Dzień Solidarności Młodzieży ogłoszony przez Światową Federację Młodzieży Demokratycznej na konferencji w Baudyngu w 1956 r.; obchodzony od 1957 r.
- 25 IV – Międzynarodowy Dzień Świadomości Zagrożenia Hałasem obchodzony od 2001 r. z inicjatywy Towarzystwa Higieny Akustycznej
- 25 IV – Międzynarodowy Dzień Sekretarki
- (80) 25 IV 1938 – Zm. Aleksander Świętochowski, publicysta, prozaik i dramaturg (ur. 18 I 1849)
- 26 IV – Dzień Drogowca i Transportowca

- (220) 26 IV 1798 – Ur. Eugéne Delacroix, malarz francuski, przedstawiciel romantyzmu w sztuce europejskiej (zm. 13 VIII 1863)
- (115) 26 IV 1903 – Ur. Anna Kowalska, pisarka (zm. 1 III 1969)
- 28 IV – Światowy Dzień Pamięci Ofiar Wypadków przy Pracy
- 29 IV – Dzień Męczeństwa Duchowieństwa Polskiego ustanowiony przez Konferencję Episkopatu Polski w 2002 r.
- 29 IV – Międzynarodowy Dzień Tańca obchodzony od 1982 r. w rocznicę urodzin Jeana George'a Noverre'a (1727), francuskiego tancerza, choreografa i reformatora baletu
- 29 IV – Światowy Dzień Miast Bliźniaczych obchodzony w ostatnią niedzielę kwietnia w rocznicę założenia Światowej Federacji Miast Bliźniaczych w 1957 r.
- (125) 29 IV 1893 – Zm. Józef Bliziński, dramaturg (ur. 10 III 1827)
- (95) 29 IV 1923 – Otwarcie portu w Gdyni
- 30 IV – Dzień Metalowca
- 30 IV – Międzynarodowy Dzień Jazzu ogłoszony przez UNESCO w listopadzie 2011 r., *data związana z miesiącem jazzu obchodzonym w kwietniu w USA*
- (135) 30 IV 1883 – Ur. Jaroslav Hašek, pisarz czeski (zm. 3 I 1923)
- (135) 30 IV 1883 – Zm. Édouard Manet, malarz i grafik francuski (ur. 23 I 1832)

M a j

- 1 V – Międzynarodowy Dzień Solidarności Ludzi Pracy – Międzynarodowe Święto Pracy

- (95) 1 V 1923 – Ur. Joseph Heller, pisarz amerykański, autor powieści „Paragraf 22” (zm. 13 XII 1999)
- 2 V – Dzień Polonii i Polaków za Granicą ustanowiony przez Senat RP
- 2 V – Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej, ustanowiony przez Sejm w 2004 r.
- (170) 2 V 1848 – Zm. Wissarion Bieliński, rosyjski filozof, myśliciel i krytyk literacki (ur. 30 V 1811)
- 3 V – Uchwalenie Konstytucji 3 Maja (1791), święto narodowe
- 3 V – Międzynarodowy Dzień Wolności Prasy ogłoszony w 1991 r. przez UNESCO i Światową Federację PEN Clubów
- 4 V – Dzień Strażaka *przypadający w dniu wspomnienia św. Floriana, patrona strażaków*
- 5 V – Dzień Europy (Rady Europy) ustanowiony w 1964 r., dla upamiętnienia utworzenia Rady Europy (5 V 1949), celebrowany przez Radę jako „dzień tolerancji, praw człowieka i integracji europejskiej”
- 5 V – Światowy Dzień Astmy
- (155) 5 V 1863 – Zm. Francesco Nullo, pułkownik włoski, bojownik o wolność Włoch i Polski, jeden z dowódców w powstaniu styczniowym (ur. 11 III 1826)
- (35) 6 V 1983 – Zm. Ludwika Woźnicka, pisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (ur. 23 XI 1924)
- (185) 7 V 1833 – Ur. Johannes Brahms, kompozytor niemiecki (zm. 3 IV 1897)
- (150) 7 V 1868 – Ur. Stanisław Przybyszewski, prozaik, dramaturg (zm. 23 XI 1927)
- (145) 7 V 1873 – Rozpoczęła działalność Akademia Umiejętności w Krakowie; od 1919 Polska Akademia Umiejętności, obecnie Polska Akademia Nauk (PAN)

- (115) 7 V 1903 – Ur. George Orwell (właśc. Eric Arthur Blair), angielski pisarz i publicysta (zm. 21 I 1950)
- 8 V – Dzień Zwycięstwa
- 8 V – Światowy Dzień Czerwonego Krzyża
- 8 V – Dzień Bibliotekarza
- (115) 8 V 1903 – Zm. Paul Gauguin (właśc. Eugene Henri Paul Gauguin), malarz francuski (ur. 7 VI 1848)
- (10) 8 V 2008 – Zm. Mieczysław Albert Maria Krąpiec, dominikanin, profesor filozofii, tomista, wieloletni rektor KUL, główny twórca lubelskiej szkoły filozoficznej (ur. 25 V 1921)
- 9 V – Dzień Europy (Dzień Unii Europejskiej) ustanowiony w 1985 r. przez Radę Europy dla upamiętnienia ogłoszenia przez ministra spraw zagranicznych Francji, Roberta Schumana, „Deklaracji 9 Maja” (1950 – znana jako plan Schumana), która dała początek Wspólnocie Europejskiej
- (45) 11 V 1973 – Zm. Bohdan Arct, prozaik, popularyzator wiedzy lotniczej (ur. 7 V 1914)
- 12 V – Światowy Dzień Syndromu Chronicznego Zmęczenia
- 12 V – Międzynarodowy Dzień Pielęgniarek
- (180) 12 V 1838 – Zm. Jędrzej Śniadecki, chemik, lekarz, biolog i filozof (ur. 30 XI 1768)
- (10) 12 V 2008 – Zm. Irena Sendlerowa, polska działaczka społeczna, Sprawiedliwa wśród Narodów Świata (ur. 15 II 1910)
- (110) 13 V 1908 – Ur. Aleksiej Arbuzow, dramaturg rosyjski (zm. 20 IV 1986)
- (120) 14 V 1898 – Ur. Halina Górska, pisarka, działaczka społeczno-oświatowa (zm. 4 VI 1942)
- (75) 14 V 1943 – Utworzenie I Dywizji Wojska Polskiego im. Tadeusza Kościuszki

- 15 V – Międzynarodowy Dzień Rodziny proklamowany przez Zgromadzenie Ogólne NZ
- (315) 15 V 1703 – Zm. Charles Perrault, bajkopisarz, poeta i prozaik francuski (ur. 12 I 1628)
- (95) 16 V 1923 – Zm. Edward Lubowski, dramaturg, publicysta i tłumacz, postugiwał się pseudonimem Krut-Bolej (ur. 18 IV 1837)
- (10) 16 V 2008 – Zm. Andrzej Warchał, scenarzysta, autor opracowania plastycznego i reżyser filmów animowanych, dokumentalnych i aktorskich, satyryk, aktor „Piwnicy pod Baranami”, literat. (ur. 16 III 1943)
- 17 V – Światowy Dzień Telekomunikacji i Społeczeństwa Informacyjnego obchodzony od 2006 r. pod patronatem UNESCO i sekretarza generalnego ITU na podstawie porozumienia w Antalya, *połączenie nazwy i wspólne obchody*
- 18 V – Międzynarodowy Dzień Muzeów obchodzony na wniosek Międzynarodowej Rady Muzeów od 1978 r.
- (60) 19 V 1958 – Zm. Marie Pujmanova, pisarka czeska (ur. 8 VI 1893)
- 21 V – Światowy Dzień Kosmosu obchodzony od 1998 r.
- (205) 22 V 1813 – Ur. Richard Wagner, niemiecki kompozytor, poeta i prozaik (zm. 13 II 1883)
- 23 V – Dzień Teatru Publicznego (*w Polsce*)
- 23 V – Dzień Wymiaru Sprawiedliwości obchodzony z inicjatywy stowarzyszenia sędziów i prokuratorów MEDEL w dniu zamordowania (23 maja 1992 r.) przez włoską mafię sędziów Giovanniego Falcone i Paola Borsellino
- (230) 23 V 1788 – Ur. Dezydery Chłapowski, generał, wielkopolski działacz gospodarczy (zm. 27 III 1879)
- (135) 23 V 1883 – Zm. Cyprian Kamil Norwid, poeta, dramaturg, malarz i grafik (ur. 24 IX 1821)

- (475) 24 V 1543 – Zm. Mikołaj Kopernik, astronom polski (ur. 19 II 1473)
- 25 V – Międzynarodowy Dzień Dzieci Zaginionych obchodzony od 1990 r.
- 25 V Dzień Działacza Kultury i Drukarza
- (70) 25 V 1948 – Zm. Witold Pilecki, współorganizator Tajnej Armii Polskiej (TAP), ochotnik do obozu w Auschwitz, autor raportów o obozie, uczestnik powstania warszawskiego, aresztowany przez UB w 1947 r., skazany na karę śmierci i stracony (ur. 13 V 1901)
- 26 V – Dzień Matki
- (10) 26 V 2008 – Zm. Sydney Pollack, amerykański reżyser, producent, aktor (ur. 1 VII 1934)
- 27 V – Dzień Samorządu Terytorialnego uchwalony przez Sejm RP 29 VI 2000 r.
- 28 V – Światowy Dzień Raka Krwi
- (505) 28 V 1513 – Ukazała się pierwsza książka w języku polskim – modlitewnik „Raj duszny” w tłumaczeniu Biernata z Lublina
- (110) 28 V 1908 – Ur. Ian Fleming, pisarz angielski, m.in. autor powieści sensacyjnych z Jamesem Bondem w roli głównej (zm. 12 VIII 1964)
- (15) 25 V 2003 – Zm. Irena Jurgielewiczowa, pisarka, autorka utworów dla dzieci i młodzieży, pedagog (ur. 13 I 1903)
- 29 V – Dzień Weterana Misji
- (35) 29 V 1983 – Zm. Bogdan Rutha, prozaik poznański (ur. 17 VI 1920)
- 30 V – Dzień Rodzicielstwa Zastępczego ustanowiony uchwałą Sejmu w 2006 r.
- (425) 30 V 1593 – Zm. Christopher Marlowe, dramaturg i poeta angielski (ur. 6 II 1564; *data urodzin przyjęta od daty chrztu*)
- (240) 30 V 1778 – Zm. Voltaire (właśc. François-Marie Arouet), pisarz, dramaturg i filozof francuski (ur. 21 XI 1694)

- 31 V – Światowy Dzień Rozwoju Kultury obchodzony z inicjatywy UNESCO
- 31 V – Światowy Dzień bez Papierosa obchodzony na wniosek Światowej Organizacji Zdrowia od 1988 r.
- (145) 31 V 1873 – Ur. Tadeusz Rittner, dramaturg, pisarz (zm. 19 VI 1921)

C z e r w i e c

- 1 VI – Międzynarodowy Dzień Dziecka
- (35) 1 VI 1983 – Zm. Anna Seghers (właśc. Netty Reiling-Radvanyi), pisarka niemiecka pochodzenia żydowskiego (ur. 19 XI 1900)
- (1050) 2 VI 968 – Obchody ustanowienia biskupstwa w Poznaniu (2-4 VI)
- (225) 3 VI 1793 – Ur. Antoni Malczewski, poeta (zm. 2 V 1826)
- (55) 3 VI 1963 – Zm. Nazim Hikmet, poeta turecki (ur. 2 I 1902)
- 5 VI – Międzynarodowy Dzień Ochrony Środowiska
- 5 VI – Dzień Szkoły bez Przemocy
- (135) 5 VI 1883 – Ur. John Maynard Keynes, ekonomista, teoretyk makroekonomii, jeden z twórców MFW i Banku Światowego (pierwotnie Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju) (zm. 21 IV 1946)
- (120) 5 VI 1898 – Ur. Federico Garcia Lorca, poeta i dramaturg hiszpański (zm. 19 VIII 1936)
- (200) 6 VI 1818 – Zm. Jan Henryk Dąbrowski, generał wojsk polskich, związany z Wielkopolską (ur. 2 VIII 1755)
- (70) 6 VI 1948 – Zm. Louis Jean Lumière, wynalazca, wraz z bratem, kinematografu (ur. 5 X 1864)
- (170) 7 VI 1848 – Ur. Paul Gauguin (właśc. Eugene Henri Paul Gauguin), malarz francuski (zm. 8 V 1903)

- (125) 8 VI 1893 – Ur. Marie Pujmanova, pisarka czeska (zm. 19 V 1958)
- 9 VI – Międzynarodowy Dzień Archiwów ustanowiony podczas 16. Międzynarodowego Kongresu Archiwów w Kuala Lumpur na pamiątkę utworzenia Międzynarodowej Rady Archiwów (ICA) w 1948 r. będącej pod auspicjami UNESCO
- (50) 9 VI 1968 – Zm. Helena Bobińska, prozaik, autorka książek dla dzieci i młodzieży (ur. 9 III 1887)
- (140) 12 VI 1878 – Ur. James Oliver Curwood, pisarz amerykański (zm. 13 VIII 1927)
- 14 VI – Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych ogłoszony w 2006 r. przez Sejm RP
- 14 VI – Światowy Dzień Krwiodawcy
- (120) 14 VI 1898 – Ur. Piotr Potworowski, malarz, scenograf, rzeźbiarz związany z Wielkopolską (zm. 24 IV 1962)
- (80) 14 VI 1938 – Ur. Jerzy Kosiński, pisarz amerykański polskiego pochodzenia, autor „Malowanego ptaka” (zm. 3 V 1991)
- (50) 14 VI 1968 – Zm. Salvatore Quasimodo, poeta włoski, laureat Nagrody Nobla w 1959 r. (ur. 20 VIII 1901)
- (175) 15 VI 1843 – Ur. Edward Grieg, kompozytor i pianista norweski (zm. 4 IX 1907)
- (145) 17 VI 1873 – Ur. Henri Barbusse, pisarz francuski (zm. 30 VIII 1935)
- (35) 17 VI 1983 – Zm. Miron Białoszewski, poeta, prozaik i dramaturg (ur. 30 VI 1922)
- (90) 18 VI 1928 – Zm. Roald Amundsen, norweski badacz polarny, zdobywca bieguna południowego (ur. 16 VII 1872)
- (395) 19 VI 1623 – Ur. Blaise Pascal, filozof i matematyk francuski (zm. 19 VIII 1662)

- (25) 19 VI 1993 – Zm. William Golding, prozaik, eseista angielski, laureat Nagrody Nobla w 1983 r. (ur. 19 IX 1911)
- 20 VI – Międzynarodowy Dzień Uchodźcy
- (225) 20 VI 1793 – Ur. Aleksander Fredro, komediopisarz (zm. 15 VII 1876)
- (210) 20 VI 1808 – Zm. Franciszek Ksawery Dmochowski, poeta, krytyk i tłumacz (ur. 2 XII 1762)
- 21 VI – Święto Muzyki obchodzone od 1982 r. we Francji, później upowszechnione na świecie
- (120) 22 VI 1898 – Ur. Erich Maria Remarque (właśc. Erich Paul Remark), powieściopisarz niemiecki (zm. 25 IX 1970)
- (120) 22 VI 1898 – Ur. Zenon Kosidowski, pisarz, w okresie międzywojennym związany z Poznaniem, współredaktor „Zdroju” (zm. 14 IX 1978)
- 24 VI – Światowy Dzień Osteoporozy
- (180) 24 VI 1838 – Ur. Jan Matejko, malarz polski (zm. 1 XI 1893)
- (85) 24 VI 1933 – Ur. Maciej Broński (właśc. Wojciech Skalmowski); urodzony w Poznaniu, wyemigrował w 1968 r., eseista, krytyk literacki, orientalista, językoznawca, współpracownik paryskiej „Kultury” i „Tygodnika Powszechnego” (zm. 18 VII 2008)
- 26 VI – Międzynarodowy Dzień Zapobiegania Narkomanii ustanowiony przez ONZ, obchodzony od 1988 r.
- (45) 26 VI 1973 – Drugi Kongres Nauki Polskiej (26-29 VI)
- 27 VI – Światowy Dzień Walki z Cukrzycą ogłoszony w 1991 r.
- (40) 27 VI 1978 – Lot kosmiczny pierwszego polskiego kosmonauty Mirosława Hermaszewskiego (statek Sojuz 30)
- 28 VI – Narodowy Dzień Pamięci Poznańskiego Czerwca 1956 ustanowiony uchwałą Sejmu w 2006 r.
- (140) 28 VI 1878 – Ur. Stanisław Brzozowski, krytyk, dramaturg, filozof (zm. 30 IV 1911)

- (90) 28 VI 1928 – Utworzenie Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”, w czasie zjazdu delegatów kół młodzieży wiejskiej w Warszawie
- (220) 29 VI 1798 – Ur. Giacomo Leopardi, poeta włoski (zm. 14 VI 1837)
- (10) 29 VI 2008 – Zm. Anka Kowalska, prozaik i poetka, działaczka KOR-u, autorka m.in. powieści „Pestka” (ur. 22 II 1932)

II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Tomasz Umerle

HUMANISTYKA CYFROWA I DIGITALNA WIEDZA O LITERATURZE

Definicje

Istnieje wiele definicji humanistyki cyfrowej (dalej również jako HC). Symbolem owej wielości stało się przedsięwzięcie jednego z przedstawicieli tego nurtu Jasona Hepplera – znana witryna <https://whatisdigitalhumanities.com/>, gromadząca kilkaset takich prób definicji, które możemy przeglądać, odświeżając stronę internetową. Przedsięwzięcie to sugeruje nam, że brak jednoznacznej definicji humanistyki cyfrowej jest naturalny – w świecie po przełomie cyfrowym przyrost wiedzy i debata naukowa toczą się nieustannie i są dostępne w każdym momencie dla odbiorców.

Badacze różnią się nie tylko przyjmowaną definicją humanistyki cyfrowej, ale też stosunkiem do konieczności definiowania HC jako autonomicznej dziedziny oraz dzielą się na zwolenników szerokiej (HC to spektrum zjawisk od zastosowania edytora tekstowego po tworzenie skryptów do modelowania tematycznego) i wąskiej definicji HC (humaniści cyfrowi to badacze, którzy potrafią przynajmniej przetwarzać informatyczne narzędzia, a nie tylko korzystać z wyników ich zastosowania). Swego rodzaju kontrowersje budzi także przynależność do grona humanistów cyfrowych (kto jest humanistą cyfrowym? jak wygląda praca humanisty cyfrowego?)

Warto zdawać sobie sprawę z tych niejednoznaczności, ale w tym artykule pozostawiam je na boku – jako swego rodzaju oczywistość – odwołując się do definicji możliwie szerokiej, komunikatywnej i oddającej chyba współczesny konsensus środowiska badaczy: „Humanistyka cyfrowa to taki prąd w humanistyce, który polega – w dużym uogólnieniu – na wykorzystaniu narzędzi cyfrowych w badaniach. Chodzi o badania humanistyczne, dla których komponent informatyczny jest centralny, kluczowy i niezbywalny; o badania, których nie dałoby się przeprowadzić bez komputerów i oprogramowania (lub wymagałoby niewspółmiernie wielkich, wieloletnich nakładów pracy dużego zespołu badawczego); o traktowanie materiałów kulturowych (tekstów, obrazów, nagrań...) jako źródeł danych; o wykorzystanie ogromnych zasobów kulturowych, które możemy przetwarzać dzięki digitalizacji (pomyślcie tylko o tych

wszystkich książkach, zdjęciach, obrazach, słownikach, bazach danych – już zdigitalizowanych i czekających na digitalizację); o zestawianie tych materiałów i wyszukiwanie związków czy relacji między nimi (proszę sobie wyobrazić porównanie języka WSZYSTKICH polskich powieści)¹.

Uzupełnijmy tę definicję o refleksję, że praktykowanie HC w tym rozumieniu – to jest wykorzystywanie narzędzi cyfrowych do lepszego rozumienia problemów humanistycznych (jak głosi definicja Aarona Gulyasa z witryny <https://whatisdigitalhumanities.com>) – może skutkować również procesem odwrotnym, to jest wpływem humanistyki na rozwój technologii cyfrowych w przyszłości (Paul Youngman na tej samej witrynie).

Wydaje się jednak, że relacja między humanistyką a twórcami technologii informatycznych nie jest zrównoważona – i w znacznej mierze ta pierwsza skazana jest na wykorzystywanie rozwiązań technologicznych, które w niejako naturalny dla gospodarki rynkowej sposób popularyzują się i, mówiąc wprost, tanieją, umożliwiając ich wykorzystanie w badaniach humanistycznych. Z pewnością jednak, w dłuższej perspektywie, rozwój humanistyki cyfrowej sprzyja społecznej refleksji na temat rozwoju szeroko pojmowanego przełomu cyfrowego.

Jednocześnie na pewno przedsięwzięcia z zakresu humanistyki cyfrowej cechuje ścisła współpraca i współzależność między humanistami oraz specjalistami z zakresu technologii informatycznych (lub też sami humaniści cyfrowi to osoby posiadający umiejętności i kompetencje z obu dziedzin) albo też – ujmując rzecz nieco szerzej – humaniści cyfrowi są uzależnieni od narzędzi informatycznych.

Można by powiedzieć, że tym sposobem HC łączy humanistykę z naukami ścisłymi – operuje narzędziami informatycznymi (w szczególności tworzonym według reguł naukowych, bo w toku naukowej debaty, oprogramowaniem), aby lepiej zrozumieć wytwory kultury, podobnie jak chemik używa przyrządów laboratoryjnych, aby badać skład chemiczny interesującej go substancji. Stąd też, zresztą, popularność „laboratorium” jako metafory warsztatu badawczego humanisty cyfrowego.

Przykłady – specyfika badania tekstów przez humanistów cyfrowych

Humanistyka cyfrowa bada zarówno teksty, jak i obrazy czy dźwięki. Inspirujące są zastosowania HC w muzykologii albo muzealnictwie. W tym artykule mówił będę jednak przede wszystkim o tekstach, próbując udzielić odpo-

¹ M. Maryl, [Co to jest humanistyka cyfrowa – odpowiedź na ankietę], „Czas Kultury” 2015, nr 2, s. 10-11.

wiedzi na pytanie, czym charakteryzuje się „cyfrowe” podejście do nich i skąd bierze się jego „innowacyjność”.

Zastosowanie HC do rozumienia tekstów kojarzy się z „obliczeniowym” („komputacyjnym”) do nich stosunkiem. Mówiąc wprost: komputery pozwalają w sposób dużo bardziej efektywny – a niekiedy niedostępny dla ludzkiego umysłu – obliczać różne cechy (niekiedy bardzo wielu) tekstów i przetwarzać wyniki tych obliczeń. Taka jest też historyczna geneza humanistyki cyfrowej: „Pierwsze praktyczne, cyfrowe adaptacje tych tendencji pojawiają się na gruncie nauk humanistycznych jeszcze w latach czterdziestych XX wieku, zaraz po II wojnie światowej. Można tym samym zauważyć, że pomysł, aby wykorzystać możliwości cyfrowych technologii na gruncie badań kulturowych praktycznie pokrywa się z datą powstania pierwszych komputerów. Dokładnie w 1949 roku zakonnik Roberto A. Bousa postanawia wykorzystać pierwszy komputer do opracowania lingwistycznego dzieł św. Tomasza²„.

Jeśli za klasyczne praktyczne zastosowanie humanistyki cyfrowej uznamy „obliczeniowe” podejście do tekstów literackich, to tekst znanego badacza Jana Rybickiego pt. *Policzmy „Trylogię” Sienkiewicza* stanowi jego podręcznikowy przykład: „Moim narzędziem będzie (...) policzenie i statystyczne przebadanie pewnych prostych cech badanych tekstów (przede wszystkim objętości liczonej w różnych jednostkach: słowach, zdaniach, rozdziałach) oraz pomiar bogactwa słownictwa, za pomocą tzw. Standardized Type/Token Ratio, (STTR, uśredniony iloraz type i token). Wielkości te będą dodatkowo powiązane z innymi rozpoznaniem, przede wszystkim z wyszukaniem statystycznych słów kluczowych³.”

Rybicki przedstawia konkretne dane statystyczne, które mówią choćby, że *Trylogia* składa się w około 42% z dialogów, spośród wszystkich partii dialogowych „niemal co piąte słowo” wypowiada Zagłoba, a długości rozdziałów w poszczególnych częściach cyklu Sienkiewicza oglądamy na wykresach.

Jak zauważa badacz, tego rodzaju obliczenia – choć wydają się dotyczyć kwestii bardzo podstawowych i niekiedy „zauważalnych gołym okiem” – stanowią narzędzia do tworzenia charakterystyki stylistycznej tekstu: „Jest to oczywiście bardzo podstawowy opis rzeczywistości, który do prawdziwej, naukowej pracy nad tekstem ma się mniej więcej tak, jak w badaniach przyrodniczych liczenie ptaków na danym obszarze do eksperymentów

² Bomba, R., *Humanistyka cyfrowa: geneza, definicje, praktyki*, dostęp on-line: <http://muzeumpamieci.umk.pl/?p=577>.

³ Rybicki J., *Policzmy Trylogię Sienkiewicza*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2010, nr 10, s. 2, dostęp on-line: <http://info.filg.uj.edu.pl/~jrybicki/courses/dhlit/schedule/Policzmy.pdf>

genetycznych; a jednak zoologowie do dziś liczą ptaki i inne stworzenia. Przyglądnięcie się rozmiarom rozdziałów i zdań to już nawet dla najmniej ceniącego arytmetykę humanisty całkiem sensowna działalność, bo wielkości te od dawna uznawane są za cechy stylistyczne. Bo o ile nie potrzebujemy komputera, by zauważyć, że długości i struktura zdań to najprostszy sposób odróżnienia stylu Prousta od stylu Hemingwaya, to znalezienie istotnych statystycznie różnic między tymi samymi wartościami dla mniej „gołym okiem” odróżnialnych autorów czy dla różnych tekstów tego samego autora jest cennym odkryciem⁴.

Tak rozumiane „obliczeniowe” podejście stanowi, można by rzec, empiryczną odmianę badań literackich, która dostarcza podstawowych, możliwe zobjektywizowanych, danych o badanym obiekcie, tekście literackim.

Rzecz jasna, humaniści cyfrowi przeprowadzają również bardziej złożone obliczenia. W artykule Rybickiego pojawiają się choćby statystyki słów kluczowych czy też indeks bogactwa słownictwa, z którego wynika choćby, iż „Kobiety u Sienkiewicza mówią (...) nie tylko mało, ale i w sposób mało urozmaicony. Można zaryzykować twierdzenie, że w tym męskim świecie są elementem obcym; jednak, jak wynika z omawianej tabeli, nie jedynym, bo w najniższym przedziale gęstości leksykalnej (czy raczej „leksykalno-fleksyjnej”) mieszczą się jeszcze niepolscy i niekatolicycy antagoniści z wątków miłosnych powieści, czyli Azja i Bohun (u których wschodnia kwiecistość stylu łączy się z dość monotonnymi wyznaniem miłości i nienawiści), oraz osoby z gminu lub quasi-gminu⁵.

Badania tego rodzaju nazywamy stylometrycznymi, a więc badaniami „mierzalnych elementów stylu⁶. Do znanych i efektywnych zastosowań stylometrii należą badania nad „atrybucją” czy „przypisaniem autorstwa” na podstawie indywidualnych wyróżników stylu. I tak w innym tekście Rybickiego pt. *Ślady żony tłumacza. Alma Cardell Curtin i Jeremiah Curtin* obliczenia pozwalają postawić tezę, że część z tłumaczeń J. Curtina wykonała jego żona Alma.

Stylometria – jak i inne ważne odmiany badań wykorzystywanych do analiz tekstów, np. modelowanie tematyczne (*topic modeling*) czy analiza sieciowa (*network analysis*) – pozwala na wyabstrahowanie z tekstów literackich, za pomocą narzędzi informatycznych, zdefiniowanych całości (słów, zdań,

⁴ Tamże, s. 26.

⁵ Tamże, s. 19.

⁶ Rybicki J., *Ślady żony tłumacza. Alma Cardell Curtin i Jeremiah Curtin*, „Przekładaniec” 2011 (24), s. 97, dostęp on-line: https://www.wuj.pl/UserFiles/File/Przekladaniec%2024/Przekladaniec_24_5.pdf.

rozdziałów, tematów, osób, nazw geograficznych etc.) i analizowania połączeń między nimi.

Takie podejście pozwala na analizy nie tylko pojedynczych tekstów, ale i zakrojone na szeroką skalę ilościowe badania dużych korpusów dzieł czy formacji kulturowych, społecznych, historycznych. Istotnym pojęciem dla humanistyki cyfrowej trudniącej się takimi badaniami jest „czytanie na dystans” ukute przez Franco Morettiego. A kanonicznym zastosowaniem tej metody w praktyce – praca Morettiego pod znaczącym tytułem *Wykresy, mapy, drzewa. Abstrakcyjne modele na potrzeby historii literatury*: „Zamiast konkretnych, pojedynczych dzieł znajdziemy tu trio sztucznych konstrukcji – wykresy, mapy, drzewa – w którego ramach rzeczywistość tekstu podlega procesowi celowej redukcji i abstrahowania. Swego czasu nazwałem ten rodzaj podejścia „czytaniem na dystans”, przy czym dystans nie stanowi tutaj przeszkody, a specyficzną formę wiedzy: ze znajomości mniejszej liczby elementów wynika głębsze poczucie ich wzajemnych powiązań: kształty, relacje struktury. Formy. Modele”⁷.

W pracy Morettiego znajdziemy zatem badania o zakresie międzynarodowym – na przykład dotyczące rozwoju mowy pozornie zależnej w latach 1800-2000 albo brytyjskich gatunków powieściowych w latach 1740-1900. Badacz znany jest także z prób analiz dotyczących literatury światowej (*world literature*).

Trzeba też zauważyć, że przekładanie obliczeń na „wykresy, grafy, mapy” stanowi istotny element praktyki humanistów cyfrowych, którzy często korzystają z narzędzi tak zwanej wizualizacji wiedzy (będącej już dzisiaj akademicką dyscypliną). Wielu przedstawicieli HC zakłada, że powinna ona odróżniać się od humanistyki „niecyfrowej” również innym sposobem komunikacji z odbiorcą (bardziej obrazowym, niekiedy o ambicjach także artystycznych).

Z tej krótkiej prezentacji praktyk humanistyki cyfrowej wyłania się – jak już wspominałem – obraz badań prowadzonych za pomocą metod przypominających poniekąd nauki ścisłe. Niekiedy nazywa się tego rodzaju badania „opartymi na danych” (*data-based* lub *data-driven research*). HC nie jest jednak ruchem naukowym, który na swych sztandarach wypisany ma postulat obiektywizmu. Jak powiada jeden z ważnych przedstawicieli tego nurtu Maciej

⁷ Moretti F., *Wykresy, mapy, drzewa. Abstrakcyjne modele na potrzeby historii literatury*, tłum. T. Bilczewski i A. Kowalcze-Pawlik, Kraków 2016, s. 3.

Eder, „Obiektywizm jest pewną mrzonką nauk ścisłych, można by rzec Świętym Graalem poszukiwanym od czasów oświecenia (...) Obiektywizm w sensie ścisłym, wolno sądzić, pozostanie na zawsze poza zasięgiem badań literaturoznawczych – ze względu na charakter badanego materiału, czyli artystycznie ukształtowanej kreacji literackiej. Celem stylometrii – oczywistym, choć pewnie nigdzie niewyrażonym wprost – jest jednak osiągnięcie obiektywizmu częściowego. przeprowadzane na tekstach są ex definitione powtarzalne i weryfikowalne: przy zastosowaniu tych samych korpusów i tego samego zestawu parametrów uzyska się zawsze takie same wyniki”⁸.

HC a „kultura danych”

Aby możliwe były komputerowe badania na tekstach, teksty muszą być „czytelne dla maszyn” (*machine-readable*), a nie tylko dla ludzi. Jak wiemy, większość historycznego dorobku kulturalnego ważnego dla badań literackich została zdeponowana w formie drukowanej – tym dziedzictwem opiekują się dzisiaj głównie biblioteki. Aby ułatwić dostęp do owego dziedzictwa, od dekad prowadzone są szeroko zakrojone prace nad jego digitalizacją. Efekty tych prac – w postaci skanów – znajdziemy w bibliotekach cyfrowych takich, jak *Polona* Biblioteki Narodowej czy *Federacja Bibliotek Cyfrowych*, ale ich genezę stanowią prace nad cyfryzacją katalogów bibliotecznych.

Popularny format bibliotecznych metadanych nosi nazwę *MARC* wywodzącą się od *MAchine-Readable Cataloging*, a więc katalogowania, które jest czytelne (zrozumiałe) dla maszyn. Dzięki cyfrowym katalogom bibliotecznym możemy przeszukiwać zasoby bibliotek z całego świata za pomocą komputerów. Dane te służą nie tylko wynajdywaniu pozycji bibliotecznych, ale także badaniu kultury literackiej, obejmują bowiem również informacje o zawartości dzieł naukowych i artystycznych.

Zbiory takich danych odnajdziemy dzisiaj szczególnie w *Katalogu Biblioteki Narodowej* (<http://katalogi.bn.org.pl>) i *Polskiej Bibliografii Literackiej* (<http://pbl.ibl.poznan.pl/>). W przypadku Biblioteki Narodowej *Katalog* zbiera w jednym miejscu informacje z fundamentalnych opracowań bibliograficznych: *Przewodnika Bibliograficznego* czy *Bibliografii Zawartości Czasopism*; *Polska Bibliografia Literacka* jest z kolei elektroniczną wersją ukazującego się od dziesięcioleci wydawnictwa Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk pod tym samym tytułem.

⁸ Eder M., *Metody ścisłe w literaturoznawstwie i pułapki pozornego obiektywizmu – przykład stylometrii*, „Teksty Drugie” 2014, 2, s. 104, dostęp on-line: http://rcin.org.pl/Content/59775/WA248_78492_P-1-2524_eder-metody_o.pdf.

Dążenie do uczynienia informacji o kulturze oraz wytworów kultury czytelnymi dla maszyn – a więc uczynienia ich „danymi” – jest elementem szerszego procesu, który nazywa się niekiedy „datafikacją” („tendencja do tworzenia coraz większej ilości danych o charakterze liczbowym, dotyczących w głównej mierze tych aspektów życia, które pozostawały do tej pory poza zasięgiem technologii cyfrowych”⁹) czy też „kulturą danych”¹⁰. Elementem tego procesu jest też zjawisko z pogranicza psychologii społecznej (ale też i gospodarki): zwiększone społeczne zapotrzebowanie na coraz bardziej precyzyjne i szczegółowe dane.

Aby sprostać tym oczekiwaniom, tworzenie informacji naukowej czy też dokumentowanie kultury i nauki sięgają coraz częściej nie tylko po pracę wykwalifikowanych specjalistów (dokumentalistów, bibliografów, brokerów informacji), ale również do wiedzy samych użytkowników wytworów kultury.

Dla przykładu – problemem dla baz bibliograficznych opisujących kulturę literacką od zawsze było hasłowanie literatury pięknej (to czasochłonna i bardzo niewymierna działalność). Jednak wiedzę o tym „o czym są powieści” mają ich czytelnicy, którzy na co dzień korzystają z katalogów bibliotecznych albo są użytkownikami serwisów czytelniczych on-line (jak <https://www.librarything.com/> czy <https://www.biblionetka.pl/>). Niektóre biblioteki pozwalają czytelnikom tagować dzieła kultury, aby inni czytelnicy mieli do nich lepszy i pogłębiony dostęp (którego ze względu na ograniczenia nakładów nie są w stanie zapewnić specjaliści). Takie zjawisko nazywane jest społecznościowym tagowaniem, a dyscyplina zajmująca się tym, jak społeczności wytwarzają wiedzę poza profesjonalizowanym światem nauki, folksonomią.

Kolejnym wyzwaniem dla humanistów cyfrowych chcących „udostępnić maszynom” (...oraz ludziom) zasoby dziedzictwa kulturowego są informacje i treści zapisane w postaci drukowanej, które są trudno przekładalne na nowe narzędzia gromadzenia informacji o kulturze (prace tego rodzaju nazywane są retrokonwersją), takie jak bazy danych. Przykładem są tutaj bibliografie czy kalendaria wydane niegdyś w formie drukowanej – *Polska Bibliografia Literacka* ukazywała się drukiem za lata 1944-1988 i w tej formie zgromadziła ok. 3 mln zapisów bibliograficznych. Dzisiaj każdy element takiego zapisu – jak choćby autor, tytuł, numery stron, hasła przedmiotowe – powinien trafić do precyzyjnie zdefiniowanego pola w bazie danych. W praktyce jest to zadanie bardzo trudne i pracochłonne – kosztowne, jeśli ma być wykonywane przez ludzi, a nietypowe i nowe, gdyby miało być realizowane przy pomocy maszyn (choćby za pośrednictwem uczenia maszynowego, *machine learning*).

⁹ Piekarski K., *Ekonomia percepcji. Mechanizmy selekcjonowania informacji w internecie* [rozprawa doktorska], s. 70, dostęp on-line, <http://www.sbc.org.pl/Content/126980/doktorat3505.pdf>.

¹⁰ K. Piekarski, *Kultura danych. Algorytmy wzmacniające uwagę*, Gdańsk 2017.

Analogiczne wyzwanie napotykają badacze-interpretatorzy tekstów – teksty literackie wydawane cyfrowo (edycje cyfrowe), które są zrozumiałe dla komputerów i umożliwiają badania na danych, muszą zostać zapisane w specjalnej formie, która sygnalizuje znaczenie wybranych fragmentów tekstu. Projektem, który zakłada takie kodowanie tekstów jest TEI (*Text Encoding Initiative*). Oto przykład zapisu fragmentu *Sestyny* Algernona Charlesa Swinburne’a¹¹ z wykorzystaniem TEI:

```
<lg type=„sestina”>
  <lg type=„sestet” rhyme=„ababab”>
    <l>I saw my soul at rest upon a <rhyme label=„a”
      xml:id=„A”>day</rhyme></l>
    <l>As a bird sleeping in the nest of <rhyme label=„b”
      xml:id=„B”>night</rhyme>,</l>
    <l>Among soft leaves that give the starlight <rhyme label=„a”
      xml:id=„C”>way</rhyme></l>
    <l>To touch its wings but not its eyes with <rhyme label=„b”
      xml:id=„D”>light</rhyme>;</l>
    <l>So that it knew as one in visions <rhyme label=„a”
      xml:id=„E”>may</rhyme>,</l>
    <l>And knew not as men waking, of <rhyme label=„b”
      xml:id=„F”>delight</rhyme>.</l>
  </lg>
</lg>
```

Jak widzimy, zakodowane są tutaj między innymi informacje wersologiczne – o kształcie zwrotki czy zastosowanych rymach.

Można by powiedzieć, że praca humanistów cyfrowych polega na tym, aby zdobywszy przelomu cyfrowego wykorzystać na rzecz badań nad szeroko rozumianą kulturą. Być może oznacza to, że wraz z rozwojem „kultury danych” czy „kultury cyfrowej” humanistyka cyfrowa już wkrótce nie będzie „nowym” obszarem badań czy „nową” dyscypliną, skupiającą jedynie zaangażowanych specjalistów, a raczej zestawem narzędzi wykorzystywanych w różnych dziedzinach humanistyki. Z pewnością pierwsze oznaki tego procesu już są widoczne.

¹¹. Przykład z witryny projektu *TEI By Example* – dostęp on-line: <http://teibyexample.org/examples/TBED04v00.htm?target=swinburne>.

Bibliografia i netografia (dostęp 18.03.2018) dotycząca humanistyki cyfrowej

1. BOMBA Radosław, Humanistyka cyfrowa: geneza, definicje, praktyki, dostęp on-line: <http://muzeumpamieci.umk.pl/?p=577>.
2. CELIŃSKI Piotr, Postmedia. Cyfrowy kod i bazy danych, Lublin 2013.
3. EDER Maciej, Metody ścisłe w literaturoznawstwie i pułapki pozornego obiektywizmu – przykład stylometrii, „Teksty Drugie” 2014, 2, dostęp on-line: http://rcin.org.pl/Content/59775/WA248_78492_P-I-2524_eder-metody_o.pdf.
4. FILICIAK Mirosław, Tekst jako plik. Techno-społeczne wymiary czytania na przykładzie przemian procesów dystrybucji tekstów akademickich, „Teksty Drugie” 2012, nr 6, dostęp on-line: http://rcin.org.pl/Content/48379/WA248_65818_P-I-2524_filiciak-tekst.pdf.
5. HUMANISTYCZNE projekty cyfrowe w Polsce (raport z ankiety), oprac. M. Maryl, M. Werla, Poznań-Warszawa 2014, dostęp on-line: http://maryl.org/wp-content/uploads/2016/05/Werla-Maryl-red-2014-Humanistyczne_projekty_cyfrowe_w_Polsce_final.pdf.
6. HUMANISTYKA Cyfrowa. Badanie tekstów, obrazów i dźwięku, red. R. Bomba, A. Radomski, E. Solska, Lublin 2016, dostęp on-line: <http://kpbk.umk.pl/dlibra/doccontent?id=160693>.
7. KOTULA Sebastian D., Folksonomia – narodziny i charakterystyka (w aspekcie wyszukiwania informacji), „Folia Bibliologica” 2009 (51), dostęp on-line: [cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.../czas2913_51_2009_13bb.pdf](http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element/czas2913_51_2009_13bb.pdf).
8. NYCZ Ryszard, W stronę humanistyki innowacyjnej: tekst jako laboratorium. Tradycje, hipotezy, propozycje „Teksty Drugie” 2013 nr 1-2.
9. MARYL Maciej, [Co to jest humanistyka cyfrowa – odpowiedź na ankietę], „Czas Kultury” 2015, nr 2.
10. MARYL Maciej, F5: odświeżanie filologii, „Teksty Drugie” 2014, 2, dostęp on-line: http://rcin.org.pl/Content/59771/WA248_78488_P-I-2524_maryl-f5_o.pdf.
11. MORETTI Franco, Przypuszczenia na temat literatury światowej Franco Moretti, tłum. P. Czaplński, „Teksty Drugie” 2014, nr 4, dostęp on-line: http://rcin.org.pl/Content/59852/WA248_79652_P-I-2524_moretti-przypuszcz_o.pdf.
12. MORETTI Franco, Wykresy, mapy, drzewa. Abstrakcyjne modele na potrzeby historii literatury, tłum. T. Bilczewski i A. Kowalcze-Pawlik, Kraków 2016.
13. OSIŃSKA Veslava, Wizualizacja informacji, Toruń 2016.

14. PARADOWSKI Michał B., Wizualizacja danych – dużo więcej, niż prezentacja oraz tegoż Dekalog analityka danych i infografika – quid, cur, quomodo, w: *Wizualizacja wiedzy. Od Biblia Pauperum do hipertekstu*, red. M. Kluza, Portal Wiedza i Edukacja, Lublin 2011.
15. PIEKARSKI Karol, *Ekonomia percepcji. Mechanizmy selekcjonowania informacji w internecie [rozprawa doktorska]*, dostęp on-line, <http://www.sbc.org.pl/Content/126980/doktorat3505.pdf>.
16. PIEKARSKI Karol, *Kultura danych. Algorytmy wzmacniające uwagę*, Gdańsk 2017.
17. RYBICKI Jan, *Policzmy Trylogię Sienkiewicza, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2010 (10)*, dostęp on-line: <http://info.filg.uj.edu.pl/~jrybicki/courses/dhlit/schedule/Policzmy.pdf>.
18. RYBICKI Jan, *Ślady żony tłumacza. Alma Cardell Curtin i Jeremiahs Curtin, „Przekładaniec” 2011 (24)*, dostęp on-line: https://www.wuj.pl/UserFiles/File/Przekladaniec%2024/Przekladaniec_24_5.pdf.
19. SZPUNAR Magdalena, *Humanistyka cyfrowa a socjologia cyfrowa. Nowy paradygmat badań naukowych, „Zarządzanie w Kulturze” 2016, z. 4*, dostęp on-line: http://www.magdalenaszpunar.com/_publikacje/2016/ZwK_17_4_355-369.pdf.
20. WILKOWSKI Marcin, *Wprowadzenie do historii cyfrowej*, Gdańsk 2013.

Wybrane polskie katalogi, bazy danych, biblioteki cyfrowe dotyczące kultury literackiej:

Cyfrowa Biblioteka Piosenki Polskiej: <http://katalog.bibliotekapiosenki.pl/>.

Encyklopedia teatru polskiego: <http://www.encyklopediateatru.pl/>.

E-teatr.pl. Polski portal teatralny: <http://www.e-teatr.pl/>.

Federacja Bibliotek Cyfrowych: <https://fbc.pionier.net.pl/>.

Katalog Biblioteki Narodowej: <http://katalogi.bn.org.pl>.

Polona: <https://polona.pl/>.

Polscy pisarze i badacze literatury przełomu XX i XXI wieku:
<http://www.ppiibl.ibl.waw.pl/>.

Polska Bibliografia Literacka: <http://pbl.ibl.poznan.pl/>.

Marcin Radomski

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

ARCHIWA JAKO MIEJSCA ZACHOWANIA PAMIĘCI POKOLEŃ

W 2018 roku obchodzimy 70-lecie powołania Międzynarodowej Rady Archiwów (*ICA – International Council on Archives*). Głównym zadaniem tej organizacji jest wspieranie rozwoju archiwów oraz procesu upowszechniania dostępu do światowych zasobów archiwalnych. Dopiero w listopadzie 2007 roku postanowiono upamiętnić to wydarzenie, wyznaczając datę 9 czerwca – Międzynarodowym Dniem Archiwów. Od 2008 roku w tym dniu instytucje państwowe gromadzące zbiory archiwalne organizują szereg imprez, wystaw i prelekcji. W taki sposób popularyzują wiedzę o swojej działalności poprzez zapoznanie szerokiego kręgu odbiorców z ideą gromadzenia dokumentów archiwalnych oraz wnętrzami pozornie tylko niedostępnych gmachów. Na co dzień archiwa pełnią przecież szczególną rolę społeczną, zachowując w postaci materiałów źródłowych wiedzę niezbędną do prawidłowego interpretowania przeszłości.

Według definicji archiwum to instytucja realizująca zadania gromadzenia, przechowywania i udostępniania akt oraz dokumentów tworzących nieaktualny już zbiór o wartości historycznej. W przystosowanych do tego celu budynkach magazynuje się miliony dokumentów archiwalnych sklasyfikowanych dla zachowania porządku na aktowe, kartograficzne, fotograficzne, audiowizualne oraz ikonograficzne. Zasoby te tworzą spuściznę narodową, dzięki której naukowcy mogą wykonać kwerendę archiwalną i biblioteczną na potrzeby aktualnie prowadzonych badań. Informacje zawarte w takich źródłach pozwalają fachowo przygotować publikacje naukowe i popularnonaukowe. Obecnie w skład polskich archiwów państwowych wchodzi trzydzieści placówek o zasięgu regionalnym i trzy archiwa centralne: Archiwum Główne Akt Dawnych (dokumenty powstałe przed 1918 roku), Archiwum Akt Nowych (dokumenty powstałe po 1918 roku) i Narodowe Archiwum Cyfrowe (materiały audiowizualne i ikonograficzne). Poza tym możemy wyróżnić archiwa instytucji kościelnych, zakładów pracy, partii politycznych, organizacji społecznych czy osób prywatnych.

Przepastne magazyny światowych archiwów skrywają kluczowe dokumenty, których analiza umożliwi rzucenie światła na nie do końca zbadane i opisane wydarzenia historyczne. Jednak zdarza się, iż rządy państw – mimo

upływu określonego czasu – prolongują daty utajnienia części dokumentów archiwalnych na kolejne lata. Podjęte postanowienia motywują interesem politycznym kraju. Za przykład może posłużyć decyzja rządu brytyjskiego w sprawie tajemniczej śmierci premiera rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie – generała Władysława Sikorskiego (1881–1943). Przesunięcie terminu odtajnienia tych dokumentów szczególnie rozczarowało polską opinię publiczną. Katastrofa lotnicza na Gibraltarze, wokół której narosło niemało teorii spiskowych będzie musiała poczekać na swoje wyjaśnienie. Kolejnym przykładem „prawdy pod kluczem” są archiwa radzieckiej bezpieki utajnione przez Federalną Służbę Bezpieczeństwa w Rosji, gdzie – między innymi – znajdują się materiały dotyczące tzw. zbrodni katyńskiej (1940). Takie decyzje utrudniają dotarcie do informacji, które – być może – całkowicie zmieniłyby lub po prostu wypełniły luki polskiej historiografii. Gdzie podziela się zasada publiczności archiwów manifestowana przez demokratyczną Europę? Wydaje się, że funkcjonujący termin epoki post-prawdy trafnie określa otaczającą nas rzeczywistość. Niektóre państwa prowadzą niezgodną z faktami politykę historyczną. Zgromadzone w archiwach akta i dokumenty umożliwiają rzetelne opracowanie publikacji naukowych bez „lukrowania” czy manipulowania historią. Należy wierzyć, że w perspektywie lat będzie istniała możliwość przestudiowania pełnego zasobu archiwalnego w dowolnym archiwum. Pozwoli to uzupełnić wiedzę na temat interesujących nas wydarzeń, a w wielu przypadkach będzie przyczynkiem do podjęcia dalszych badań naukowych.

Archiwa udostępniają swoje podwoje także zainteresowanym spoza kręgu nauki, mediów czy administracji państwowej. Badania dowodzą, że liczba osób zainteresowanych tworzeniem rodzinnego „drzewa genealogicznego” systematycznie rośnie. Genealogzy-amatorzy chętnie przeznaczają swój czas prywatny na szukanie w archiwach informacji o swoich krewnych. Przede wszystkim ksiąg metrykalnych i aktów stanu cywilnego. Pomocnym narzędziem są przygotowane na potrzeby rynku przeglądarki dostępne on-line. W ten sposób aplikacje internetowe ułatwiają tworzenie wykresów rodzinnej ciągłości. Należy przeciw nowoczesności wychodzą również archiwa, które sukcesywnie realizują proces digitalizacji dokumentów archiwalnych. Dużym zainteresowaniem cieszą się organizowane szkolenia doskonalące umiejętności przeprowadzenia badań genealogicznych i budowy „drzewa antenatów”.

Prezentowane poniżej zestawienie w wyborze zbiera pozycje omawiające tematykę dotyczącą roli archiwów we współczesnym świecie. Czytelnik znajdzie poniżej publikacje traktujące o funkcjonowaniu tego rodzaju instytucji, ich bogatych zbiorach oraz znaczeniu dla państwa i kultury. To dzięki zgromadzonej w archiwach dokumentacji możemy zweryfikować i uzupełnić białe plamy na kartach historii. W zebranych materiale (wybór najnowszych pozycji

zwartych od 2000 i artykułów, także od 2000 roku) wyszczególniono dwie części: opracowania ogólne oraz materiały konferencyjne.

I. Opracowania ogólne

a. Pozycje zwarte

1. ARCHIWA : przepisy prawne / wybór i oprac. Jerzy Góral. – Toruń : Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”, 2000. – 465 s.
2. ARCHIWA : przepisy prawne : suplement / wybór i oprac. Jerzy Góral. – Toruń : Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”, 2000. – 213 s.
3. ARCHIWA bieżące : zagadnienia teoretyczne i praktyczne rozwiązania / pod red. Marleny Jabłońskiej. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015. – 184 s. : il. + 1 dysk optyczny (CD-ROM) – (Biblioteka Zarządcy Dokumentacji ; t. 6)
4. ARCHIWA i ich zasoby : materiały pomocnicze do źródłoznawstwa / pod red. Agnieszki Jakuboszczak. – Poznań : Instytut Historii UAM, 2012. – 290 s. : il.
5. ARCHIWA Kościoła Katolickiego w Polsce : informator / oprac. Maria Dębowska. – Kielce : „Jedność”, 2002. – (Biblioteka Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ; nr 1)
6. ARCHIWA magnackie w XVIII wieku : studium kultury kancelaryjno-archiwalnej / Krzysztof Syta. – Toruń : (Grębocin k/Torunia : Lenz & Załęcki), 2010. – 312 s. : il. – (Biblioteka Cuiavia Felix ; nr 1)
Bibliogr. s. 295-312.
7. ARCHIWA organizacji pozarządowych w Polsce / pod red. T. Czarnoty. – Warszawa : Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 2015. – 206 s.
Bibliogr. s. 189-206.
Zawiera: Archiwa społeczne jako fenomen kulturowy / Waldemar Chorążyczewski, s. 9-22; Archiwa organizacji pozarządowych w polskim prawie archiwalnym 1918-2012 / Rafał Galuba, s. 29-49.
8. ARCHIWA państwowe : wybór przepisów z lat 2000-2011 / Rafał Galuba. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2013. – 320 s. : il.
9. ARCHIWA Polski i Europy : wspólne dziedzictwo różne doświadczenia / redakcja naukowa Alicja Kulecka. – Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2017. – 334 s. : il.

Zawiera: Władza sowiecka i archiwa Wilna : trudny okres (1939-1941, 1944-1945) / Vitalija Stravinskienė, s. 126-136.

10. ARCHIWA Polski i Europy : wspólne dziedzictwo różne doświadczenia / red. Alicja Kulecka. – Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2017. – 334 s.

Zawiera: Archiwa zjednoczonej Europy w świetle projektu APEX / Anna Krochmal, s. 35-43; Archiwa zagraniczne jako przedmiot zainteresowania „Archeionu” : refleksje wstępne / Violetta Urbaniak, s. 44-51.

11. ARCHIWA polskie i ich zbiory : praca zbiorowa / pod red. Kazimierza Kozłowskiego. – Warszawa ; Szczecin : NDAP, 2000. – 183 s. : il.
12. ARCHIWA przejściowe i zbiorcze w Polsce : organizacja i funkcjonowanie / pod redakcją Doroty Drzewieckiej. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016. – 149 s. : il.

Bibliografia, netografia.

13. ARCHIWA rodzinne : zostań rodzinnym archiwistą / [zespół red. Robert Górski, Magdalena Masłowska, Mariusz Olczak, Dorota Świerczyńska, Grzegorz Welik]. – Warszawa : Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych. Departament Organizacji i Udostępniania. Wydział Popularyzacji i Wydawnictw, 2013. – 136 s. : il. (w tym kolor.)
14. ARCHIWA szlachty Prus Królewskich / Wiesław Nowosad. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2005. – 257 s.
15. ARCHIWA w nauce, nauka w archiwach / pod redakcją Doroty Krystyny Rembiszewskiej. – Białystok : Wydział Filologiczny. Uniwersytet w Białymstoku, 2016. – 210 s. : il.

Bibliografia, netografia 52-57.

16. ARCHIWA w Polsce : informator adresowy : (stan z 30 czerwca 2000 roku) / Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych Centralny Ośrodek Informacji Archiwalnej. – Warszawa : Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 2000. – 204 s.
17. ARCHIWA w Polsce : informator adresowy = the archives in Poland : the archival directory / Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych. – Warszawa : NDAP, 2004. – 302 s.
18. ARCHIWA w Polsce w latach 1944-1989 : zarys dziejów / Janusz Tandecki. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2017. – 261 s. : il.

Bibliografia 233-257.

19. ARCHIWA Watykanu a III Rzesza / Hubert Wolf. – Warszawa : Bellona, 2010. – 342 s. : il.

Bibliogr. s. 331-[343].

20. ARCHIWA zakładowe i składnice akt : poradnik / Czesława Kolarz. – Bydgoszcz : OPO – Oficyna Wydawnicza Ośrodka Postępu Organizacyjnego, 2000. – 346 s. – (Biblioteka Menedżera i Służby Pracowniczej ; z. 191)
Bibliogr.
21. ARCHIWA, biblioteki, muzea : źródła do dziejów Wielkopolski południowej / red. Ewa Andrysiak. – Kalisz : KTPN, 2004. – 300 s. – (Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk ; 8)
Bibliogr. s. 220-223, bibliogr. KTPN s. 282-286.
22. „ARCHIWISTA cyfrowy” i infobroker : kształcenie, sylwetka, wyzwania / pod red. Doroty Drzewieckiej i Batosza Drzewieckiego ; Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Instytut Historii i Archiwistyki. – Kraków : Wydawnictwo Antykwa, 2016. – 124 s. : il.
Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych przy pracach.
Zawiera: Archiwa cyfrowe i cyfrowi archiwiści w świetle nauki i wybranych dokumentów : rozważania czysto teoretyczne / Halina Robótko, s. 13-24. Archiwa cyfrowe – przyszłość czy rzeczywistość? : przegląd wybranych archiwów cyfrowych na świecie / Katarzyna Peplowska, s. 41-55.
23. ARCHIWISTYKA uniwersalna, archiwistyka lokalna : Toruńskie Konfrontacje Archiwalne / pod red. Waldemara Chorążyczewskiego. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2017. – 335 s.
Zawiera: Archiwa w edukacji, edukacja w archiwach / Violetta Urbaniak, s. 147-159.
24. BIBLIOTEKI i archiwa kościelne na Pomorzu Zachodnim i Ziemi Lubuskiej : zarys problematyki / red. Grzegorz Wejman. – Szczecin : Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, 2005. – 276 s. – (Studia i Rozprawy – Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego nr 4)
25. CATL – Cyfrowe Archiwa Tradycji Lokalnej w Polsce : przewodnik / red. Marta Drobniak. – Warszawa : Ośrodek Karta. Fundacja Ośrodka Karta, 2014. – 331 s. : il.
26. GENEALOGIA i archiwa : przewodnik dla początkujących użytkowników Archiwum Państwowego w Płocku / Grzegorz J. Wąsiewski. – Płock : Archiwum Państwowe : Stowarzyszenie Przyjaciół Archiwum Państwowego, 2008. – 72 s. : il.
27. HISTORIA na źródłach oparta : studia ofiarowane Profesorowi Tadeuszowi Srogoszowi w 65. rocznicę urodzin / pod redakcją Andrzeja Stroynowskiego. – Częstochowa : Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, 2017. – 1014 s. : il.
Zawiera: Archiwa podworskie jako źródło wiedzy o wiejskiej codzienności na ziemiach polskich w XIX w. : na przykładzie Archiwum Po-

- tockich i Ostrowskich z Maluszyna / Karolina Studnicka-Mariańczyk, s. 961-973.
28. LUBELSKIE archiwa rodzinne / Agnieszka Konstankiewicz. – Lublin : Archiwum Państwowe ; [Warszawa] : Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 2015. – 127 s. : il.
29. MAŁA ojczyzna, wielka (nie)pamięć : historia mówiona jako źródło do badania dziejów społecznych : materiały pokonferencyjne / red. Sławomir Cebula. – Kraków : Uniwersytet Papieski Jana Pawła II. Wydawnictwo Naukowe, 2016. – 134 s.
Zawiera: Tomaszowskie Archiwa Rodzinne : projekt Fundacji Pa-saże Pamięci / Justyna Biernat, s. 79-91.
30. MAZOWIECKIE muzea, galerie sztuki, antykwariaty i archiwa : informator biograficzno-adresowy / Zbigniew Judycki. – Warszawa : CAN – Andrzej Cedro : Muzeum Niepodległości, 2016. – 225 s. : il.
31. MŁODZIEŻ w perspektywie edukacyjnej, społecznej, kulturowej / pod redakcją Grażyny Pańko. – Wrocław : Uniwersytet Wrocławski. Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych, 2017. – 203 s. : il.
Zawiera: Archiwa w oczach młodzieży licealnej : (w świetle badań ankietowych) / Hubert Mazur, s. 146-158.
32. NARODOWY zasób archiwalny i archiwa : komentarz / Marek Konstantkiewicz. – Warszawa : Wolters Kluwer, 2016. – 713 s.
Bibliogr. s. 699-713.
33. NOVA et vetera : aktualne problemy archiwów diecezjalnych w Polsce / red. Waldemar Witold Żurek ; Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Wydział Teologii. – Lublin : Wydawnictwo KUL, 2016. – 204 s. : il. – (Biblioteka Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II ; nr 38)
Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych przy pracach.
Zawiera: Archiwa Kościoła katolickiego w ostatnim stuleciu / Maria Dębowska, s. 23-43.
34. NOWA archiwistyka : archiwa i archiwistyka w ponowoczesnym kontekście kulturowym : Toruńskie Konfrontacje Archiwalne. / pod red. Waldemara Chorążyczewskiego. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2014. – 275 s.
Zawiera: Archiwa społeczne w Polsce / Katarzyna Ziętał, s. 71-76; Archiwa Powstania Styczniowego / Alicja Kulecka, s. 101-118; Archiwa wyodrębnione w państwie demokratycznym / Rafał Galuba, s. 119-136.
35. NOWE funkcje archiwów. / pod red. Ireny Mamczak-Gadkowskiej. – Poznań : Instytut Historii UAM, 2015. – 220 s. : il.

Zawiera: Crowdsourcing potencjał społeczny z którego archiwa mogą czerpać korzyści / Anna Sobczak, s. 181-191.

36. POMORZE i archiwa : księga pamiątkowa z okazji 75. urodzin Profesora Kazimierza Kozłowskiego / pod red. Marii Frankel. – Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2017. – 567 s. : il. – (Rozprawy i Studia – Uniwersytet Szczeciński ; t. 991)
37. RETROSPEKCJA i ochrona dziedzictwa kulturowego, / red. Samanta Kowalska. – Poznań ; Kalisz : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Wydział Pedagogiczno-Artystyczny, 2015. – 357 s. : il. (w tym kolor.)
Zawiera: Archiwa państwowe a dziedzictwo kulturowe – popularyzacja i edukacja / Hubert Mazur, s. 116-149.
38. STILO et animo : prace historyczne ofiarowane Profesorowi Tomaszowi Jasińskiemu w 65. rocznicę urodzin. / red. Marceju Dorna . – Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Instytut Historii UAM, 2016. – 586 s. : il. (w tym kolor.)
Zawiera: Archiwa dokumentowe Korony i Litwy oraz Metryki Koronna i Litewska w XVI wieku / Grażyna Rutkowska, s. 465-474.
39. TAJNE archiwa FBI / Nicholas Redfern ; przekład Krzysztof Kurek. – Warszawa : Wydawnictwo Amber, 2017. – 323 s. : il.
40. UKRYTE archiwa / Nicholas Redfern. – Warszawa : „Amber”, 2000. – 239 s. : il. – (Tajemnice przeszłości)

b. Artykuły

1. „ARCHIWA Biblioteki i Muzea Kościelne” : pismo nie tylko dla pracowników bibliotek kościelnych / Artur Hamryszczak. W: Forum Bibliotek Medycznych. – 2015, nr 1, s. 203-212
2. ARCHIWA – ostatni skarb PRL-u / Adam Dolistowski. W: Zeszyty Telewizyjne. – 2004, nr 5, s. 102-113
3. ARCHIWA – państwo – naród – dwieście lat na straży pamięci narodowej / Władysław Stępiak. W: Archiwista Polski. – 2008, nr 4, s. 21-26
4. ARCHIWA aparatu bezpieczeństwa PRL jako źródło : co już zrobiono, co można zrobić / Andrzej Paczkowski. W: Pamięć i Sprawiedliwość : biuletyn Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej. – 2003, nr 1, s. 9-21
5. ARCHIWA audiowizualne telewizji publicznej : od sejfu do kreatywności / Robert Kroplewski. – Bibliogr. W: Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny. – 2015, nr 7, s. 99-114

6. ARCHIWA do wzięcia / Filip Michał Rdesiński. W: *Gaz. Polska.* – 2007, nr 27, s. 8
7. ARCHIWA hetmanów koronnych : pojęcie, charakter i typologia dokumentacji / Krzysztof Syta. – W: *Archiwa, Kancelarie, Zbiory.* – 2011, nr 2, s. 63-105
8. ARCHIWA i archiwalia prywatne w zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie / Paweł Gut. W: *Przegląd Archiwalno-Historyczny.* – 2015, T. 2, s. 151-164
9. ARCHIWA i pamięć : z dziejów polskich archiwów / Waldemar Chorążyczewski. W: *Archiwa, Kancelarie, Zbiory.* – 2005, t. 1, s. 13-28
10. ARCHIWA IPN mają moc dynamitu / Ryszard Bugaj. W: *Gaz. Polska.* – 2008, nr 27, s. 8-9
11. ARCHIWA Kiszczaka / Dorota Kania. W: *Gaz. Polska.* – 2008, nr 47, s. 12
12. ARCHIWA Kościoła Katolickiego w II Rzeczypospolitej / Maria Dębowska. W: *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne.* – 2009, t. 92, s. 39-51
13. ARCHIWA między historią i pamięcią : antropologizowanie archiwistyki / Agnieszka Rosa. W: *Archiwa, Kancelarie, Zbiory.* – 2008, t. 2, s. 99-127
14. ARCHIWA nie giną / Dorota Kania. W: *Gaz. Polska.* – 2014, nr 6, s. 11
15. ARCHIWA państwowe wobec problemu akt niejawnych / Włodzimierz Janowski. W: *Teki Archiwalne.* – 2000, t. 5, s. 59-66
16. ARCHIWA parafialne w badaniach nad historią lokalną / Mateusz Wyżga. W: *Małopolska.* – 2014, t. 16, s. 45-53
17. ARCHIWA podworskie, rodzinne i rodowe, akta dóbr i osób : stan i opracowanie oraz problemy poziomu i dostępności informacji / Elżbieta Wierzbicka. W: *Archeion.* – 2010, t. 111, s. 149-177
18. ARCHIWA Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie / Wanda Krystyna Roman. W: *Archiwa, Kancelarie, Zbiory.* – 2016, nr 7, s. 49-75
19. ARCHIWA polskie i archiwistyka w okresie stalinizacji / Halina Robótka. W: *Zeszyty Naukowe W S H E.* – 2000, t. 5, s. 131-147
20. ARCHIWA polskie i rosyjskie wobec szczególnego problemu trudnej historii / Władysław Stępiak. W: *Archiwista Polski.* – 2016, nr 2, s. 97-105
21. ARCHIWA pracownicze w firmach tylko na 10 lat / Mateusz Rzemek. W: *Rzeczpospolita.* – 2016, nr 250, s. C1

22. ARCHIWA prywatne i rodzinno-majątkowe w zasobie archiwalnym Archiwum Państwowego w Bydgoszczy / Melania Dereszzyńska-Romaniuk. W: *Kronika Bydgoska*. – 2013, T. 34, s. 331-346
23. ARCHIWA prywatne rodzin szlacheckich z pogranicza Podlasia, Litwy i Lubelszczyzny w XVIII-XIX w. / Magdalena Ujma. – Bibliografia. W: *Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku*. – 2016, t. 16, s. 9-20
24. ARCHIWA rodzinne w archiwach państwowych i konkurs dla archiwistów rodzinnych w Archiwum Państwowym w Poznaniu / Beata Karwalska. W: *Przegląd Archiwalno-Historyczny*. – 2016 t. 3, s. 243-250
25. ARCHIWA rodzinno-majątkowe i spuścizny z terytorium dawnej Galicji : (ich losy i stan obecny) / Stanisław Pijaj. W: *Studia Historyczne*. – 2012, z. 112, s. 51-70
26. ARCHIWA Rzeczypospolitej – Archivum Regni / Hubert Wajs. W: *Miscellanea Historico-Archivistica*. – 2011, t. 18, s. 123-127
27. ARCHIWA skażone grzechem / Zbigniew Pustuła. W: *Polityka*. – 2007, nr 23, s. 40-42
28. ARCHIWA społeczne / Zbigniew Gluza. W: *Karta*. – 2002, nr 36, s. 140-142
29. ARCHIWA szkół wyższych źródłem do badań nad dziejami inteligencji : (w oparciu o materiały Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego) / Danuta Grodowska-Kulińska. W: *Archiwista Polski*. – 2003, nr 2, s. 27-38
30. ARCHIWA uczelniane jako baza źródłowa dla badań regionalnych / Anna Domalanus. W: *Archiwista Polski*. – 2004, nr 2, s. 59-64
31. ARCHIWA w bibliotekach / Marcin Wilkowski. W: *Karta*. – 2012, nr 71, s. 144-146
32. ARCHIWA w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej : organizacja i działalność / Kamil Klimiuk. W: *Teki Archiwalne*. – 2010, t. 10, s. 31-45
33. ARCHIWA w Wielkiej Brytanii : organizacja i działalność / Daniel Marcin Groszek. W: *Teki Archiwalne*. – 2010, t. 10, s. 5-29
34. CASUS archiwa Przedsiębiorstwa Państwowego Pracowni Konserwacji Zabytków / Jan Gromnicki. W: *Archiwista Polski*. – 2000, nr 3, s. 30-36
35. CO KRYJĄ archiwa / Jolanta Brózda-Wiśniewska. W: *Tyg. Powszechny*. – 2008, nr 48, s. 31
36. CO KRYJĄ archiwa służb specjalnych / Dorota Kania. W: *Gaz. Polska*. – 2015, nr 44, s. 14

37. CYFROWE Archiwa Tradycji Lokalnej / Jadwiga Miluńska-Stasiak. W: *Bliżej Biblioteki*. – 2015, nr 1, s. 13-15
38. CZYM dzisiaj żyją archiwa na świecie? / Waldemar Chorażyczewski. W: *Archiwista Polski*. – 2008, nr 3, s. 7-19
39. ELEKTRONICZNE archiwa ikonograficzne w praktyce – doświadczenia i postulaty użytkowników / Aleksandra Czapelska. W: *Archeion*. – 2004, T. 107, s. 325-332
40. ELEKTRONICZNE archiwa pracownicze już niedługo / Mateusz Rzemek. W: *Rzeczpospolita*. – 2016, nr 69, s. C1
41. EUROPEJSKIE archiwa danych jakościowych / Marta Karkowska. – *Bibliogr., netogr.* W: *Kultura i Społeczeństwo*. – 2015, t. 59, nr 3, s. 123-138
42. INTERNETOWE archiwa elektroniczne : uwagi użytkownika / Krzysztof Narojczyk. W: *Echa Przeszłości*. – 2002, t. 3, s. 193-202
43. JAWNE archiwa – wygodna fikcja / Paweł Machcewicz. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2007, nr 114, s. 18-19
44. JAWNE archiwa / Janusz Kurtyka. W: *Tyg. Solidarność*. – 2005, nr 41, s. 8-9
45. KANCELARIE i archiwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i Uniwersytetu Warszawskiego / Paulina Kowalczyk. W: *Teki Archiwalne*. – 2003, t. 7, s. 93-104
46. KOMU są potrzebne społeczne archiwa? / Tomasz Czarnota. – W: *Archiwista Polski*. – 2011, nr 4, s. 15-33
47. MENTALNOŚĆ i tożsamość, archiwa a społeczeństwo – przypadki Europy Środkowej / Lajos Körmendy. W: *Archeion*. – 2003, T. 106, s. 207-222
48. MUZEA, biblioteki i archiwa w Unii Europejskiej – głos za rozszerzeniem zakresu dozwolonego użytku / Thomas Dreier. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej*. – 2012, z. 4, s. 5-18
49. MUZEA, archiwa i biblioteki udostępnią zbiory, ale nie za darmo / Leszek Jaworski. W: *Dziennik Gaz. Prawna*. – 2016, nr 87, dod. Tygodnik Gazeta Prawna, s. C20-C27
50. NIEME archiwa tajnych służb / Witold Kulesza. W: *Niedziela*. – 2005, nr 50, s. 10-11
51. OD A do B, czyli archiwa wkraczają w erę bitową / Tomasz Goban-Klas. W: *Archeion*. – 2004, t. 107, s. 161-170

52. PRYWATNE archiwa polityczne w Polsce XVI wieku / Waldemar Chorążyczewski. W: *Archiwa, Kancelarie, Zbiory*. – 2010, nr 1, s. 13-68
53. ROSJA powinna oddać archiwa II RP! / Andrzej Nowak. W: *Nasz Dziennik*. – 2009, nr 202, s. 7
54. ROSJANIE, otwórzcie archiwa! / Richard Pipes. W: *Wprost*. – 2010, nr 20, s. 82-83
55. SKORZYSTAJ z klucza i zagraj rolę – archiwa w społeczeństwie informacyjnym i kształcącym się / Hartmut Weber. W: *Archeion*. – 2004, t. 107, s. 15-26
56. SOWIECKIE archiwa na wpół otwarte / Mark Kramer. W: *Rzeczpospolita*. – 2008, nr 111, s. A17
57. SPUŚCIZNY (archiwa osobiste) wobec wyzwań nowoczesności/ Bernadeta Wilk. W: *Archiwista Polski*. – 2012, nr 3, s. 41-55
58. SZKOLENIE archiwalne nt. „Polskie archiwa zakładowe w Unii Europejskiej” / Barbara Pazoła. W: *Archiwista Polski*. – 2004, nr 3, s. 95-98
59. WYBRANE archiwa gromadzące zasoby materiałów do dziejów opozycji w Polsce (1976-1990) / Jarosław Wąsowicz. W: *Poznańskie Zeszyty Humanistyczne*. – 2004, t. 3, s. 179-182

II. Biografie, wspomnienia

1. ARCHIWA dla nauki : dlaczego nauce potrzebne są archiwa naukowe? : materiały z konferencji zorganizowanej przez Archiwum Nauki PAN i PAU Komisję Historii Nauki PAU oraz Oddział Krakowski Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, 16 listopada 2007 roku, Kraków / red. Tomasz Filip. – Kraków : Polska Akademia Umiejętności, 2011. –126 s.
2. ARCHIWA i kancelarie w służbie Kościoła i nauki / pod red. Wioletty Zawitkowskiej. – Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2012. – 144 s.
3. ARCHIWA polskie wczoraj i dziś : praca zbiorowa / pod red. Kazimierza Kozłowskiego. – Warszawa : Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 2012. – 281 s. : il. (gł. kolor.)
4. ARCHIWA ziem zachodnich i północnych Polski (1945-2005) : tradycja i współczesne wyzwania : materiały z sesji naukowej, która odbyła się 21 września 2005 r. w Zamku Księżąt Pomorskich w Szczecinie : praca zbiorowa / pod red. Kazimierza Kozłowskiego. – Warszawa ; Szczecin : Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych. Wydział Wydawnictw, 2007. – 255 s.

5. ARCHIWA, biblioteki, muzea wobec nowych wyzwań w dobie digitalizacji : materiały z konferencji zorganizowanej przez Archiwum Nauki PAN i PAU oraz Komisję Historii Nauki PAU 3 grudnia 2010 roku, Kraków / red. Tomasz Filip. – Kraków : Polska Akademia Umiejętności, 2011. – 58 s.
6. ARCHIWA, jako ośrodki badań regionalnych na przykładzie prac nad dziejami Mazowsza : materiały z sesji naukowej / oprac. Leszek Franciszkiewicz. – Płock : Archiwum Państwowe : Stowarzyszenie Przyjaciół Archiwum Państwowego, 2008. – 70 s. : il. kolor.

Andrzej Dudziak

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

PRZEWLEKŁE ZMĘCZENIE, WYPALENIE ZAWODOWE A W TLE STRES

Zespół przewlekłego (syndrom chronicznego) zmęczenia to trudny do wytłumaczenia stan zmęczenia, które nie ustępuje po wypoczynku i trwa ponad 6 miesięcy. Przejawia się sennością, znużeniem, wycieńczeniem fizycznym oraz kłopotami z koncentracją. Uważany jest za kolejną chorobę cywilizacyjną, choć nie znajdziemy jej w oficjalnym, międzynarodowym spisie chorób. Uczuciu ciągłego zmęczenia sprzyja upowszechniony styl życia. Wyścig za karierą, pieniędzmi czy prestiżem społecznym, co w praktyce oznacza przepracowanie, wieczny pośpiech i stres. Jeśli takie postępowanie nie spowodowało uszczerbku w stanie zdrowia (choroby stwierdzonej przez lekarza), to należy podjąć działania, które przywrócą energię potrzebną do życia. U podstaw terapii musi znaleźć się zmiana stylu życia. Wskazane są też: psychoterapia, trening personalny, różne techniki relaksacyjne. Najprostsze sposoby to odpoczynek, regularny tryb życia oraz zajęcia sportowe. Doraźnie, wspomagająco stosuje się też farmaceutyki.

Wypalenie zawodowe (syndrom wypalenia zawodowego, syndrom burnout) to zespół objawów powstających w wyniku przeciążenia emocjonalnego oraz fizycznego związanych ze stresem występującym w miejscu pracy. Według niektórych badaczy cechami charakterystycznymi wypalenia zawodowego są: emocjonalne wyczerpanie – uczucie pustki i odpływu sił; depersonalizacja – po-

uczucie bezduszości, cyniczne patrzenie na innych ludzi, obniżenie wrażliwości wobec innych oraz obniżenie oceny własnych dokonań. Zjawisko to dotyczy przede wszystkim zawodów, w których występuje intensywny kontakt z innymi osobami np. psychologów, pedagogów, lekarzy, nauczycieli, pielęgniarek, kierowców autobusów. Dość często wypalenie zawodowe dotyka pracoholików.

W obu omawianych syndromach znaczącą rolę ma stres, który powoduje znaczny ubytek sił psychicznych i fizycznych. Radzenie sobie z napięciem psychicznym jest problemem i zarazem kluczem do sprawnego funkcjonowania w dzisiejszym świecie.

Światowy Dzień Syndromu Chronicznego Zmęczenia (12 maja) stał się inspiracją dla poruszonego tematu, czyli wpływu przewlekłego zmęczenia, wypalenia zawodowego i stresu na współczesnego człowieka. Poniższe zestawienie bibliograficzne zawiera wybór pozycji zwartych (od 1992 roku) i artykułów (od 2010 roku). Całość bibliografii podzielono na kilka części. Pierwsza z nich zawiera publikacje o syndromie przewlekłego zmęczenia. Druga część gromadzi prace o wypaleniu zawodowym. Wyodrębniono z niej pozycje poświęcone poszczególnym zawodom.

I. Przewlekłe zmęczenie

a. Pozycje zwarte

1. BIERZ siły na zamiary : jak i gdzie szukać energii do codziennego życia / redakcja Adam Cedro ; [autorzy Jolanta Białek, Jagoda Bzowy, Wojciech Eichelberger, Maria Gaj, Daria Grabda, Julie Holland, Magdalena Jarzębowska, Katarzyna Klimek-Michno, Anna Kroenke, Ewa Liegman, Anna Polcyn-Radomska, Katarzyna Schier, Dorota Szczygieł, Magda Umer, Jerzy Vetulani, Piotr Żak]. – Kielce : Wydawnictwo Charaktery, 2017. – 199 s. – (Jakość Życia ; Charaktery)
2. CHRONICZNE zmęczenie / Don Colbert. – Kraków : Wydawnictwo M, 2016. – 120 s. – (Colbert, Don. Nowa Biblia leczy)
3. DLACZEGO jestem zmęczona ? / Jean-Paul Orth. – Warszawa : „W.A.B.”, 1994. – 183 s. - (Porada bez Wizyty)
4. DOBRY sen : jak zasnąć i spać, by wypocząć / [autorzy Adam Wichniak, Aleksander Perski, Beata Rachowiecka, Małgorzata Hołda, Ewa Kaian-Kochanowska, Maria Gaj] ; redakcja Adam Cedro. – Kielce : Wydawnictwo Charaktery, 2017. – 146 s. – (Jakość Życia)
5. EDUKACJA i bezpieczeństwo w dobie globalizacji / red. nauk. Wojciech Kojs, Eugenia Rostańska, Katarzyna Wójcik ; Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej. – Dąbrowa Górnicza : Wyższa Szkoła Biznesu,

2016. – 322 s. : il. – (Prace Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej)

Bibliografia, netografia przy pracach.

Zawiera: Bezpieczeństwo psychiczne i kryzys cywilizacyjny / Krzysztof Wielecki, s. 59-73.

6. GDY czujesz się ciągle zmęczony / Edmund Blair Bolles. – Kraków : Wydawnictwo Bus : Platan, 1992. – 144 s.
7. JAK przezwyciężyć zmęczenie : zasypiasz na stojąco? : znajdź przyczynę zmęczenia i dowiedz się, jak z nim walczyć! / Joe Fitzgibbon. – Warszawa : „Świat Książki”, 2004. – 351 s. : il.
8. JAK sobie radzić ze zmęczeniem i wyczerpaniem / Fiona Marshall. – Kielce : Wydawnictwo Jedność, 2010. – 159 s.
9. METODY intensyfikacji wypoczynku / Mirosław Janiszewski, Henryk Kuński. – Łódź : Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, 1996. – 77 s.
Bibliogr. s. 30, 77.
10. NARESZCIE mam czas / Tony Crabbe. – Warszawa : Muza, 2017. – 348 s. : il.
11. OBCIĄŻENIE pracą umysłową na stanowiskach pracy związanych z wykonywaniem zadań o dużych wymaganiach percepcyjnych i decyzyjnych : poradnik dla organizatorów pracy i pracowników / Krystyna Zużewicz, Joanna Kamińska, Joanna Bugajska, Maria Konarska. – Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy, 2014. – 63 s. : il.
Bibliogr. s. 56-63.
12. OD STRESU do sukcesu / Agata Limanówka. – Biłgoraj : Suite 77, 2017. – 263 s. : il.
Bibliografia, netografia s. 250-257.
13. ODPOCZAĆ? Tak! : książka (nie tylko) dla zmęczonych / Eliza Głównowska-Domagała. – Katowice : Wydawnictwo Kos, 2017. – 144 s. : il.
Bibliografia s. 143-144.
14. PIĘKNE życie / Shauna Niequist. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2017. – 234 s.
15. POKONAĆ zniechęcenie : jak odzyskać radość i nadzieję, by żyć pełnią życia / Alina Wieja. – Ustroń : Koinonia Wydawnictwo Chrześcijańskiej Fundacji Życie i Misja, 2017. – 162 s.
Bibliografia s. 161-162.
16. PRZEWLEKŁE zmęczenie – chroniczny ból : nowoczesne strategie powrotu do zdrowia / Jacob Teitelbaum. – Rzeszów : Wydawnictwo Biały Wiatr, 2017. – 352 s.

17. SPOSOBY ograniczania obciążenia i zmęczenia na stanowiskach pracy powtarzalnej / Patrycja Łach. – Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy, 2016. – 30 s. : il.
Bibliografia s. 28-30.
18. STRES oraz wypalenie zawodowe : jak rozpoznawać, zapobiegać i leczyć / redakcja Andrzej Steciwko, Agnieszka Mastalerz-Migas. – Wrocław : Edra Urban & Partner : Elsevier Urban & Partner, 2017. – 70 s.
Bibliografia przy pracach.
19. STRES życia : perspektywa psychologiczna / Jan F. Terelak. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2017. – 454 s. : il.
Bibliografia s. 435-449 i przy rozdziałach.
20. TOKSYCZNA praca : jak przezwyciężyć stres, przeciążenie i znużenie i jak ożywić swoją karierę zawodową / Barbara Bailey Reinhold. – Poznań : Dom Wydawniczy „Rebis”, 1999. – 277 s. – (Poradnik – Rebis)
Bibliogr. s. 266-272.
21. TRUD życia : psychologiczna pomoc / Giovanni Galletto ; rozmawiają Corrado Galletto i Loris Panero. – Kraków : Wydawnictwo OO. Franciszkanów „Bratni Zew”, 2012. – 121 s.
22. W ZWIĄZKU z ciałem : jak zrozumieć własne ciało / redakcja Adam Cedro ; [autorzy Joanna Heidtman, Katarzyna Nowak, Katarzyna Schier, Przemysław Bąbel, Paulina Pająk, Wojciech Kaczmarczyk, Joanna Wrześniowska, Katarzyna Klimek-Michno, Piotr Fronczewski]. – Kielce : Wydawnictwo Charaktery, 2017. – 157 s. – (Jakość Życia ; Charaktery)
23. WYBRANE metody humanizacji pracy / Arkadiusz Potocki ; Polska Akademia Nauk. Oddział w Krakowie. Komisja Nauk Organizacji i Zarządzania. – Wrocław ; Kraków [i in.] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1992. – 150 s. : il.
Bibliogr. s. 126-129.
24. WYPALANIE się sił rodziców dzieci z niepełnosprawnością / Małgorzata Sekułowicz. – Wrocław : Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, 2013. – 256 s. : il.
Bibliogr. s. 235-256.
25. ZARZĄDZANIE potencjałem osobistym : o osobowości, szczęściu, zmęczeniu i mentorze... / Bolesław Rafał Kuc. – Warszawa : Wydawnictwo Ementon, 2018. – 189 s. : il.
Bibliografia, netografia s. 177-188.
26. ZESPÓŁ przewlekłego zmęczenia / Katarzyna Wrotek. – Gliwice : Wydawnictwo Helion, 2007. – 103 s. : il. kolor.

27. ZESPÓŁ przewlekłego zmęczenia : jak odzyskać energię : porady lekarzy praktyków / Ginni Mansberg, Anne Thomson. – Warszawa : Klub dla Ciebie – Bauer-Weltbild Media, 2008. – 175 s. – (1015 publ. Klubu dla Ciebie)
Bibliogr. 166-173.
28. ZESPÓŁ przewlekłego zmęczenia : objawy, leczenie, profilaktyka / Sophie Bernard. – Warszawa : Klub dla Ciebie – Bauer-Weltbild Media, 2006. – 190 s.
29. ZMĘCZENIE a zdrowie i choroba : (perspektywa psychologiczna) / Gabriela Chojnacka-Szawłowska. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2009. – 231 s.
Bibliogr. s. 211-231.
30. ZMĘCZENIE : jak odzyskać straconą energię? / Xandria Williams. – Warszawa : „Diogenes” : „Świat Książki”, 1998. – 350 s.
31. ZMĘCZENIE przewlekłe u nastolatków : charakterystyka psychologiczna / Agnieszka Kulik ; Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Wydział Nauk Społecznych. Katedra Psychologii Klinicznej. – Lublin : Wydawnictwo KUL, 2010. – 357 s. : il.
Bibliogr. s. 281-323.
32. ZMĘCZONA? Nigdy więcej! : chroniczne zmęczenie pod kontrolą, czyli jak w 8 krokach zwiększyć energię i zacząć żyć pełnią życia / Eva Cwynar, Sharyn Kolberg. – Białystok : Wydawnictwo KobiECE, 2015. – 337 s. : il.
Bibliogr. s. 325-333.

b. Artykuły

1. ASERTYWNOŚĆ, wsparcie społeczne a przewlekłe zmęczenie u nastolatków / Agnieszka Kulik. W: *Przegląd Psychologiczny*. – 2012, t. 55, nr 1, s. 79-95
2. CZY zmęczenie psychiczne stanowi problem współczesnych organizacji? / Agnieszka Szoltek ; Instytut nauk Społecznych na Wydziale Administracji w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie. W: *Przegląd Policynny*. – 2014, nr 3, s. 170-175
3. DLACZEGO zmęczenie dotyka ludzi morza bardziej niż innych? : głos w dyskusji o prawach człowieka / Barbara Stępień. W: *Gentes & Nationes*. – 2013, z. 2, s. 129-136
4. JUCZNE dzieci / Joanna Cieśla. W: *Polityka*. – 2014, nr 4, s. 28-29
5. MODA i zmęczenie / Alicja Raciniewska. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 95-108

6. MÓZG ginie bez snu / Dorota Romanowska. W: *Newsweek Polska*. – 2017, nr 25, s. 70-73
7. NOWI zmęczeni i nowe zmęczenie na przykładzie współczesnych instytucji fitness / Katarzyna Chajbos, Dorota Mroczkowska ; Zakład Socjologii Życia Codziennego Instytutu Socjologii UAM. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 122-132
8. NURT z naprzeciwwka : intensywny przemysł jako źródło zmęczenia / Waldemar Rapior. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 78-94
9. OBIEKTYWIZACJA i eksperckość : o ludzkich i nie-ludzkich aktorach legitymizujących zmęczenie / Karolina Kabzińska, Przemysław Rura. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 52-63
10. OD UMEŹCZONEGO ciała do zmęczonej duszy : krótki szkic ze społecznej historii zmęczenia / Marta Zawodna-Stephan. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 23-35
11. PERFEKCYJNI, przemęczeni / Małgorzata Moczulska ; rozm. Dorota Karaś. W: *Gaz. Wyborcza (Poznań)*. – 2017, nr 256, s. 13-14
12. PRACA a zdrowie psychiczne człowieka / Anna Skuzińska ; Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna. W: *Acta Elbingensia*. – 2013, nr 1, s. 31-40
13. SUBIEKTYWNE odczucia wskazujące na występowanie choroby symulatorowej i zmęczenie po ekspozycji na rzeczywistość wirtualną / Marzena Malińska, Krystyna Zużewicz, Joanna Bugajska, Andrzej Grabowski ; Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy. Zakład Ergonomii. W: *Medycyna Pracy*. – 2014, t. 65, nr 3, s. 361-371
14. SYNDROM przewlekłego zmęczenia u dzieci i młodzieży / Marcin Kłossowski ; Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie. W: *Katecheta*. – 2016, nr 2, s. 31-35
15. SZCZĘŚLIWY leń / Zofia Kotlińska. W: *W Drodze*. – 2014, [nr] 7, s. 116-121
16. SZTUKA relaksacji / Magdalena Goetz. W: *Głos Nauczycielski*. – 2014, nr 6, s. 14
17. ŚMIERTELNIE groźni przepracowani rezydenci / Tomasz Borejza. W: *Przeгляд*. – 2018, nr 5, s. 55
18. UCZUCIA pod kontrolą? : emocjonalne wymiary zmęczenia / Małgorzata Kubacka ; Instytut Socjologii UAM. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 166-180
19. UTOPIA niezmęczenia / Przemysław Nosal. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 36-51

20. WITAMY w świecie żywych trupów / Jaroslav Fiala. W: *Krytyka Polityczna*. – 2017, [nr] 45, s. 64-66
21. ZARZĄDZANIE zmęczeniem pracowników : metody i narzędzia pomiaru zmęczenia / Marcin Kuliński ; Politechnika Wroclawska. W: *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*. – 2015, nr 39, t. 3, s. 79-90
22. ZESPÓŁ przewlekłego zmęczenia jako problem terapeutyczny / Tomasz Kopacz ; Instytut Psychologii. Wydział Nauk Społecznych. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. W: *Sztuka Leczenia*. – 2014, nr 3/4, s. 45-54
23. ZESPÓŁ przewlekłego zmęczenia : rozpoznanie i leczenie / Joseph R. Yancey, Sarah M. Thomas. W: *Lekarz Rodzinny*. – 2013, nr 1, s. 60-65
24. ZMĘCZENIE intymnością : zmęczenie jako doświadczenie, problem i środek komunikacji we współczesnych relacjach intymnych / Filip Schmidt ; Instytut Socjologii UAM. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 149-165
25. ZMĘCZENIE jako współczesne zagrożenie cywilizacyjne / Marlena Duda ; Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wydział Pedagogiki i Psychologii. Instytut Pedagogiki. W: *Edukacja, Technika, Informatyka*. – 2017, nr 1, s. 152-156
26. ZMĘCZENIE, które nie mija nigdy / Małgorzata Świąchowicz, Ewelina Lis. W: *Newsweek Polska*. – 2015, nr 42, s. 50-52
27. ZMĘCZENIE przewlekłe a strategie radzenia sobie ze stresem w pracy u funkcjonariuszy policji / Ewa Stępka, Małgorzata Anna Basińska ; Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. Instytut Psychologii. Zakład Psychopatologii i Diagnostyki Klinicznej. W: *Medycyna Pracy*. – 2014, t. 65, nr 2, s. 229-238
28. ZMĘCZENIE to stan umysłu / Łukasz Kaniewski. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 194, s. 12-13
29. ZMĘCZENIE w sieciach społecznych / Bogumiła Mateja-Jaworska, Łukasz Rogowski ; Zakład Badań Kultury Wizualnej i Materialnej Instytutu Socjologii UAM. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 133-148
30. ZMĘCZONE ciała w niezrównoważonych systemach gospodarczych i przyrodniczych / Ariel Modrzyk. W: *Kultura Współczesna*. – 2016, nr 3, s. 64-77

II. Wypalenie zawodowe

A. Opracowania ogólne

a. Pozycje zwarte

1. BIERZ siły na zamiary : jak i gdzie szukać energii do codziennego życia / redakcja Adam Cedro ; [autorzy Jolanta Białek, Jagoda Bzowy, Wojciech Eichelberger, Maria Gaj, Daria Grabda, Julie Holland, Magdalena Jarzębowska, Katarzyna Klimek-Michno, Anna Kroenke, Ewa Liegman, Anna Polcyn-Radomska, Katarzyna Schier, Dorota Szczygieł, Magda Umer, Jerzy Vetulani, Piotr Żak]. – Kielce : Wydawnictwo Charaktery, 2017. – 199 s. – (Jakość Życia (Charaktery))
2. CZŁOWIEK w pracy : od stresu do sukcesu w organizacji / Grażyna Bartkowiak. – Warszawa : Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2009. – 233 s. : il.
Bibliogr. s. 212-233.
3. KAPITAŁ ludzki wobec wyzwań współczesności / red. nauk. Ewa Wziątek-Staśko. – Dąbrowa Górnicza : Wyższa Szkoła Biznesu, 2014. – 212 s. : il. – (Prace Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej)
Bibliogr. Przy ref.
Zawiera: Wypalenie zawodowe jako przykład patologii występującej we współczesnych organizacjach / Joanna Mądra, s. 93-102.
4. KONFLIKT społeczny w perspektywie socjologicznej i pedagogiczno-psychologicznej : wybrane kwestie / red. nauk. Danuta Borecka-Biernat, Małgorzata Cywińska. – Warszawa : Difin, 2015. – 320 s. : il. – (Engram)
Zawiera: Agresywność w konfliktach społecznych a style radzenia sobie ze stresem / Małgorzata Kuśpit, s. 288-306. – Bibliografia s. 303-306.
5. LIST do mojego życia : historia wypalenia zawodowego / Miriam Meckel. – Warszawa : Kurhaus Publishing Kurhaus Media, 2012. – 222 s. – (Szyf 2.0)
6. LUZ : jak uniknąć wypalania się, zapracowania i mitu absolutnej sprawności / Tom DeMarco. – Warszawa : Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, 2005. – 226 s. : il.
7. OBCIĄŻENIE psychiczne pracą : nowe wyzwania dla ergonomii / red. Tadeusz Juliszewski, Halszka Ogińska, Maciej Złowodzki. – Kraków : Komitet Ergonomii PAN, 2011. – 328 s. : il.
Bibliogr. przy rozdz.
8. POKONAĆ wypalenie zawodowe : sześć strategii poprawienia relacji z pracą / Christina Maslach, Michael P. Leiter. – Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2010. – 244 s.

9. PORADNIK na czas przełomu : o stresie, wypaleniu oraz drogach powrotu do życia w równowadze / Aleksander Perski. – Warszawa : Jacek Santorski & Co, 2004. – 175 s. : il. – (Poleca Wojciech Eichelberger)
10. PRAWDA o wypaleniu zawodowym : co zrobić ze stresem w organizacji / Christina Maslach, Michael P. Leiter ; red. nauk. wyd. pol. Helena Sęk. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. – 219 s. : il.
Bibliogr. s. 209-212.
11. PSYCHOLOGIA w zarządzaniu : nowe spojrzenie / Grażyna Bartkowiak ; Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, 2010. – 187 s. : il.
Bibliogr. s. 175-187.
12. PSYCHOLOGICZNE aspekty stresu zawodowego pracowników systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego / red. Nauk. Robert Gałązkowski, Małgorzata Wypych. – Warszawa ; [Konstancin-Jeziorna : Aluna], 2014. – 128 s. : il.
Bibliogr. przy pracach.
Zawiera: Zespół wypalenia zawodowego i jego zwalczanie / Marta Anczewska, s. 12-26.
13. SERCE i portfel : być sobą w pracy / Dariusz Duma. – Poznań : Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów W drodze, 2016. – 257 s.
14. STRES oraz wypalenie zawodowe : jak rozpoznawać, zapobiegać i leczyć / redakcja Andrzej Steciwko, Agnieszka Mastalerz-Migas. – Wrocław : Edra Urban & Partner : Elsevier Urban & Partner, 2017. – 70 s.
Bibliografia przy pracach.
15. STRES w pracy jako przyczyna zachowań kontrproduktywnych / Łukasz Baka. – Warszawa : Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy, 2017. – 33 s. : fot.
Bibliografia s. 31-33.
16. STRES życia : perspektywa psychologiczna / Jan F. Terelak. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2017. – 454 s. : il.
Bibliografia s. 435-449 i przy rozdziałach.
17. SZTUKA życia : Natural Life Management / Andrzej Jeznach. – Warszawa : Prószyński i Media, 2016. – 380 s. : il. – (Natural Life Management)
Bibliogr. s. 371-[381].
18. TAJEMNICA odporności psychicznej : jak uodpornić się na stres, depresję i wypalenie zawodowe / Christina Berndt. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2015. – 207 s.
Bibliogr. s. 185-198.

19. [TRZYDZIEŚCI] 30 minut burn-out : syndrom wypalenia / Frank H. Berndt. – Katowice : Wydawnictwo Kos, 2014. – 96 s. : il.
Bibliogr. s. 95.
20. WYPALENIE zawodowe – drogi wyjścia : jak dokonać trwałej przemiany / Jörg-Peter Schröder. – Warszawa : BC Edukacja, 2008. – 118 s. : il. – (Samokształcenie w Biznesie)
Bibliogr. s. 116-117.
21. WYPALENIE zawodowe : kontekst organizacyjny / Jarosław Rubin. – Wrocław : Value Creation, 2012. – 45 s. : il. – (Value Creation Management)
Bibliogr. s. 45-46.
22. WYPALENIE zawodowe : przyczyny i zapobieganie / red. nauk. Helena Sęk. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009. – 256 s. : il. – (Nowe Tendencje w Psychologii ; t. 7)
Bibliogr. s. 235-256.
23. WYPALENIE zawodowe : przyczyny, mechanizmy, zapobieganie / pod red. Heleny Sęk. – Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 2000. – 256 s. : il. – (Nowe Tendencje w Psychologii t. 7)
Bibliogr.
24. WYPALENIE zawodowe : psychologiczne mechanizmy i uwarunkowania / pod red. Heleny Sęk ; aut. Maria Beisert [i in.] ; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Instytut Psychologii. – Poznań : Zakład Wydawniczy K. Domke : Agencja Usługowa „Omega”, 1996. – 181 s.
Bibliogr. s. 155-163.
25. WYPALENIE zawodowe : źródła, mechanizmy, zapobieganie / Beata Mańkowska. – Gdańsk : Harmonia Universalis, 2017. – 277 s. : il.
Bibliografia, netografia na s. 249-275.
26. WYZWANIA zarządzania zasobami ludzkimi / red. nauk. Iwona Mendryk. – Lublin : Instytut Zarządzania Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2016. – 324 s. : il.
Bibliografia, netografia przy pracach.
Zawiera: Wypalenie zawodowe, jako problem współczesnych organizacji / Magdalena Oronowicz ; Wydział Ekonomiczny, s. 219-228.
27. ZACHOWANIA kontrproduktywne w pracy : dlaczego pracownicy szkodzą organizacji? / Łukasz Baka. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2017. – 303 s. : il. – (Monografie Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej)
Bibliografia na s. 264-291.

28. ZDROWIE i choroba : problemy teorii, diagnozy i praktyki / red. nauk. Jerzy M. Brzeziński, Lidia Cierpiałkowska. – Gdańsk ; Sopot : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2008. – 565 s. : il.

Bibliogr. przy pracach, bibliogr. publ. H. Sęk s. XXI-[XXXIII].

b. Artykuły

1. EROZJA ludzkiej duszy / Artur Radacki. W: W Drodze. – 2011, [nr] 10, s. 55-63
2. ISTOTA i konsekwencje ekonomiczne wypalenia zawodowego / Dorota Simpson. W: International Business and Global Economy. – 2013, nr 32, s. 187-201
Bibliogr., netogr.
3. KAŻDY z nas jest opozycją / Jacem Santorski ; rozm. Piotr Najsztub. W: Newsweek Polska. – 2017, nr 8, s. 26-31
4. KLIMAT organizacyjny a doświadczanie wypalenia zawodowego / Anna Lubrańska ; Uniwersytet Łódzki, Łódź. Instytut Psychologii. Zakład Psychologii Pracy i Doradztwa Zawodowego. W: Medycyna Pracy. – 2011, t. 62, nr 6, s. 623-631
5. KORPOLEWSKA: Zwolnij : życie to coś więcej niż sukces / Katarzyna Korpołewska ; rozm. Anita Czupryn. W: Polska (Metropolia Warszawska, wyd. zasadnicze). – 2015, nr 77, dod. Magazyn, s. 24-25
6. KRYZYS szefa w średnim wieku / Dorota Czerwińska. W: Puls Biznesu (Wyd. zasadnicze). – 2012, nr 155, s. 16-17
7. ŁATWOPALNI : nowy polski problem społeczny / Przemysław Wilczyński. W: Tyg. Powszechny. – 2011, nr 11, s. 10-11
8. MAM tego dość, czyli krótka refleksja o wypaleniu / Agata Rusak ; Stowarzyszenie Psychologów Chrześcijańskich. W: Pastores. – 2017, nr 4, s. 77-88
9. ORGANIZACYJNO-podmiotowe uwarunkowania zjawiska wypalenia zawodowego / Stanisław A. Witkowski, Magdalena Ślęzyk-Sobol ; Uniwersytet Wrocławski, Wrocław. W: Czasopismo Psychologiczne. – 2012, t. 18, nr 2, s. 317-322
10. OSWOIĆ strach : o metodach radzenia sobie ze stresem Claire Wheeler / Piotr Dąbrowski. Uniwersytet Gdański. Zawiera recenzję książki: Pokonaj stres : 10 sprawdzonych metod / Claire M. Wheeler. – Sopot, 2016. W: Bibliotekarz Podlaski. – 2017, nr 2, s. 231-238
Bibliografia s. 236-237.
11. PERFEKCYJNI, przemęczeni / Małgorzata Moczulska ; rozm. Dorota Karaś. W: Gaz. Wyborcza (Poznań). – 2017, nr 256, s. 13-14

12. POCZUCIE wypalenia zawodowego jako zagrożenie XXI wieku / Mariola Janiszewska, Agnieszka Barańska, Ewelina Firlej, Aneta Kryk, Anna Sokółowska. W: *W drodze do brzegu życia*. – 2015, t. 13, s. 795-808
13. RELACJA człowiek-praca a syndrom wypalenia się / Maria Katarzyna Grzegorzewska ; Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki w Krakowie, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie. W: *Zeszyty Naukowe – Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki w Krakowie*. – 2014, z. 10, s. 61-71
14. SPALENI pracą / Marcin Dzierżanowski. W: *Wprost (Poznań)*. – 2015, nr 47, s. 32-34
15. WYPALENI przez Mordor / Katarzyna Skoczek ; rozm. Łukasz Guza. W: *Dziennik Gaz. Prawna*. – 2015, nr 107, s. A8-A9
16. WYPALENI przez pracę / Kacper Leśniewicz. W: *Przeгляд*. – 2016, nr 27, s. 22-24
17. WYPALENIE zawodowe jako efekt długotrwałego stresu / Magdalena Kraczlą. W: *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Seria Zarządzanie*. – 2013, z. 2, s. 69-81
18. WYPALENIE zawodowe jako społeczna dysfunkcja w środowisku pracy / Józef Ober, Janusz Karwot ; Politechnika Śląska. Wydział Organizacji i Zarządzania. W: *Zeszyty Naukowe – Politechnika Śląska. Organizacja i Zarządzanie*. – 2017, z. 112, s. 283-295
19. WYPALENIE zawodowe : pojęcie, przyczyny i objawy / Katarzyna Znańska-Kozłowska ; Wyższa Szkoła Zarządzania i Informatyki w Krakowie, Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości w Krakowie. W: *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Seria Zarządzanie*. – 2013, z. 1, s. 105-113
20. ZAANGAŻOWANIE pracowników i jego „druga strona” : pracoholizm i wypalenie zawodowe / Janina Stankiewicz, Marta Moczulska. W: *Przeгляд Organizacji*. – 2014, nr 2, s. 25-30
21. ZABURZENIE równowagi życiowej, czyli Wypalenie zawodowe – współczesna choroba cywilizacyjna / Agnieszka Musolf-Parol ; Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie. W: *Zamojskie Studia i Materiały. Seria Fizjoterapia*. – 2012, t. 14 z. 2, s. 163-170

B. Wypalenie w poszczególnych zawodach

a. Pozycje zwarte

1. CZŁOWIEK, zdrowie, jakość życia / pod red. Joanny Żółtańskiej. – Legnica : Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witona, 2015. – 253 s. : il.

Bibliogr. przy pracach.

Zawiera: Specyfika syndromu wypalenia psychicznego w zawodach narażonych na wysoki stres / Tatiana Ronginska ; Uniwersytet Zielonogórski.

2. JAK się nie wypalić pomagając innym : sposoby przewycięzania zespołu wypalenia zawodowego / Luciano Sandrin. – Kielce : Wydawnictwo Jedność, 2006. – 198 s. – (Psychologia dla Ciebie)
3. JAK uniknąć objawów wypalenia w pracy z chorymi / Marta Anczewska, Joanna Roszczyńska ; konsultant nauk. Helena Sęk. – Warszawa : Instytut Psychiatrii i Neurologii, 2004. – 51 s. : wykr. – (Biblioteka Psychiatrii ; t. 6)
Bibliogr. s. 47-51.
4. NAUCZYCIELU, nie wypalaj się! / Berta Strycharska-Gać. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2009. – 71 s. : il. – (Biblioteka Klubu Ergo)
Bibliogr. s. 71-[72].
5. PEDAGOG specjalny : dylematy roli / red. Nauk. Urszula Bartnikowska, Czesław Kosakowski. – Olsztyn : Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2016. – 164 s. : il.
Zawiera: Wypalenie zawodowe / Agnieszka Żyta, s. 144-153.
6. POMAGANIE mężczy : wypalenie w pracy zawodowej / Jörg Fengler. – Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2000. – 207 s. – (Problemy Współczesnej Psychoterapii)
Bibliogr.
7. STRES i wypalenie zawodowe pielęgniarek, pracowników socjalnych i policjantów : raport z badań / Teresa Zbyrad. – Stalowa Wola : Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie, 2009. – 170 s.
Bibliogr. s. 167-170.
8. STRES i wypalenie zawodowe pracowników socjalnych / Jerzy Szmagalski ; [Instytut Rozwoju Służb Społecznych]. – Warszawa : Instytut Rozwoju Służb Społecznych, 2009. – 177 s. – (Ex Libris Pracownika Socjalnego)
Bibliogr. s. 173-[178].
9. STRES w pracy zawodowej nauczyciela / Stanisław Korczyński. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls” ; Dąbrowa Górnicza : Wyższa Szkoła Biznesu, 2014. – 168 s. : il.
Bibliogr., netogr. s. 155-161.
10. SZKOŁA a wypalenie zawodowe : praca zbiorowa / pod red. Jana Kropiwnickiego. – Jelenia Góra : Wydaw. Nauczycielskie, 1999. – 184 s. : il. – (Przewodnik Dyrektora)

Bibliogr. przy pracach.

11. SZKOŁA w ogniu : refleksje o wypaleniu zawodowym nauczycieli / Joanna Szafran, Agnieszka Gałęzowska. – Poznań : Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2016. – 175 s.
Bibliogr. s. 147-158.
12. WSPÓŁCZESNY nauczyciel : studium wypalenia zawodowego / Janusz Kirenko, Teresa Zubrzycka-Maciąg. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2011. – 336 s. : il.
Bibliogr. s. 309-321.
13. WYPALENIE zawodowe a empatia u lekarzy i pielęgniarek / Ewa Wilczek-Rużyczka. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008. – 168 s. : il.
Bibliogr. s. 153-168.
14. WYPALENIE zawodowe i poczucie sensu życia pedagogów specjalnych / Piotr Plichta. – Wrocław : Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2015. – 225 s. : il.
Bibliogr. s. 199-218.
15. WYPALENIE zawodowe pracowników medycznych / Ewa Wilczek-Rużyczka. – Warszawa : Wolters Kluwer, 2014. – 169 s. : il.
Bibliogr. s. 153-169.
16. WYPALENIE zawodowe pracowników placówek resocjalizacyjnych : zjawisko, zagrożenia, wsparcie / pod red. Ewy Bilskiej. – Warszawa : Pedagogium Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, 2010. – 326 s. : il.
Bibliogr. przy pracach.
17. WYPALENIE zawodowe pracowników służb społecznych / pod red. Teresy Zbyrad. – Stalowa Wola : Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie. Instytut Socjologii, 2008. – 594 s.
Bibliogr. przy ref.
Materiały z konf. zorganizowanej przez Instytut Socjologii Wydziału Zamiejscowego Nauk o Społeczeństwie KUL.
18. WYPALENIE zawodowe pracowników socjalnych : stan i uwarunkowania w aspekcie pracy zawodowej / Katarzyna Małgorzata Stanek. – Katowice : „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, 2016. – 233 s. : il. – (Profesjonalny Pracownik Socjalny ; 11)
Bibliogr. s. 221-233.
19. Wypalenie zawodowe u nauczycieli : psychologiczna analiza zjawiska i jego osobowościowych uwarunkowań / Stanisława Tucholska ; Katolicki Uniwersytet Lubelski. Wydział Nauk Społecznych. – Lublin : Wydaw. KUL, 2003. – 264 s. : il.

Bibliogr.

20. WYPALENIE zawodowe w procesie zarządzania przedsiębiorstwem / Łukasz Makowski, Agnieszka Michalska-Rechowicz, Agnieszka Tomczyk. – Poznań : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, 2014. – 87 s.
Bibliogr., netogr. s. 83-87.
21. WYPALENIE w służbie żołnierza zawodowego : wybrane zagadnienia / [aut. Izabela Tomaszewska] ; Dowództwo Wojsk Lądowych. Rekonwersja. – Warszawa : P. W. „GLOB” Studium Kształcenia Ustawicznego, 2006. – 108 s.
Bibliogr. s. 81-87.

b. Artykuły

1. CHARAKTERYSTYKA wypalenia zawodowego menedżerów / Jacek Szostak. W: *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*. – 2010, nr 9, s. 62-69
2. COŚ takiego, jak zawodowe „wypalenie” nie istnieje / Jacek Santorski ; rozm. Dorota Kowalska. W: *Polska*. – 2017, nr 82, s. 28-29
3. CYNICZNY, bezsilny, wyczerpany / Roman Cieślak ; rozm. Monika Janusz-Lorkowska. W: *Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze)*. – 2011, nr 58, s. E10-E11
4. DEFORMACJA jednostki przez pracę / Andrzej Zwoliński ; UPJPII w Krakowie. W: *Społeczeństwo*. – 2017, nr 2, s. 35-62
5. DOCEŃ to, kim jesteś / Magdalena Goetz. W: *Głos Nauczycielski*. – 2017, nr 36, s. 14
6. ENERGIĄ w wypalenie / Magdalena Dziedziak-Wawro. W: *Psychologia w Szkole*. – 2012, nr 3, s. 67-76
7. FORMA na długo / Magdalena Goetz. W: *Głos Nauczycielski*. – 2017, nr 37, s. 10
8. JUŻ nie dają rady... / Magdalena Goetz. W: *Głos Nauczycielski*. – 2018, nr 3, s. 9
9. KIEDY praca nie cieszy / Magdalena Goetz. W: *Głos Nauczycielski*. – 2012, nr 20, s. 11
10. NIE tylko wrażliwcy / Magdalena Goetz. W: *Głos Nauczycielski*. – 2018, nr 6, s. 8
11. PRACA, która już nie uszlachetnia : kilka słów o wypaleniu zawodowym / Monika Guzewicz ; Katedra Psychologii Klinicznej KUL. W: *Katecheta*. – 2016, nr 2, s. 42-46
12. PRACOHOLIZM i wypalenie zawodowe w administracji publicznej / Anna Szeliga-Kowalczyk ; Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu. W: *Policja*. – 2012, [nr] 2, s. 45-50

13. PROBLEM (wciąż) niedoceniony / Magdalena Goetz. W: Głos Nauczycielski. – 2018, nr 1/2, s. 16
14. PROBLEM wypalenia zawodowego / Magdalena Matusz. W: Ekonomia i Organizacja Przedsiębiorstwa. – 2010, nr 5, s. 45-53
15. SPOŁECZEŃSTWO zmęczenia / Byung-Chul Han. W: Krytyka Polityczna. – 2017, [nr] 45, s. 36-63
16. SZKOLENIE TIK na Malcie, czyli jeden ze sposobów pokonania zjawiska wypalenia zawodowego / Anna Pławecka. W: Języki Obce w Szkole. – 2009/2010, nr 6, s. 233-238
17. WYPALENI / Halina Drachal. W: Głos Nauczycielski. – 2012, nr 13, s. 14
Konferencja dot. psychospołecznych warunków pracy nauczycieli zorganizowana przez Okręg Łódzki ZNP.
18. WYPALENIE / Michał Krzymowski. W: Newsweek Polska. – 2017, nr 33, s. 12-15
19. WYPALENIE zawodowe / Joanna Kozaka. W: Medycyna paliatywna. – 2015. s. 423-433
20. WYPALENIE zawodowe jako syndrom zawodów służebnych / Elżbieta Trojan. W: Nowa Szkoła. – 2012, nr 6, s. 55-60
21. WYPALENIE zawodowe nauczycieli – fikcja czy rzeczywistość? / Marek Kazimierowicz. W: Nowa Szkoła. – 2010, nr 10, s. 26-31

c. Netografia

- <https://www.beactive.pl/zdrowie/jak-pozbyc-sie-zespołu-przewlekłego-zmęczenia>
- <http://polki.pl/zdrowie/choroby,jak-odzyskac-energie,10008131,artykul.html>
- <http://aktywnienaplus.pl/2017/11/23/jak-pozbyc-sie-przewlekłego-zmęczenia/>
- <https://vrota.pl/2013/04/brak-energii-depresja-wypalenie-czy-może-zespół-przewlekłego-zmęczenia-sprawdz-co-jest-przyczyną-i-jak-szybko-odzyskac-sily/>
- <https://artelis.pl/artykuly/49474/Zespół-przewlekłego-zmęczenia>
- http://www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/rozwoj-osobisty/wypalenie-zawodowe-przyczyny-objawy-sposoby-na-wypalenie-zawodowe_42426.html
- <http://www.focus.pl/artykul/jak-przetrwac-wypalenie-zawodowe>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Wypalenie_zawodowe
- http://www.praca.pl/centrum-prasowe/komunikaty-prasowe/10-sposobow-na-wypalenie-zawodowe_cp-719.html

- <http://www.gratka.pl/pracuje/artykul/wypalenie-zawodowe-objawy-i-sposoby-leczenia,2315754,art,t,id,tm.html>
- http://www.humanitas.edu.pl/resources/upload/dokumenty/Wydawnictwo/Zarządzenie_zeszyt/Zarz%201_2013%20podzielone/znanska.pdf
- <http://www.psychologia.net.pl/artykul.php?level=245>
- http://www.poradnikzdrowie.pl/zdrowie/uklad-nerwowy/zespol-chronicznego-zmeczenia-przyczyny-objawy-leczenie-syndromu_39117.html
- <http://zdrowie.gazeta.pl/Zdrowie/7,101580,22046186,zespol-chronicznego-zmeczenia-przewlekle-wyczerpanie-bez-okreslonej.html>
- <https://zdrowie.tvn.pl/a/zmeczenie-przyczyny-objawy-i-leczenie-zespolu-chronicznego-zmeczenia>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Zesp%C3%B3%C5%82_chronicznego_zm%C4%99czenia
- <http://www.medonet.pl/zdrowie,zespol-chronicznego-zmeczenia,artykul,1722513.html>
- <https://wylecz.to/pl/choroby/neurologia-i-psychiatria/chroniczne-zmeczenie-przyczyny-objawy-i-leczenie.html#popupClose>

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Roman Bratny
(1921–2017)

Roman Bratny (właśc. Roman Mularczyk) – ur. 5.08.1921 r., zm. 5.11.2017 r. – prozaik, poeta, publicysta i scenarzysta filmowy. Urodził się w rodzinie oficera kawalerii (ojciec w kampanii wrześniowej był dowódcą 2. Pułku Strzelców Konnych, później pełnił funkcję szefa podokręgu kieleckiego Armii Krajowej). Młody Roman szkołę średnią ukończył w Grudziądzu. Podczas okupacji niemieckiej z matką i młodszym bratem zamieszkali w podwarszawskim Konstancinie. W szeregach AK ukończył tajny kurs podchorążych (1942) i włączył się do walki konspiracyjnej pod pseudonimem „Bratny”. Był współzałożycielem pisma „Dźwigary” związanego z prawicową organizacją podziemną „Miecz i Pług”. Zadebiutował tomikiem wierszy „Pogarda” (1944). Brał udział w powstaniu warszawskim, a po jego upadku trafił do oflagu. Do tego momentu jego los

nie różnił się od drogi życiowej wojennego pokolenia, nazywanego również „kolumbami”. Później trafił do obozu jenieckiego na terenie Niemiec. Po wyzwoleniu z niewoli służył w Polskich Siłach Zbrojnych we Francji. Powrócił do kraju, gdzie w przeciwieństwie do swoich kolegów z konspiracji, włączył się do życia społecznego po stronie komunistycznej władzy. Od 1949 roku należał do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Był twórcą i redaktorem pisma „Pokolenia” (1946-1947), ukończył studia w Akademii Nauk Politycznych w Warszawie (1949), pracował w redakcjach tygodników „Nowa Kultura” (1950-1951) i „Kultura” (1963-1971), a od 1975 roku pełnił funkcję kierownika literackiego Teatru Powszechnego w Warszawie. Współpracował także z pismami społeczno-politycznymi „Nurt” i „Odrodzenie”. Bratny, już w latach 70., krytykował środowiska opozycyjne wobec władz PRL-u. Powodowało to reakcję ludzi kultury, szczególnie literatów; pomijano twórczość pisarza, stosowano wobec niego ostracyzm. Zawsze negatywnie odnosił się do przemian zainicjowanych przez „Solidarność”. Pod koniec życia wycofał się z aktywności publicznej i osiadł na Mazurach.

Pisarz zasłynął jako autor powieści „Kolumbowie. Rocznik 20”, lektury szkolnej z 23. wydaniami, o losach młodzieży w czasie wojny. Książka nie zyskała uznania krytyki literackiej, ale w tomie trzecim po raz pierwszy znalazły się obrazy represji i szykan, jakie po wojnie spotykały młodzież z AK.

Na dorobek Romana Bratnego składają się m.in. powieści – „Kolumbowie. Rocznik 20” (1957), „Szczęśliwi torturowani” (1959), „Śniegi płyną” (1961), „Brulion” (1962), „Na bezdomne psy” (1977), „Nagi maj” (1988); opowieść autobiograficzna – „Anioł w butach z ostrogami” (1995).

a. Pozycje zwarte

1. PAMIĘTNIK moich książek / Roman Bratny. T. 1-2. – Warszawa : „Czytelnik”, 1985. – 2 t. w 1 wol. 356 s.
2. ROMAN Bratny / Zenona Macużanka. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1982. – 173 s. – (Portrety Współczesnych Pisarzy Polskich)
3. ROZMOWA z Anonimem : wywiady / Roman Bratny. – Warszawa : Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, 1988. – 269 s. : il.

b. Artykuły

1. DO TADEUSZA Borowskiego : „Niedyskrecji pocztowych” ciąg dalszy / Halina Laskowska, Wanda Leopold, Roman Bratny, Witold Zalewski, Wacław Borowy, Jerzy Turowicz, Karol Kuryluk ; oprac. Tadeusz Drewnowski. W: O d r a . – 2005, nr 9, s. 41-47

2. KOLUMBOWIE : meandry biografii i historii / Sławomir Buryła. W: *P o g r a n i c z a*. – 2008, nr 1, s. 7-14
3. KOLUMBOWIE raz jeszcze / Roman Bratny ; rozm. Krzysztof Lubczyński. W: *T r y b u n a* (Wyd. zasadnicze). – 2006, nr 179, s. 1, 3
4. POWIEŚĆ nie do końca zapomniana / Jan Engelgard. W: *M y ś l P o l s k a*. – 2008, nr 39, s. 12
5. TALENT w służbie komunistom / Mariusz Solecki. W: *T y g . S o l i d a r n o ś ć*. – 2017, nr 10, s. 30-31
6. WYKŁĘTE pokolenie / Mariusz Solecki. W: *G a z . P o l s k a*. – 2009, nr 22, s. 22-23
7. ZOSTANĄ po nim „Kolumbowie” / Krzysztof Masłoń. W: *R z e c z p o s p o l i t a* (Wyd. zasadnicze). – 2017, nr 259, s. A13

c. Netografia

<https://kultura.onet.pl/wiadomosci/zmarl-roman-bratny-mial-96-lat/bl1swjg>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Roman_Bratny

<http://wyborcza.pl/7,75517,22611224,roman-bratny-nie-zyje-autor-kolumbow-mial-96-lat.html>

<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1726632,1,roman-bratny-ostatni-przedstawiciel-pokolenia-kolumbow.read>

<http://eszkola.pl/jezyk-polski/roman-bratny-2723.html>

Witold Pilecki 70. rocznica śmierci

Witold Pilecki herbu „Leliwa” – ur. 13.05.1901 r., zm. 25.05.1948 r. – rotmistrz kawalerii Wojska Polskiego, współzałożyciel Tajnej Armii Polskiej (TAP), żołnierz Armii Krajowej, więzień i organizator ruchu oporu w KL Auschwitz, autor raportów o Holokauście. Urodził się w Ołońcu w rodzinie leśnika, rewizora w Zarządzie Lasów Państwowych na terenie Rosji. W 1910 roku z matką i rodzeństwem zamieszkał w Wilnie, gdzie rozpoczął naukę w szkole handlowej. Tam związał się z nielegalnym skautingiem. Wybuch wojny w 1914 roku spowodował wyjazd do Hawryłkowa na Moholowszczyźnie. Sytuacja powstała w Rosji po rewolucji październikowej zmusiła rodzinę Pileckich do kolejnej wędrówki. Wpierw do Wilna (ucieczka przed tzw. Komitetami Fornalskimi i Robot-

niczo-Chłopskimi) a później z braku środków do życia, do majątku Sukurcze. Jesienią 1918 roku Pilecki powrócił do Wilna, by kontynuować edukację tym razem w gimnazjum im. Joachima Lelewela. Jako ochotnik wziął udział w walkach z bolszewikami w obronie Wilna (1918/1919). Na krótko powrócił do szkoły. Walczył na przedmieściu Warszawy (1920) oraz w oddziałach gen Żeligowskiego. Zwolniony z wojska wrócił do Wilna, podjął naukę w gimnazjum, działał w harcerstwie i w Związku Bezpieczeństwa Kraju. W maju 1921 roku zdał maturę i rozpoczął kurs w Szkole Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu. Studia na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu im. Stefana Batorego, podjęte jeszcze w 1922 roku (w charakterze wolnego słuchacza), musiał przerwać z powodu choroby ojca. Był również studentem Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Poznańskiego (1922-1924). W 1926 roku objął majątek Sukurcze, kilka lat później (1931) założył rodzinę.

Mimo szerokiej działalności gospodarczej i społecznej (założenie kółka rolniczego i mleczarni) znajdował czas na zajęcia wojskowe. W 1925 roku odbył praktykę w 26. Pułku Ułanów Wielkopolskich, uzyskał nominację na podporucznika rezerwy, często brał udział w ćwiczeniach w Centrum Wyszkolenia Kawalerii w Grudziądzu. W powiecie lidzkim utworzył z osadników wojskowych oddział Konnego Przystosobienia Wojskowego „Krakus” (1932).

Walczył w kampanii wrześniowej 1939 roku w oddziałach kawalerii przy dywizjach piechoty. Po rozbiciu jego jednostek powrócił do Warszawy, gdzie współtworzył TAP. Aresztowania wśród żołnierzy tej organizacji oraz osadzanie ich w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz, spowodowały potrzebę rozpracowania warunków życia więźniów. Realizacji tego zadania podjął się Witold Pilecki. Dał się aresztować w łapance 19 września 1940 roku. W Auschwitz przebywał od 22 września 1940 jako nr 4859 do ucieczki w nocy z 26/27 kwietnia 1943 roku. W obozie zorganizował konspirację, scalił obozowy ruch oporu, przekazywał meldunki do Komendy Głównej Związku Walki zbrojnej (ZWZ) w Warszawie.

Po ucieczce, z powodu braku możliwości współpracy z krakowską konspiracją, udał się do Warszawy, gdzie w sierpniu 1943 roku w KG AK złożył obszerny raport o obozie. Dostał przydział do będącego w dyspozycji Kierownictwa Dywersji Oddziału Informacyjnego „Kameleon” oraz awans na stopień rotmistrza (11 listopada 1943).

W 1944 roku koła polityczne liczyły się z możliwością zajęcia kraju przez Armię Czerwoną i okupacji Polski przez ZSRR. Zaistniała więc potrzeba stworzenia organizacji podziemnej o charakterze polityczno-wojskowym, która miała uodpornić społeczeństwo na komunistyczną propagandę i mobilizować ducha narodu. Tak powstało „NIE”, konspiracja w konspiracji. Do tej działalności oddelegowano m.in. Emila Augusta Fieldorfa i Witolda Pileckiego.

Mimo zakazu, z uwagi na potrzeby głębokiej konspiracji, Pilecki wziął udział w powstaniu warszawskim. Po upadku powstania znalazł się w obozie jenieckim w Murnau, skąd udał się do Włoch i dotarł do II Korpusu Polskich Sił Zbrojnych (lipiec 1945). Skierowany do kraju, znalazł się w Warszawie 8 listopada 1945 roku, by zorganizować sieć obserwacyjno-informacyjną. Zdoływał i przekazywał na Zachód informacje na temat życia gospodarczego, działania NKWD i komunistów, narastania terroru czy fałszerstw w polityce. Mimo wcześniejszych ostrzeżeń nie opuścił kraju, został zdekonspirowany i aresztowany (8 maja 1947) wraz z siatką współpracowników. Po długim i brutalnym śledztwie z zastosowaniem barbarzyńskich tortur, zamordowano go w mokotowskim więzieniu. Rotmistrza zrehabilitowano w 1990 roku, odznaczono orderem Orła Białego (2006), a w 2013 roku awansowano na stopień pułkownika Wojska Polskiego.

a. Pozycje zwarte

1. BYŁ sens walki i sens śmierci / Krzysztof Pilecki ; [post. Rafała Brzeskiego]. – Bydgoszcz : Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej. Oddział, 1998. – 136 s. : il. – (Biblioteka Wileńskich Rozmaitości. Seria B ; nr 18)

Bibliogr. s. 134-135.

2. HISTORIA bez cenzury 2 : polskie koksy / Wojciech Drewniak. – Kraków : HBC, 2017. – 298 s. : il.
3. JEDNOSTKA przeciw totalitaryzmowi – w 60. rocznicę zamordowania rotmistrza Witolda Pileckiego : materiały z konferencji zorganizowanej przez Wicemarszałka Senatu Zbigniewa Romaszewskiego we współpracy z Komisją Praw Człowieka i Praworządności, Instytutem Pamięci Narodowej i Stowarzyszeniem „Dolnośląska Inicjatywa Historyczna”, 9 czerwca 2008 roku / [oprac. Małgorzata Lipińska] ; Senat Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa : Kancelaria Senatu RP, 2008. – 183 s. : il.
4. MŁODOŚĆ Witolda Pileckiego / Krzysztof Tracki. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2014. – 233 s. : il.
5. MÓJ ojciec : wspomnienia / Zofia Pilecka-Optułowicz. – Warszawa : Wydawnictwo Sióstr Loretanek, 2017. – 160 s. : il.

Zawiera: Żołnierz niezłomny, patriota, człowiek... : szkic o bohaterze / Jacek Pawłowicz. Zastanawiam się, czy wiedział, że ma tak mało czasu... / z Zofią Pilecką-Optułowicz rozmawiają Wioletta Ostrowska i Emmanuela Stachurska.

6. OCHOTNIK do Auschwitz : Witold Pilecki (1901-1948) / Adam Cyra. – Oświęcim : Chrześcijańskie Stowarzyszenie Rodzin Oświęcimskich, 2000. – 429 s. : il.
7. OCHOTNIK : o rotmistrzu Witoldzie Pileckim / Marco Patricelli. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2011. – 396 s. : il.
8. PILECKI : śladami mojego taty / z Andrzejem Pileckim rozmawiają Mirosław Krzyszkowski i Bogdan Wasztyl. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2015. – 315 s. : il. – (Znak Horyzont)
9. RAPORT Witolda / Witold Pilecki ; [kolegium redakcyjne Józef Brynkus, Michał Siwiec-Cielebon, Wiesław Jan Wysocki]. – Ząbki : Wydawnictwo Apostolicum ; Londyn : Studium Polski Walczącej, 2017. – 251 s. : il.
Bibliogr. s. 248-251.
10. RAPORTY z Auschwitz : Raport, Raport W, Raport Teren S / Witold Pilecki. – Kraków : Wydawnictwo AMDG, 2016. – 237 s.
11. RODOWÓD polskich bohaterów. T. 2, Julian, Witold Pileccy / Mirosław Keller. – Szczecin : Zakład Usług Poligraficznych i Wydawniczych Plewnia Jacek, Plewnia Maria, 2011. – 165 s. : il.
12. RODOWÓD polskich bohaterów. T. 4, Rotmistrz Witold Pilecki – „Mój ród jest wśród aniołów” / Mirosław Keller. – Szczecin : Zakład Usług Poligraficznych i Wydawniczych Plewnia Jacek, Plewnia Maria, 2013. – 206 s. : il.
13. RODOWÓD polskich bohaterów. T. 3, Rotmistrz Witold Pilecki, 1939 r. druga wojna światowa / Mirosław Keller. – Szczecin : Zakład Usług Poligraficznych i Wydawniczych Plewnia Jacek, Plewnia Maria, 2011. – 165 s. : il.
14. ROTMISTRZ Pilecki i jego oprawcy : biografia / Tadeusz M. Płużański. – Warszawa : Fronda PL, 2015. – 351 s. : il.
15. ROTMISTRZ Pilecki / Wiesław Jan Wysocki. – Warszawa : „Gryf” : „Pomost”, 1994. – 271 s. : il.
Bibliogr. s. 248-259.
16. ROTMISTRZ Witold Pilecki (1901-1948) / [tekst Jacek Pawłowicz]. – [Warszawa] : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2013. – 24 s. : il.
17. ROTMISTRZ Witold Pilecki 1901-1948 / Wiesław Jan Wysocki. – Warszawa : Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej : Oficyna Wydawnicza Rytm, 2012. – 231 s. : il. – (Biblioteka Armii Krajowej. Dowódcy Oddziałów Armii Krajowej ; 6)
Bibliogr. s. 215-218.
18. ROTMISTRZ Witold Pilecki 1901-1948 / [wybór i oprac. materiałów oraz koment.] Jacek Pawłowicz ; Instytut Pamięci Narodowej. – Warszawa :

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2008. – 287 s. : il.

Bibliogr. s. 287.

19. ROTMISTRZ Witold Pilecki / Małgorzata Strękowska-Zaremba ; il. Tomasz Łaz. – Warszawa : Wydawnictwo RM, 2017. – 96 s. : il. – (Polscy Superbohaterowie)
20. RTM Pilecki żołnierz – bohater – patriota : konferencja naukowa „Rotmistrz Witold Pilecki: żołnierz – bohater – patriota” w Sali Kolumnowej Sejmu RP zorganizowana w ramach projektu „Rotmistrz Pilecki – Bohater Niezwyciężony” 18 listopada 2016 r. / [redaktor prowadzący Grzegorz Radzikowski]. – Ząbki : Apostolicum Wydawnictwo Księża Pallotynów Prowincji Chrystusa Króla, 2016. – 57 s. : fot.
21. WITOLD Pilecki / Dominik Kuciński. – Warszawa : Wydawnictwo Bollinari Publishing House, 2016. – 197 s. : il. – (Archiwum Żołnierzy Wyklętych ; nr 1)
22. WITOLD Pilecki : fotobiografia = photobiography / Maciej Sadowski. – Ożarów Mazowiecki : Wydawnictwo Olesiejuk, 2016. – 203 s. : il.
23. WITOLD Pilecki „Serafiński” / Wiesław Jan Wysocki ; Towarzystwo im. Stanisława ze Skarbimierza. – Warszawa : „DiG”, 2000. – 124 s. : il. – (Ludzie Niezwyczajni)
Bibliogr.
24. WOLNI i zniewoleni : rtm. Witold Pilecki i inni więźniowie KL Auschwitz wobec nowej rzeczywistości powojennej : praca zbiorowa / pod red. Witolda Stankowskiego ; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Oświęcimiu. – Oświęcim : Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, 2010. – 183 s. : il. – (Publikacje Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu ; 10)
25. ŻOŁNIERZE wyklęci : sześciu z tysięcy / Przemysław Słowiński. – Chorzów : Wydawnictwa Videograf, 2017. – 291 s. : fot.
Bibliografia na s. 275-280.
26. ZNAMIEŃ na potylicy : opowieść o rotmistrzu Pileckim / Roman Konik. – Poznań : Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2013. – 458 s.

b. Artykuły

1. A WY jakich macie bohaterów? : z Auschwitz na stadiony / Adam Czerwiński. W: G a z . W y b o r c z a (Wyd. zasadnicze). – 2012, nr 181, s. 18-19
2. BOHATER bez skazy? / Paweł Dybicz. W: P r z e g l ą d . – 2013, nr 23, s. 40-41

3. BOHATER dla pokoleń / Piotr Jaroszyński. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2017, nr 119, s. 19
4. BOHATER narodowy, nie nacjonalistyczny : jak pamiętamy Witolda Pileckiego / Marek Zając. W: *Więź*. – 2016, nr 3, s. 28-34
5. BOLSZEWICKIE wyklęcie rotmistrza / Tadeusz Płużański. W: *Gaz. Polska*. – 2017, nr 20, s. 36-37
6. BOND mógłby mu czyścić buty / Marcin Kwaśny ; rozm. przepr. Sylwia Krasnodębska. W: *Gaz. Polska*. – 2015, nr 38, s. 34-35
7. CO KRYJĄ akta rotmistrza? / Adam Cyra. W: *Przeгляд*. – 2013, nr 25, s. 38-40
8. CYRANKIEWICZ nie zabił Pileckiego / Leszek Konarski. W: *Przeгляд*. – 2013, nr 51/52, s. 22-26
9. CZŁOWIEK, który pokonał „pana łagru” / Anna Zechenter. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 219, dod. Magazyn nr 156, s. M8-M9
10. CZY możemy liczyć na proces beatyfikacyjny przedstawicieli Żołnierzy Wyklętych? / Jarosław Wąsowicz. W: *Wyklęci*. – 2017, nr 1, s. 212-220
11. CZY rotmistrz zginął, bo znał tajemnicę premiera PRL? / Tadeusz M. Płużański. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 284, s. 32-33
12. DAWNE bohaterzy / Tomasz Łysiak. W: *Gaz. Polska*. – 2015, nr 5, s. 26-27
13. DRUH Witold Pilecki / Piotr Paterek. W: *Wyklęci*. – 2017, nr 3, s. 90-95
14. DWA wnioski o awans / Zenon Baranowski. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 208, s. 1, 6
15. DZIECI rotmistrza / Wojciech Wybranowski. W: *Do Rzeczy*. – 2015, nr 39, s. 64-65
16. HARCERZ Witold Pilecki „po raz pierwszy zapoznaje się z granatem” / Zbigniew Kononowicz. W: *Wyklęci*. – 2017, nr 3, s. 49-50
17. KAPO Cyrankiewicz? / Tadeusz Płużański. W: *Wyklęci*. – 2017, nr 3, s. 88-89
18. KIEDY sędzia morduje / Zbigniew Szczurek ; rozm. przepr. Piotr Czartoryski-Sziler. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2012, nr 295, s. 6
19. KOLEJNI bohaterowie przywrócenii Polsce / Jarosław Wróblewski. W: *Nasza Polska*. – 2013, nr 9, s. 15
20. KTO podważa legendę rotmistrza? / Antoni Dudek. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 116, s. A11

21. KTO zabił rotmistrza / Tadeusz M. Płużański. W: w Sieci. – 2013, nr 39, s. 91-93
22. KULĄ w płot. Kto podważa legendę rotmistrza Pileckiego? / Tomasz Łabuszewski. Rozprawka o metodzie / Andrzej Romanowski. W: Polityka. – 2013, nr 22, s. 46-49
23. MISJA druha Witolda / Piotr Szubarczyk. W: Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze). – 2010, nr 136, s. 11
24. MISJA specjalna : Armia Krajowa planowała uwolnienie więźniów KL Auschwitz / Adam Cyra. W: Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 21, s. 12
25. MÓJ ojciec, kurier Pileckiego / Tadeusz M. Płużański. W: Nasza Polska. – 2014, nr 17, s. 14
26. MÓJ ojciec, kurier Witolda / Tadeusz M. Płużański. W: w Sieci. – 2014, nr 3, s. 78-81
27. MÓJ wuj, Witold Pilecki : z Andrzejem Ostrowskim, bratankiem rtm. Witolda Pileckiego, rozmawia Dorota Łosiewicz. W: W Sieci (Gdynia). – 2018, nr 6, s. 84-86
28. NAJODWAŻNIEJSZY wyklęty – kłopotliwy dla miasta niezłomnego / Wiesław Jan Wysocki. W: Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 120, s. 16-17
29. NIEZŁOMNY rotmistrz / J. Polonus. W: Źródło. – 2017, nr 50, s. 22
30. OCHOTNIK do Auschwitz / Adam Cyra. W: Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze). – 2012, nr 121, s. 16-17
31. OCHOTNIK do Auschwitz zmordowany[!] przez komunistów / Tadeusz Płużański. W: Wyklęci. – 2017, nr 3, s. 78-87
32. ODMÓWIŁ współpracy / Anna Zechenter. W: Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 121, s. 19
33. OJCA uczę się do tej pory / Andrzej Pilecki ; rozm. przepr. Kajetan Rajski. W: Gaz. Polska. – 2014, nr 9, s. 22-23
34. ON ZABIŁ rotmistrza / Anna Zechenter. W: Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 121, s. 20
35. OPOWIEŚĆ Wolnego człowieka / Tomasz Łysiak. W: Gaz. Polska. – 2017, nr 21, s. 84-86
36. OSTATNI świadkowie / Piotr Czartoryski-Sziler. W: Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 22, s. 3
37. PAMIĘTAMY o Rotmistrzu / Stanisław Szymański. W: Nasza Polska. – 2015, nr 39, s. 4
38. PILECKI, Fieldorf, Siedzikówna – jak sztuka odkłamuje przeszłość / Marta Cebera ; Uniwersytet Gdański. W: Gdańskie Zeszyty Kulturoznawcze. – 2016, nr 2, s. 127-137

39. PILECKI dla zwykłych obywateli / Małgorzata Kupiszewska. W: *Gaz. Polska*. – 2018, nr 6, s. 84-85
40. PILECKI – marzenie o wolności / David Aaron Gray ; rozm. Wojciech Wybranowski. W: *Do Rzeczy*. – 2013, nr 45, s. 40-41
41. PILECKI na celowniku / Jan Żaryn. W: *w Sieci*. – 2013, nr 20, s. 42-43
42. PILECKI – rotmistrz przemilczany / Elżbieta Wojtas-Ciborska. W: *Polski Uniwersytet Ludowy*. – 2016, [nr] 3/4, s. 52-57
43. POLICZEK dla Pileckiego i „wyzwolenie” Auschwitz / Tadeusz M. Płużański. W: *Najwyższy Czas!* – 2017, nr 3, s. XXII-XXIV
44. POWĄZKI – warszawski Katyń / Tadeusz M. Płużański. W: *Nasza Polska*. – 2012, nr 33, s. 4
45. PRZESŁANIE mojego Ojca / Zofia Pilecka-Optułowicz ; rozm. Bogusław Rapała. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2012, nr 121, s. 18-19
46. PRZESTAŃCIE niszczyć Polskę : z Zofią Pilecką-Optułowicz, córką rotmistrza Witolda Pileckiego, rozmawia Karolina Goździewska. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2017, nr 17, dod. Magazyn nr 218, s. M8-M9
47. PRZYWRÓCIĆ pamięć ojca / Katarzyna Cegielska. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 195, dod. Niestrudzona: Zofia Pilecka-Optułowicz, s. III
48. ROBIŁ w cichości wielkie rzeczy / Zofia Pilecka Optułowicz ; rozm. Piotr Czartoryski-Sziler. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 119, dod. Magazyn nr 140, s. M10
49. RAPORT druha Witolda / Piotr Szubarczyk. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 120, s. 12
50. ROTMISTRZ jest jak sztandar / Jan Żaryn ; rozm. Michał Płociński. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 18, s. A10
51. ROTMISTRZ na ołtarze / Wiktor Ferfecki. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 69, s. A5
52. ROTMISTRZ Pilecki / Sławomir Błaut. W: *Niedziela* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 9, s. 16-17
53. ROTMISTRZ Pilecki raz jeszcze / Zuzanna Kurtyka. W: *w Sieci*. – 2013, nr 21, s. 60-62
54. ROTMISTRZ Witold Pilecki – wierny do końca / Piotr Gajewski. W: *Cywilizacja*. – 2010, nr 35, s. 111-116
55. ROTMISTRZ Pilecki sprofanowany / Wojciech Czuchnowski. W: *Gaz. Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 183, s. 7
56. ROTMISTRZ oczerniony / Jacek Pawłowicz ; rozm. Michał Płociński. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 114, s. A13

57. ROTMISTRZ zdobywa młodzież / Adam Kruczek. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2014, nr 119, dod. Magazyn nr 90, s. M8
58. ROZSIEWAŁ dobro na wszystkich frontach / Zofia Pilecka-Optułowicz ; rozm. Beata Falkowska. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2014, nr 119, dod. Magazyn nr 90, s. M3-M4
59. RYCERZ Niepodległej / Anna Zechenter. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 121, dod. Magazyn nr 39, s. M8-M9
60. SKANDAL, polityka i zaduma / Michał Soska. W: *Nasza Polska*. – 2015, nr 5, s. 4
61. SKAZANY na niepamięć? / Marco Patricelli ; rozm. Grzegorz Ferenc. W: *Ethos*. – 2012, nr 1/2, s. 309-319
62. SPADKOBIERCZYNI wolnej Polski / Anna Zechenter. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 195, dod. Niestrudzona: Zofia Pilecka-Optułowicz, s. II
63. SZKIC do portretu arcybohatera / Elżbieta Morawiec. W: *Tyg. Solidarność*. – 2015, nr 41, s. 22-23
64. ŚMIECIÓWKA / Marek Jan Chodakiewicz. W: *Najwyższy Czas!* – 2013, nr 9, s. XXXIV-XXXV
65. ŚWIADECTWO wiary rotmistrza Witolda Pileckiego / Jarosław Wąsowicz. W: *Wyklęci*. – 2017, nr 3, s. 38-47
66. ŚWIĘTY polskiego patriotyzmu / Tadeusz Płużański. W: *Gaz. Polska*. – 2016, nr 9, s. 23-25
67. TAJEMNICA Witolda Pileckiego / Andrzej Romanowski. W: *Polityka*. – 2013, nr 20, s. 46-49
68. TAJNA Armia Polska / Mateusz Gawlik. W: *Wyklęci*. – 2017, nr 3, s. 51-58
69. TAKA jest Polska / Adam Lepa. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 212, s. 22
70. TEJ pamięci nie przykryje ziemia / Bogusław Rapąła. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. 3). – 2012, nr 181, s. 14-15
71. TO ROTMISTRZ Pilecki chciał wyzwolić Auschwitz / Tadeusz M. Płużański. W: *Najwyższy Czas!* – 2015, nr 5, s. XXXVI-XXXVII
72. TU JEST obóz okncentracyjny[!] Auschwitz... : historia we wspomnieniach / Adam Cyra. W: *Źródło*. – 2011, nr 22, s. 6-7
73. TU LEŻY Pilecki? / Zenon Baranowski. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 177, s. 1, 4
74. UCAŁUJĘ szczątki ojca / Zofia Pilecka-Optułowicz ; rozm. Bogusław Rapąła. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 121, dod. Magazyn Naszego Dziennika, nr 39, s. M3-M4

75. W OSTATNIM kręgu / Anna Zechenter. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2014, nr 119, dod. Magazyn nr 90, s. M6-M7
76. W ROCZNICĘ komunistycznej zbrodni – „nie” dla rotmistrza Pileckiego / Tadeusz M. Płużański. W: *Nasza Polska*. – 2010, nr 22, s. 14
77. W WALCE o człowieczeństwo, czyli o ZOW w Auschwitz / Miłosz Chyba. W: *Myśl.pl*. – 2014, nr 1, s. 149-151
78. Walczymy o lepszą Polskę : rozmowa z Zofią Pilecką-Optułowicz, córką rotmistrza Witolda Pileckiego / Małgorzata Rutkowska. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2017, nr 253, s. 12-13
79. WASI ojcowie. Nasi ojcowie / Adam Krzemiński. W: *Polityka*. – 2013, nr 19, s. 50-52
80. WIELKA ucieczka / Adam Cyra. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 98, s. 11
81. WITOLD Pilecki – bohater dla pokoleń / Sara Gibska. W: *Wyklęci*. – 2016, nr 1, s. 270-275
82. WITOLD Pilecki : dobrowolny więzień i uciekinier z KL Auschwitz / Adam Cyra. W: *Wyklęci*. – 2017, nr 3, s. 59-72
83. WITOLD Pilecki : konfrontacja z legendą o „ochotniku do Auschwitz” / Ewa Cuber-Strutyńska. W: *Zagłada Żydów : studia i materiały*. – 2014, nr 10, t. 1, s. 474-494
84. WITOLD Pilecki : w Auschwitz z własnej woli / Bartłomiej Kuraś. W: *Alte Historia*. – 2013, nr 16, s. 7
85. WIZNA, rtm. Pilecki i heavy metal / Pär Sundström, Joakim Brodén ; rozm. Maciej Krawczyk. W: *Mówią Wieki*. – 2014, nr 10, s. 10-13
86. WRZÓD na ciele Polski Ludowej / Beata Maciejewska. W: *Gaz. Wyborcza* (Wrocław). – 2010, nr 54, dod. Wieża Ciśnień nr 9, s. 11-12
87. WYKŁĘCI to przykład walki o ideały / z Marcinem Kwaśnym, aktorem, rozmawia Kajetan Rajski. W: *Wyklęci*. – 2017, nr 3, s. 23-26
88. ZABAWY z historią / Bohdan Piętka. W: *Myśl Polska*. – 2017, nr 51/52, s. 18
89. ZAMACH na legendę rotmistrza Pileckiego / Tadeusz M. Płużański. W: *Do Rzeczy*. – 2015, nr 6, s. 12-15

c. Netografia

https://pl.wikipedia.org/wiki/Witold_Pilecki

<https://pilecki.ipn.gov.pl/rp/biogram/7081,Rotmistrz-Witold-Pilecki.html>

<http://www.rp.pl/Kraj/304279884-Witold-Pilecki-najodwazniejszy-z-odwaznych.html>

<http://www.polskatimes.pl/artykul/3730242,rotmistrz-witold-pilecki-zapomniany-bohater-obozu-auschwitz-sylwetka,id,t.html>
http://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,osoby,94,witold_pilecki_-_bohater_auschwitz.html
<https://biografia24.pl/witold-pilecki/>
<http://www.newsweek.pl/polska/cialo-rotmistrza-witolda-pileckiego,artykuly,381825,1.html>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Raporty_Pileckiego
<https://pilecki.ipn.gov.pl/rp/biogram/7081,Rotmistrz-Witold-Pilecki.html>
<http://www.rp.pl/Kraj/304279884-Witold-Pilecki-najodwazniejszy-z-odwaznych.html>
http://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,osoby,94,witold_pilecki_-_bohater_auschwitz.html
<http://podziemiezbrojne.blox.pl/2008/05/Rotmistrz-Witold-Pilecki-190182111948.html>
<https://historykon.pl/witold-pilecki-najwiekszy-z-wykletych/>
<http://zolnierzniezlomni.com.pl/niezlomni/witold-pilecki>

III. MATERIAŁY METODYCZNE

Małgorzata Derwich

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

IRENA SENDLER – SZKICE DO PORTRETU

Scenariusz imprezy bibliotecznej

W drugim numerze Poradnika chcemy pochylić się nad postacią Ireny Sendler (1910-2008). Pretekstem jest dziesiąta rocznica jej śmierci oraz fakt, że Sejm RP zdecydował, by 2018 był Rokiem Ireny Sendlerowej. Stosowną uchwałę podjął już 8 czerwca 2017 roku, składając w ten sposób „*hołd Tej, która z największym poświęceniem działała na rzecz ratowania drugiego człowieka*”, gdyż ocalała z warszawskiego getta ok. 2,5 tys. żydowskich dzieci. Z inicjatywą ustanowienia Roku Ireny Sendlerowej wystąpił rzecznik praw dziecka Marek Michalak. Jego pomysł poparło – w pismach i petycjach do marszałka Sejmu – ponad 4,6 tys. osób, m.in. uczniów i nauczycieli ze szkół noszących imię Ireny Sendlerowej.

Nie minął nawet rok od tej uchwały, a recepcja dotychczas niekwestionowanej bohaterki znacznie się zmieniła. Ukazała się bowiem książka autorstwa Anny Bikont pod tytułem *Sendlerowa. W ukryciu*, która polemizuje z mitem jednej bohaterki oraz wydobywa na światło dzienne jej współpracowników. Nie bez znaczenia są też aktualne wydarzenia polityczne, które wywołały zakłócenia w stosunkach polsko-żydowskich. Nie chcemy wdawać się w dyskusję, ani ferować wyroków, kto ma rację w tym sporze. Natomiast przedstawiamy kilka „szkiców”, które pozwolą odbiorcy wyrobić sobie własne zdanie oraz stworzyć swój „portret” Ireny Sendler.

Inspiracją naszego scenariusza był portret Ireny Sendlerowej pędzla Andrzeja Okińczycza, poznańskiego artysty malarza. Zatem od niego rozpoczynamy „portretowanie”, czyli opis (z elementami charakterystyki) naszej bohaterki. Konsekwentnie podążając tym tropem – najpierw prezentujemy portrety wizualne (obraz, film, komiks), a dopiero później literackie. Na końcu znajduje się słowniczek, który ułatwi zrozumienie niektórych, ważnych dla tekstu pojęć.

Cele:

- uczczenie 10. rocznicy śmierci i Roku Ireny Sendlerowej
- popularyzacja jej postaci i dokonań
- przedstawienie różnych punktów widzenia na tę samą osobę...
- ...jako przyczynek do dyskusji o wydarzeniach historycznych i współczesnych...
- ...oraz dyskusji o tolerancji i np. antysemityzmie
- propagowanie czytelnictwa

Adresaci: poszczególne „portrety” mogą mieć różnych adresatów; np. portret z pierwszej części komiksu „Irena” nadaje się już dla uczniów klas IV-V; jednak większość przeznaczona jest dla uczniów starszych klas szkoły powszechnej oraz szkół średnich

Czas: od 15 do około 45 minut (w zależności od tego, czy wykorzystuje się jeden „portret” czy więcej)

Metodyka:

- poszczególne portrety można odczytywać pojedynczo lub kilka na raz, przez jedną osobę lub z podziałem na role
- ponieważ w scenariuszu dużą rolę odgrywa obraz, warto zadbać o stronę wizualną, czyli:
 - * prezentację sugerowanej ilustracji (np. obraz *Irena Sendler* Andrzeja Okińczycy) na ekranie monitora telewizyjnego bądź komputera, laptopa czy tabletu...
 - * ...oraz odpowiednie „pomoce naukowe” w postaci np. komiksów „Irena” czy książek o Irenie Sendlerowej...
 - * ... po prezentację fragmentów filmu „Dzieci Ireny Sendlerowej”.

Objaśnienia:

- czarną kursywą zapisane są *tytuły i cytaty*
- kolorem niebieskim – treści mniej ważne lub didaskalia

I. Portret pędzla artysty malarza

– *Irena Sendlerowa zrobiła na mnie olbrzymie wrażenie* – mówi Andrzej Okińczyc, artysta malarz z Poznania, który latem 2007 roku namalował portret – 97-letniej wówczas – Ireny Sendlerowej, z domu Krzyżanowskiej, urodzonej 15 lutego 1910 roku w Warszawie polskiej działaczki społecznej i charytatywnej, kierowniczką referatu dziecięcego Rady Pomocy Żydom „Żegota”, Sprawiedliwej wśród Narodów Świata, damy Orderu Orła Białego i Orderu Uśmiechu.

Inicjatorem powstania portretu był Jarosław Przyborowski, prezes Fundacji Signum i kolekcjoner sztuki oraz pomysłodawca zbudowania serii „Portrety ludzi niezwykłych”. Ponieważ Andrzej Okińczyc należy do najwybitniejszych współczesnych portrecistów, więc Fundacja właśnie jemu zaproponowała uwiecznianie „niezwykłych”. Pierwszy powstał portret Marka Edelmana, jednego z dowódców powstania w warszawskim getcie. Następną była Irena Sendler.

Andrzej Okińczyc opowiada o kulisach powstania obrazu: – *Najpierw pojechaliśmy na rekonesans – do domu ojców Bonifratrów w Warszawie, gdzie pod koniec życia Irena Sendler mieszkała – w małym pokoju 2 na 2 metry, z ciasnym holem i łazienką. Trudno było zmieścić się tam w dwie osoby, a co dopiero namalować obraz...*

Przy pierwszym spotkaniu Irena Sendler była w dobrej kondycji. Gdy pojechałem następnym razem, było znacznie gorzej – dokuczała letnia duchota, burzowa atmosfera. Pani Irena obawiała się burzy, była pod kroplówkami. Córnka zgodziła się, bym malował matkę, ale tylko przez 20 minut. Zanim wszedłem na I piętro, rozlokowałem się z płótnem i przyborami, mój czas właściwie minął.

Dojeżdżałem do Bonifratrów 2, 3 dni z rzędu, by móc malować przez niespełna pół godziny. Wydaje mi się, że jak na tak krótki czas, udało mi się uchwycić podobieństwo: jej pogodną twarz – twarz bardzo dobrej osoby, sposób siedzenia...

Artysta uchwycił w tym portrecie nie tylko pogodę ducha i dobroć pani Ireny, ale także charakteryzującą ją do końca życia ciekawość świata. Bo choć wtłoczona w fotel, jakby „wrywa” się do przodu spojrzeniem bystrych oczu. Na siwych, a właściwie białych włosach ma charakterystyczną czarną opaskę – nosiła ją na znak żałoby po zmarłym synu.

Andrzej Okińczyc tak kończy naszą rozmowę: – *I pomyśleć, że nie wiedzielibyśmy o niej, gdyby nie amerykańskie uczennice...*

To taka polska prawidłowość – doceniamy naszych bohaterów dopiero wtedy, gdy dostrzeże ich zagranica. Podobnie było z Ireną Sendler. Co takiego zrobili amerykańskie uczennice, by mogła zaistnieć dla świata?

II. Portret amerykański, czyli...

Był rok 1999. Nauczyciel Norman Conard zaproponował czterem 13, 14-letnim uczennicom z małej miejscowości Uniontown w hrabstwie Bourbon w Kansas, by wzięły udział w ogólnonarodowym konkursie szkół amerykańskich pod nazwą „National History Day” i po swojemu opowiedziały o Holocauście. Punktem wyjścia był artykuł o „*innych Schindlerach*”, a w nim informacje o Irenie Sendler, która podczas II wojny światowej miała uratować z getta

żydowskiego w Warszawie ponad 2000 dzieci, a więc dwukrotnie więcej niż Niemiec Oskar Schindler, bohater filmu Stevena Spielberga pt. *Lista Schindlera* (1993). Co prawda liczba wydawała się Amerykanom zawyżona (podejrzewali nawet, że jest to błąd drukarski, czyli dodane omyłkowo jedno zero), ale uczennice Megan Stewart, Elisabeth Cambers, Sabrina Coons i Janice Underwood postanowiły dowiedzieć się czegoś więcej o nieznannej Polce i przy okazji zweryfikować te dane. Poszukiwały informacji na własną rękę w różnych źródłach ([zaczęły od Internetu, gdzie natknęły się tylko na małą wzmiankę](#)), m.in. starając się ustalić miejsce pochówku Ireny Sendler, gdyż według nich tak wiekowa kobieta nie miała prawa żyć w 1999 roku. Tymczasem otrzymały wiadomość, że ich bohaterka... żyje! I mieszka w domu opieki przy ul. Sapieżyńskiej w Warszawie. Napisały do niej list. Odpowiedź dostały po polsku, [ale zaradne dziewczęta znalazły polską studentkę, która przetłumaczyła im pismo](#). I kontynuowały korespondencję ze starszą panią.

Konsultowały z nią scenariusz sztuki, który tworzyły – to miała być właśnie ich praca konkursowa na National History Day. Sendlerowa wprowadzała poprawki, wyjaśniła kontekst, stanowczo zaprzeczając, że ratowała dzieci sama; opowiedziała o organizacji Żegota. Sztukę tworzyło kilka scenek z życia Ireny Sendler; na przykład jak Polka namawia żydowską matkę, by zgodziła się wywieźć dziecko, bo w getcie grozi mu zagłada. Albo „hollywoodzka” scena wyprowadzania dzieci z getta. Na wyobraźnię dziewcząt działały sposoby „przemycania” niemowląt: uspionych i ukrytych w paczce pod siedzeniem w tramwaju czy pod fotelem ciężarówki wożącej środki dezynfekcyjne oraz wyprowadzanie starszych dzieci przez budynek Sądu czy podziemne korytarze kamienic.

...,„Życie w słoiku”

Ważną rolę w sztuce nastolatek „odgrywa” słoik, w którym Irena chowała bibułki papierosowe z zapisanymi danymi osobowymi żydowskich dzieci oraz ich nowymi imionami i nazwiskami; wszystko po to, aby po wojnie mogły odnaleźć swoje rodziny. Żeby te „wrażliwe dane” nie wpadły w ręce Niemców, szklane naczynie zostało zakopane pod drzewem w ogródku. Stąd nazwa całego projektu: „Life in a jar”. (Życie w słoiku).

Dziewczęta same swoją sztukę zainscenizowały i w niej wystąpiły, w wykonanych przez siebie dekoracjach i kostiumach. Choć konkursu nie wygrały ([jednak ich sztuka zajęła miejsce w ścisłej czołówce w skali całych USA, co dla szkółki z Uniontown było wydarzeniem historycznym](#)), to ich projekt zyskiwał coraz większy rozgłos. Zostały zaproszone do przedstawienia swojej sztuki najpierw w różnych organizacjach żydowskich w Kansas, a później w innych

stanach. Udzielały wywiadów dla ogólnokrajowych telewizji (np. CNN) i gazet. Przedstawienie było bardzo dobrze przyjmowane, a publiczność – wzruszona do łez. Przedstawiciele tej publiczności sfinansowali koszty podróży, by dziewczynki wraz z opiekunem mogły wyruszyć na spotkanie swojej bohaterki, do dalekiej Polski.

W chwili rozpoczęcia projektu Irena Sendler miała już 89 lat, ale do tego zaskakująco bystry umysł oraz poczucie humoru. Ponadto była mądra, miała wielką wiedzę i była Żyjącą Legendą, która robiła rzeczy niebezpieczniejsze niż hollywoodzcy bohaterowie. Dla dziewcząt stała się autorytetem, chętnie cytowały jej życiowe maksymy. Wreszcie – pani Irena miała wygląd „babci jak z bajki dla dzieci”, była więc idealną postacią dla masowej publiczności USA, ukształtowanej przez telewizję i Hollywood. Oczarowała najpierw dziewczęta, a za ich sprawą zakochała się w niej Ameryka i reszta świata...

Dużą rolę w popularyzacji tej historii odegrał Internet. Uczniowie sami opracowali stronę internetową projektu, robili zdjęcia i dokumentowali przedstawienia, a wszystko było wrzucane do sieci. W ciągu 6 lat stronę odwiedziło 2 miliony osób i naliczono 55 milionów odsłon. Za pośrednictwem tejże strony sprzedano też DVD „Life in a Jar” do 4000 szkół amerykańskich, czyli – jak oszacowano – płyta dotarła do około 1 miliona uczniów. Za sprawą projektu rosła nie tylko legenda Ireny Sendler. Jej „odkrywczyńie” również stały się sławne, a ich życie ulegało zmianie na lepsze: pokończyły studia, założyły rodziny i są szanowane; innymi słowy – „wyszły na ludzi”.

W Stanach bardzo popularna stała się też książka autorstwa Jacka Meyera „*Life in a Jar: The Irena Sendler Project*” – od roku wydania, tzn. 2011, zdobyła 7 nagród czytelniczo-edukacyjnych, w tym w 2014 r. „Reader’s Favorite Book Award – Gold Medal – Education”. (tł. *Nagroda dla najbardziej ulubionej przez czytelników książki edukacyjnej – złoty medal*). W 2016 r. wyszła publikacja Tilar J. Mazzeo pt. *Irena’s Children: The Extraordinary Story of the Woman Who Saved 2,500 Children from the Warsaw Ghetto*.

III. Irena z twarzą Anny Paquin, czyli jej portret w filmie

Amerykańską produkcją był też film telewizyjny *The Courageous Heart of Irena Sendler*, znaczy *Odważne serce Ireny Sendlerowej*, który w Polsce był dystrybuowany w kinach pod nazwą *Dzieci Ireny Sendlerowej*. Całość to dzieło międzynarodowe: obraz wyreżyserował Kanadyjczyk John Kent Harrison (*twórca m.in. filmu Jan Paweł II z Jonem Voightem*), a scenariusz powstał na podstawie książki Anny Mieszkowskiej *Matka dzieci Holocaustu. Historia Ireny Sendlerowej*. Bohaterska Polka ma twarz Anny Paquin, nowozelandzkiej aktorki urodzonej w Kanadzie i jednej z najmłodszych laureatek Oscara (*statuetkę za*

rolę w „Fortepianie” Jane Campion odebrała w 1994 roku, gdy miała zaledwie 12 lat).

Można powiedzieć, że był to rodzaj epitafium dla Ireny Sendler, która zmarła 12 maja 2008 roku w Warszawie. Film miał bowiem premierę w 2009 roku – światową w USA 19 kwietnia (rocznica wybuchu powstania w warszawskim getcie), a europejską – 31 sierpnia tegoż roku, w Gdańsku, w przeddzień 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej.

Tak streszczono Jej historię w filmie: *Warszawa, rok 1941. Irena Sendlerowa mieszka ze schorowaną matką Janiną w okupowanym przez Niemców mieście. Ojciec nie żyje, był lekarzem i jako jeden z niewielu leczył w Otwocku chorych na tyfus. Przed wybuchem II wojny światowej Irena pracowała w miejskim ośrodku pomocy społecznej. Teraz jest pielęgniarką kolumny sanitarnej i ma oficjalny wstęp do żydowskiego getta. Za każdym razem, gdy tam wchodzi, potajemnie wnosi ubrania, jedzenie i lekarstwa. Pewnego dnia jedna z żydowskich kobiet błaga, aby Irena wyprowadziła z getta jej dziecko. Sendlerowa ratuje dziewczynkę w myśl zasady, którą kiedyś zaszczylił jej ojciec: „**Jeśli ktoś tonie, musisz próbować go ratować, nawet jeśli nie umiesz pływać**”. Ksiądz Godlewski sugeruje podjęcie szerszej akcji ratowania dzieci z warszawskiego getta. Sendlerowa przystępuje do działania. Postanawia pomagać nie tylko tym, którzy ją o tę pomoc poproszą.*

Sendlerowa, wraz z grupą współpracowników, zainicjowała szeroko zakrojoną akcję ratowania żydowskich dzieci z warszawskiego getta. Dzięki jej działaniu udało się bezpiecznie wyprowadzić stamtąd około 2500 dzieci, które były potem umieszczane w polskich rodzinach, sierocińcach i klasztorach. Ich prawdziwą tożsamość Irena Sendlerowa systematycznie notowała na małych karteczkach, które przechowywała w słoiku zakopanym w ogrodzie. W 1943 roku została aresztowana przez gestapo i skazana na śmierć. Życie ocalił jej wysoki okup zapłacony przez Radę Pomocy Żydom – Żegotę.

Film nie spotkał się z entuzjazmem krytyki. Jeden z recenzentów napisał: *Cieszę się, iż film o Sendlerowej znalazł sobie miejsce w kinematograficznej rzeczywistości. Bohaterska działaczka zasłużyła na upamiętnienie (...) jednak kino zaproponowane nam przez Harrisona nie jest najlepszą formą hołdu złożonego Sendlerowej. Jego film to mało oryginalna mieszanina nudnawej lekcji historii z nostalgiczną opowieścią o wojnie i poświęceniu. Mimo iż miał do dyspozycji niezwykle scenariusz, napisany głównie przez życie, nie poradził sobie z trudnym tematem.*

Jednak nawet ten niezbyt udany obraz utrwala legendę i *Odważne serce Ireny Sendlerowej* w czasie II wojny światowej. W Internecie zaś króluje Jej obraz jako uśmiechniętej, drobnej babcinki, z czarną opaską na białych włosach, patrzącej na widza dobrym spojrzeniem oczu jak paciorki. Właśnie taki

wygląd ma... lalka *Irena Sendler* stworzona przez niejaką Marikę – *Marika's Dolls*. Małe popiersie (twarz ma 4 cm) zrobione jest z plastiku i pomalowane na gorąco farbami akrylowymi. To kolejny przykład, że Irena Sendler stała się ikoną.

IV. Ikona bohaterki, czyli murale KLAMRY

Ikona bohaterki XX wieku stała się także inspiracją dla Fundacji KLAMRA, która w 2014 roku rozpoczęła realizację ogólnopolskiej akcji, w efekcie której powstało w Polsce kilkanaście murali przedstawiających Irenę Sendler. Najczęściej powielany był projekt Małgorzaty Rozenau, na którym postać Sendlerowej wyrasta z drzewa, ma jej autentyczną twarz z lat 40. XX wieku oraz trzyma w dłoniach „pólmisek” serc. Wśród korzeni drzewa znalazło się miejsce na symbol nierozzerwalnie związany już z Sendlerową – słoik. Pierwszy mural według tego projektu powstał w Krakowie podczas wystawy *Street Art po Żydowsku* w Muzeum Galicja. Następne powstały m.in. w Zespole Szkół „Tak” w Opolu oraz w Nowym Targu i Bielsku-Białej.

Projekt Marty Pokorskiej wypełnił olbrzymi słoik; w rogach pracy widnieją też dwa portrety: młodej i starszej Sendlerowej. Tyber zaproponował postać młodej Ireny pod parasolem, która jakby „chroni” w ten sposób chłopca przed hitlerowskimi oprawcami i śmiercią, alegorycznie pokazanymi po lewej stronie obrazu. Z kolei Emil Goś ozdobił ścianę bloku postacią pielęgniarki, która walczy ze „smokiem” hitlerowskiej maszyny wojennej, trzymając w ręce niemowlę i ukrywając za sobą gromadkę dzieci.

Radio Białystok informowało o jeszcze innym projekcie, powstałym w ramach akcji Fundacji Klamra i Normalnego Białegostoku: *To już 6 murali jaki powstał w ramach ogólnopolskiej inicjatywy społecznej! W Białymstoku, na fragmencie muru okalającego tamtejszy zakład karny, powstał mural upamiętniający Irenę Sendlerową*. Składał się on z wielu plakatów, które wprost lub symbolicznie nawiązywały do tematyki. Mieszkańcy miasta chętnie fotografowali się na ich tle.

Akcja Fundacji Klamra była kontynuowana w 2015 roku. Wtedy również w Cieszynie powstało malowidło według projektu Anety Paszek i Dariusza Paczkowskiego. Mural z twarzą Ireny Sendler w starszym wieku, otoczoną kwiatami, ozdobił budynek przy zbiegu ulic Bóźnicznej i Józefa Kiedronia. A miejscowa prasa informowała, że: *Murale dedykowane Irenie Sendlerowej powstały w 15 miastach m.in. w Bielsku-Białej, Krakowie, Żywcu, Nowym Targu, Białymstoku, Cieszanowie i Opolu*.

V. Superbohaterka, czyli portret Ireny w komiksie

„Marka Irena Sendler”, hasła „*Life in a Jar*”, „*The Courageous Heart...*”, „*Dzieci Ireny Sendler*” rozprzestrzeniły się w świecie. Podobno najbardziej „opierała się” tej historii europejska Francja. Jednak i ona w końcu pozwoliła się uwieść postaci Ireny – dzięki francuskiemu wydawnictwu *Glénat*, z jego redaktorem naczelnym, Jean-Claudem Camano, na czele, mógł się ukazać komiks „Irena”. Autorów komiksu jest trzech, a właściwie czterech: Jean-David Morvan i Séverine Tréfouël napisali scenariusz, David Evrard stworzył rysunkowy wizerunek bohaterki, a tajemniczy Walter – podkolorował go. W 2017 roku pierwsza część komiksu „Irena” ukazała się po polsku, w tłumaczeniu Małgorzaty Fangrat, nakładem wydawnictwa *timof i cisi wspólnicy*.

Postać „superbohaterki” jest tak niesamowita, że autorzy komiksu muszą utwierdzić swoich czytelników na początku, że: *Irena Sendlerowa rzeczywiście istniała*. Z notki autorskiej wynika również, że to Jean-David Morvan zainteresował Davida-rysownika (Evrarda) historią Ireny. – *Jej historia nas zafascynowała, próbowaliśmy czytać wszelkie dostępne dokumenty na jej temat w językach, które były dla nas zrozumiałe – piszą dalej i wyjaśniają: – Dostępne materiały nie podają tych samych informacji, czasem nawet sobie zaprzeczają. Przyjeliśmy więc założenie, że nie tworzymy prawdziwej biografii, ale wykorzystujemy fikcję, aby jak najlepiej przekazać ducha walki Ireny*. Sugerują też kilka lektur uzupełniających.

Pierwsza część komiksu, pod tytułem **Getto**, zaczyna się w Warszawie w marcu 1941 roku, trwa do października 1943 roku i częściowo jest retrospekcją. Pokazuje dwa skrajnie różne światy – szarą i ubogą rzeczywistość za murami getta oraz bardziej kolorowy świat z drugiej strony muru – okupowanej Warszawy. Na tym tle przedstawia samą Irenę Sendler i istotę jej działalności oraz przyczyny, które skłoniły ją do walki z hitlerowskim reżimem.

We wrześniu 2017 miał się ukazać drugi tom „Ireny” po polsku pod tytułem „Żydzi”; i rzeczywiście ukazał się jeszcze w tym samym roku, ale zatytułowany **Sprawiedliwi**. Akcja znów rozpoczyna się w okupowanej Warszawie, tym razem w 1942 roku i pokazuje, że Irena współpracowała z *dziesiątkami innych, niegodzących się na przemoc* ludźmi, tytułowymi *Sprawiedliwymi* (nazwa nawiązuje do medalu Sprawiedliwy wśród Narodów Świata). W komiksie przedstawiono ich ponad dwudziestu. Choć treść jest z założenia fikcyjna, w przypisach można znaleźć krótkie notki biograficzne autentycznych osób, które znalazły się w tej historii m.in. księdza Leona Więckiewicza, Janiny Buchholz-Bukolskiej z „Żegoty”, najbliższych współpracowniczek Ireny: Izabeli Kuczkowskiej i Jadwigi Piotrowskiej, pisarzy: Jana Dobraczyńskiego (przedstawionego już w pierwszym tomie) oraz „starego doktora” Janusza Korczaka.

Jest też Janina Krzyżanowska, matka Ireny, która umarła w 1944 roku, a *jej ostatnim życzeniem było, by poszukiwana przez Gestapo Irena nie przychodziła na jej pogrzeb (bo by się zdekonspirowała)*. W obu częściach komiksu pokazana jest również silna więź małej Irenki z wcześniej straconym ojcem (Stanisław Krzyżanowski zmarł, gdy córka miała 7 lat).

Jak wygląda „superbohaterka” w rysunkach Davida Evrarda? W pierwszej i drugiej części jest drobną, ale rezolutną osobką z zadartym noskiem, ma starannie upięte brązowe włosy oraz kapelusik z kokardką i płaszcz – wszystko schludne i nienaruszone, nawet podczas... jazdy na rowerze (w butach na obcasach)! Na okładce *Getta* Irena stoi na czele tłumu dzieci (*w domyśle – żydowskich, owych 2500 uratowanych*). W „wersji martyrologicznej” – ma potargane włosy i pomiętą koszulę (*na okładce Sprawiedliwych tym razem włączona jest w tłum głównie dorosłych, w większości z gwiazdą Dawida, u boku doktora Korczaka*). W retrospekcjach pojawia się też mała Irenka, z kwiatkiem we włosach. W trzeciej części, zapowiadanej w 2018 roku pod roboczą nazwą „Warszawa”, to budząca jeszcze większą sympatię, uśmiechnięta starsza pani (*nadała w tym samym kapelusiku*).

VI. Wzór do naśladowania – portret według Rzecznika Praw Dziecka

– Sendlerowa może być wzorem do naśladowania dla wszystkich (...) takie postawy i takie postacie warto przypominać – Marek Michalak, rzecznik praw dziecka, który wystąpił z inicjatywą ustanowienia Roku Ireny Sendlerowej. Podkreślał także jej nieocenione zasługi jako obrończyni podstawowych praw dziecka. Przypomniął, że z narażeniem życia, heroizmem, w największej konspiracji wyprowadzała dzieci z warszawskiego getta, a następnie znajdowała im schronienie w polskich rodzinach, klasztorach i domach opieki. Prowadzony przez nią rejestr uratowanych dzieci, pozwolił po zakończeniu II wojny światowej na poznanie przez ocalone dzieci własnej tożsamości i tym samym odnalezienie bliskich. *– Prezentowana postawa i wartości zasługują na najwyższe uznanie i hołd ze strony Sejmu RP. Ustanowienie 2018 roku Ireny Sendlerowej, w 10. rocznicę jej śmierci, będzie doskonałą okazją do pokazania wartości życia ludzkiego, życzliwości, bezinteresowności, a także przypomnieniem wspaniałej karty historii Polski* – pisał Marek Michalak w wystąpieniu generalnym do Marszałka Sejmu. Uzupełnił jej charakterystykę: *– Przykład bohaterskiej działalności Ireny Sendlerowej uczy, że ludzie nie mogą pozostać bierni i milczeć, mając świadomość, że gdzieś obok nich drugiemu człowiekowi dzieje się krzywda. Pozostała przy tym prawdziwa, szczerą, zupełnie obojętna na splendor i zaszczyty. Za najważniejszy zawsze uważała Order Uśmiechu przyznany przez dzieci.*

Post Scriptum

Mówią, że człowiek rzeźbi swoją twarz własnym życiem; że w zmarszczkach można odczytać jego historię, a oczy są zwierciadłem duszy. Irena Sendler – jak na obrazie Andrzeja Okińczyca – ma na swojej pogodnej twarzy „wymalowaną” życzliwość dla ludzi, a oczy patrzą na nas całym jej dobrem, którym obdarowała ludzi i świat...

Ona sama mówiła: **Ludzie dzielą się na dobrych i złych. Narodowość, rasa, religia nie mają znaczenia. Tylko to, jakim się jest człowiekiem.**

Słowniczek terminów:

Getto warszawskie – utworzone dla ludności żydowskiej przez władze niemieckie w okupowanej podczas II wojny Warszawie i odizolowane od reszty miasta jesienią 1940, było największym gettem w całej okupowanej Europie; zlikwidowane po kwietniowym powstaniu w 1943 roku.

Gwiazda Dawida, zwana też **tarczą Dawida** – sześciopromienna gwiazda (heksagram) złożona z dwóch, zachodzących na siebie, trójkątów równoramiennych; od końca XIX wieku godło syjonizmu; również – jeden z symboli religii żydowskiej, obecnie ma wymiar narodowościowy; podczas okupacji niemieckiej Żydzi zobowiązani byli nosić białe opaski z Gwiazdą Dawida; od 1948 roku występuje na flagie Izraela, jest oficjalnym symbolem tego państwa.

Holocaust, Holokaust (z greckiego: „całopalenie, ofiara całopalna”) – **Zagłada Żydów**, ludobójstwo około 6 milionów europejskich Żydów, dokonane w czasie II wojny światowej przez III Rzeszę Niemiecką i jej sojuszników.

Sprawiedliwy wśród Narodów Świata – najwyższe odznaczenie przyznawane nie-Żydom, którzy z narażeniem własnego życia ratowali Żydów z Holocaustu podczas II wojny światowej, przez Instytut Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu Jad Waszem w Jerozolimie. Na medalu widnieje pochodzący z Talmudu napis „**Kto ratuje jedno życie – ratuje cały świat**”. Dawniej poza medalem i dyplomem *Sprawiedliwego* przysługiwało także prawo do zasadzenia własnego drzewka w parku otaczającym siedzibę Instytutu (z powodu braku miejsca tego zwyczaju zaniechano). Irena Sendler zasadziła swoje drzewko w 1983 roku, choć medal Sprawiedliwej przyznano jej kilkanaście lat wcześniej (PRL-owskie władze nie chciały wydać jej paszportu). Wśród Sprawiedliwych najliczniejszą – bo liczącą 6706 osób – grupę stanowią Polacy.

Talmud – jedna z podstawowych – choć nie uznawana za świętą – ksiąg judaizmu.

Bibliografia:

Pozycje zwarte:

1. DZIECI Ireny Sedlerowej / Anna Mieszkowska. – Warszawa : Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, 2009. – 374 s.
2. IRENA : 1/3 – Getto / scenariusz Jean-David Morvan, Séverine Tréfouël, rysunek David Evrard, tłumaczenie Małgorzata Fangrat. – Warszawa : Timof Comics, 2017. – 67 s.
3. IRENA : 2/3 – Sprawiedliwi / scenariusz Jean-David Morvan, Séverine Tréfouël, rysunek David Evrard, tłumaczenie Małgorzata Fangrat. – Warszawa : Timof Comics, 2017. – 65 s.
4. MATKA dzieci Holocaustu : historia Ireny Sendlerowej / Anna Mieszkowska. – Warszawa : „Muza”, 2004. – 349 s. : il.
5. PRAWDZIWA historia Ireny Sendlerowej / Anna Mieszkowska. – Warszawa : Wydawnictwo Marginesy, 2014. – 336 s.
6. SENDLEROWA : w ukryciu / Anna Bikont. – Wołowiec : Wydawnictwo Czarne, 2017. – 477 s.

Artykuły:

1. ANTYSEMITYZM, problem praktyczny / Rafał Ziemkiewicz. W: *Do Rzeczy*. – 2018, nr 11, s.38-39
2. BY CZŁOWIEK przeżył / Michał Okoński. W: *Tyg. Powszechny*. – 2018, nr 1-2, s. 86-89
3. BY RATOWAĆ żydowskie dzieci, musiała kłamać. Ale czy to przeczy jej wielkości? / Aleksander Skotnicki; rozm. Grażyna Stażak. W: *Głos Wielkop.* – 2018, nr 36, s. 12
4. DZIESIĘĆ (10) najlepszych reportaży roku : Sendlerowa. W ukryciu / Dorota Danielewicz. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2018, nr 52, s. 13
5. LIST otwarty do obywateli Polski / Ronald S. Lauder, Robert Singer. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2018, nr 49, s. 5
6. ODWAŻNA i samotna / Anna Bikont; rozm. Jacek Tomczuk. W: *Newsweek*. – 2018, nr 44, s. 40-43
7. PREMIER : Polska zasłużyła na drzewko Sprawiedliwych / Sławomir Skomra. W: *Głos Wielkop.* – 2018, nr 35, s. 10
8. RATUJĄCY Żydów Polacy chcą zakończenia sporu z Izraelem / Aleksandra Gersz. W: *Głos Wielkop.* – 2018, nr 48, s. 5
9. SPRAWIEDLIWI apelują / EF. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2018, nr 48, s. 3
10. [POLACY-Żydzi] Suma bólu / Paweł Śpiewak. W: *Tyg. Powszechny*. – 2018, nr 7, s. 10-13

11. WIELKA awantura o Irenę Sendlerową w małym Izdebniku / Marcin Banasik. W: *Głos Wielkop.* – 2018, nr 51, s. 24
12. WITAJ, stary wrogu / Katarzyna Skrzydłowska-Kalukin. W: *Wprost.* – 2018, nr 7, s. 46-48

Netografia:

<http://poznan.wyborcza.pl/poznan/1,36001,4404094.html>
<http://weekend.gazeta.pl/weekend/1,152121,22557413,bikont-o-sendlerowej-to-dzisiaj-najwiekszy-paradoks-ze-ta.html>
<http://culture.pl/pl/tworca/irena-sendlerowa>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Irena_Sendlerowa
<http://www.irenasendler.org/>
<http://www.echodnia.eu/swietokrzyskie/wiadomosci/kielce/art/8561374,to-byla-matka-calego-swiaata-corka-ireny-sendler-opowiedziala-nam-o-swojej-mamie,id,t.html>
<http://culture.pl/pl/artikul/anna-mieszkowska-prawdziwa-historia-ireny-sendlerowej>
<http://archiwum.klamra.org/projekty/art/kult/irena-sendlerowa>
<http://lubimyczytac.pl/ksiazka/232356/prawdziwa-historia-ireny-sendlerowej>
<http://dzieje.pl/aktualnosci/sejm-ustanowil-rok-2018-rokiem-ireny-sendlerowej>
https://www.facebook.com/pg/rokirenyseidlerowej/about/?ref=page_internal
<https://sprawiedliwi.org.pl/pl/aktualnosci/rok-2018-bedzie-rokiem-ireny-sendlerowej>
<https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/biografia-ireny-sendlerowej>
<http://pila.naszemiasto.pl/artikul/skwer-ireny-sendlerowej-w-pile,4290538,art,t,id,tm.html>
<https://brpd.gov.pl/aktualnosci-wystapienia-generalne/rok-2018-holdem-dla-ireny-sendlerowej>
<https://www.salon24.pl/u/bobry7/819824,irena-sendler-kosciol-uczennice-z-kansas-bikont-i-dziewczyna-kasmana,2>
<http://roksendlerowej.pl/>
<http://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,23066719,irena-sendlerowa-zostala-wybrana-na-patronke-szkoly-wybor-zaatakowal.html>
<https://www.wprost.pl/kraj/10106698/feministka-arelijjna-zydowka-ksiadz-nie-chce-by-irena-sendlerowa-byla-patronka-szkoly.html>
<http://www.rp.pl/Kosciol/180229566-Arelijjna-Zydowka-Ksiadz-skrytykowal-wybor-Sendlerowej.html>
<http://www.filmweb.pl/film/Dzieci+Ireny+Sendlerowej-2009-496486#>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Dzieci_Ireny_Sendlerowej
http://www.sww.w.szu.pl/index.php?id=filmoteka_dzieci_ireny_sendlerowej

https://www.canalplus.pl/film-dzieci-ireny-sendlerowej_33192

<https://www.youtube.com/watch?v=8bbR60VieQY>

<https://www.youtube.com/watch?v=zHod5WVDWEA>

<http://www.filmweb.pl/film/Dzieci+Ireny+Sendlerowej-2009-496486#>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Sprawiedliwy_w%C5%9Br%C3%B3d_Narod%C3%9Bw_%C5%9Awiata

http://www.sww.w.szu.pl/index.php?id=filmoteka_dzieci_ireny_sendlerowej

IV. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

ABISYNIA : osiedle na poznańskim Grunwaldzie [od lat 30. XX w.] / Aleksander Przybylski. – Poznań: Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2017. – 399 s. : fot., pl., portr.

ARCHITEKTURA Teatru im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu = Architecture of the Wojciech Bogusławski Theatre in Kalisz / Dariusz Błaszczyk. – Kalisz: Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego, 2016. – 157 s. : fot.

Dot. także historii odbudowy teatru po pożarze w 1914 r.

Tekst także w jęz. angielskim

ARMIA Czerwona w walkach o Poznań w styczniu i lutym 1945 roku : analiza bezpowrotnych strat osobowych / Adam Pleskaczyński. – Warszawa; Poznań : Stowarzyszenie Współpracy Polska-Wschód, 2016. – 302 s. : fot., mapy, portr., tab.

Bibliografia s. 271-291

ATANAZY Raczyński (1788-1874) : biografia / Michał Mencfel. – Wyd. 1 (dodruk). – Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2017. – 531 s. : fot., portr. – (Historia Sztuki / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; nr 42)

Dyplomata XIX wieku, kolekcjoner dzieł sztuki z Rogalina

BIBLIOTEKA Uniwersytecka w Poznaniu / Artur Jazdon, Jakub Skutecki. – Poznań: Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2017. – 163 s. : fot., pl., portr. – (Biblioteka Kroniki Miasta Poznania. Zabytki Poznania)

BŁOGOSŁAWIONY ks. Narcyz Putz : męczennik II wojny światowej / Leszek Wilczyński. – Poznań: Instytut Studiów Kościelnych Lubrancianum, 2017. – 171 s. : fot., portr. – (Nasi Orędownicy)

Książd związany z Poznaniem i Wielkopolską, więzień obozów koncentracyjnych Dachau i Gusen (1877-1942)

BŁYSKAWICZNA wypłata / Ryszard Ćwirlej. – Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, 2017. – 541 s.

Akcja powieści toczy się w Poznaniu

BOLESŁAW Pobożny : Wielkopolska na drodze do zjednoczonego królestwa (1224/1227 – 6, 13 lub 14 IV 1279) / Marcin Hlebionek. – Wyd. 2. – Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2017. – 268 s.

CO WARTO wiedzieć nad Wartą / Jadwiga Naskręcka. – Konin: Setidava Miejska Biblioteka Publiczna, 2017. – 144 s. : fot.

Wybór artykułów i felietonów z lat 2008-2017 dot. Konina i okolic

CYTADELA 1945 [w Poznaniu] : przewodnik po polu bitwy / Maciej Karalus. – Poznań; Luboń: Wydawnictwo Pomost, 2017. – 72 s. : fot., pl., portr.

[CZTERDZIEŚCI] 40 lat Zawodowej Straży Pożarnej w Obornikach : wydanie jubileuszowe 1976 – 2016 / red. Dariusz Szrama, Marek Szczurek, Tomasz Węgrzak. – Oborniki: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Obornikach; Poznań: Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej, 2016. – [80] s. : fot., portr., rys., wyk.

DAWNE budownictwo na ziemi jarocińskiej na przykładzie historii karczm, wiatraków, młynów wodnych i ich rozmieszczenia / Wojciech Talaga. – Jarocin: Stowarzyszenie Opiekunów Zabytków Ziemi Jarocińskiej, [b.r.]. – 232 s. : fot., mapy

Bibliografia s. 220-232

DAWNI właściciele Dobrzycy na tle swoich czasów / red. Stanisław Boro-wiak. – Dobrzyca: Muzeum Ziemiaństwa Zespół Pałacowo-Parkowy, 2017. – 151 s. : fot., portr. – (Studia i Materiały Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy; t. 2)

Od średniowiecza do lat powojennych XX w.

DOBROĆ Pana Boga naszego niech będzie nad nami : w dwudziestopięciolecie powstania diecezji kaliskiej / red. Sławomir Kęszka. – Kalisz: Kuria Diecezji Kaliskiej, 2017. – 524 s. : fot., mapy, portr.

DR BRONISŁAW Świdorski (1873-1941) : lekarz, społecznik, regionalista / Janina Małgorzata Halec. – Leszno: Urząd Miasta, 2017. – 216 s. : fot., portr. – (Cives Nostri; t. 10)

Lekarz, mieszkaniec Leszna w latach 1902-1941

DZIEWIĘTNASTOWIECZNY teatr miejski w Kaliszu : architektura i polityki kulturowe na peryferiach imperium / Makary Górzyński. – Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2017. – 301 s. : fot.

FESTIWAL Blues Express [w Zakrzewie] : 25 lat : [album] / Marek Jakubowski. – Zakrzewo: Dom Polski – Zakrzewski Dom Kultury ; Poznań: Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury, 2017. – 152 s. : fot., portr. + 1 płyta CD

FRANCISZEK Zborowski ps. „Zbroja” – oficer Armii Krajowej [związany z Leszmem], więzień polityczny PRL (1908-1979) / Waldemar Handke. – Leszno: Urząd Miasta, 2017. – 50 s. : fot., portr. – (Cives Nostri; t. 8)

FREDRY 8 : historia Wydawnictwa Poznańskiego / Marek Rezler. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2016. – 141 s. : fot., tab.

Historia i dorobek instytucji wydawniczej działającej w Poznaniu w latach 1956-1992

FURIA / Michał Larek. – Poznań: Czwarta Strona – Grupa Wydawnictwa Poznańskiego, 2017. – 424 s. – (Dekada; t. 1)

Akcja powieści toczy się w Poznaniu w latach 90. XX wieku

GMINA Budzyń : zabytki i współczesność / teksty Edmund Wolski. – Piła: Wydawnictwo „Media” Edmund Wolski, 2017. – 63 s. : fot., pl.

GMINA Komorniki : [informator]. – Komorniki: Urząd Gminy, 2017. – 29 s. : fot., portr.

HISTORIA pleszewskiego sportu w fotografii : [album] / red. Witold Hajdasz [i in.]. – Pleszew: Muzeum Regionalne w Pleszewie, 2017. – 99 s. : fot., portr.

JEDNO miasto, dwadzieścia koncertów : szkoła muzyczna [I i II stopnia im. Ignacego Jana Paderewskiego w Koninie] swojemu miastu / red. Katarzyna Broj, Krzysztof Pydyński. – Konin: Państwowa Szkoła Muzyczna I i II Stopnia, 2017. – 128, [4] s. : fot.

Zawiera także programy koncertów

KONIN : wnętrza starówki : [album] / fot., tekst Jerzy Sznajder; tekst Lidia Cichocka. – Konin: Youreck Studio, 2017. – 79 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

KRAJOBRAZ po szoku : wspomnienia (nie)kontrolowane 1981-1982 / Ewa Najwer. – Poznań: Media Rodzina, 2017. – 447 s.

Wspomnienia pisarki z Poznania dot. stanu wojennego

KRAJOBRAZY regionu : studium interdyscyplinarne Ziemi Gnieźnieńskiej / Mieszko Ciesielski [i in.]. – Łódź: Wydawnictwo Przepis, 2017. – 180 s. : fot., mapy. – (Krajobrazy; t. 7)

Bibliografia s. 167-176

KRONIKA Wielkopolskiego Parku Narodowego od początku powstania Parku do końca 1961 r. – Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe; Jezioro: na zlecenie Wielkopolskiego Parku Narodowego, cop. 2017. – 299 s., [8] k. tabl. złoż. : fot., mapy, rys., tab.

Bibliografia s. 286-299

Reprint, oryg.: Puszczykowo, 1962

KRÓLEWSKA Kolej Wschodnia na akwarelach Eduarda Gaertnera z 1851 roku / Rafał Ruta, Maciej Usurski. – Piła: Maciej Usurski, 2018. – 144 s. : fot., pl., portr. – (Biblioteczka Piłska; t. 2)

Dot. odcinka Krzyż Wielkopolski – Bydgoszcz

KSIĄŻĘ Szaranek / Antoine de Saint-Exupéry; zez obrozkami autora; przetłumaczył na gwary wielkopolską Juliusz Kubel. – Poznań: Media Rodzina, 2016. – 124 s. : il. + 1 płyta CD

Zawiera słowniczek gwary wielkopolskiej

Książka „Mały Książę” przełożona na gwary wielkopolską

KTO jest kim w powiecie kościańskim : [słownik biograficzny] / red. Agnieszka Kasprzak [i in.]. – Leszno: Agencja Jagart Jarosław Głapiak, [2016]. – 170 s. : portr.

KTO jest kim w powiecie rawickim : [słownik biograficzny] / red. Iwona Pacholska [i in.]. – Leszno: Agencja Jagart Jarosław Głapiak, [2016]. – 155 s. : portr.

MAGIA Krainy Nocy i Dni = The Magic of the Land of Nights and Days : [album] / red. Waldemar Ranuszkiewicz. – Wyd. 2 uaktual. – Koźminek; Bydgoszcz : camVERS, 2016. – 28 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

MALARSTWO ścienne drewnianych świątyń Wielkopolski 1795-1939 / Aleksander Jankowski. – Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2017. – 494 s. : fot., rys., mapy
Bibliografia s. 457-470

MAŁY słownik gwary krajeńskiej / Jowita Kęcińska-Kaczmarek. – Wyd. 2. – Złotów: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Krajna Złotowska”; Wielki Buczek: Oddział Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, 2017. – 142 s. : fot.

MATERIAŁY archiwalne do dziejów Leszna : publikacja wydana z okazji 470. rocznicy nadania praw miejskich Lesznu (1547-2017) / Elżbieta Olender, Miron Urbaniak. – Leszno: Archiwum Państwowe, 2017. – 326 s. : il.

MINISTRANCI księdza Macieja : kanonika Macieja Przewoźnego Parafii Niepokalanego Serca Maryi w Międzyzłodzie / Waław Napierała. – Wielowieś: Waław Napierała, 2016. – 66 s. : fot., portr.

MRO CZNY czas : losy mieszkańców gminy Pępowo w czasie II wojny światowej / Mirosław Bigaj. – Wyd. nowe rozsz. – Pępowo: Gmina Pępowo, 2017. – 182 s. : fot., mapa, portr., tab.

NA RATUNEK aniołom, diabłom, świętym i grzesznikom : przewodnik po kościołach, pałacach i ciekawostkach Wielkopolski / Joanna Jodełka. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2017. – 204 s. : fot., portr.

OFIARY terroru i działań wojennych 1939-1945 zarejestrowane w księgach zgonów Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu / Łukasz Jastrząb, Joanna Lubierska. – Kórnik: Polska Akademia Nauk Biblioteka Kórnicka, 2017. – 362 s.
Gł. listy zgonów

OSTROWOER Erinnerungen = Wspomnienia ostrowskie / Arthur Rhode; oprac. Jarosław Biernaczyk. – Wyd. 2 rozsz. i uzup. – Ostrów Wielkopolski: Biblioteka Publiczna im. Stefana Rowińskiego, 2017. – 400 s. : fot.

Wspomnienia pastora gminy ewangelickiej (1868-1967) dot. Ostrowa Wlkp. i okolic

Tekst także w jęz. niemieckim

POLAKOM i psom wstęp wzbroniony : niemiecka okupacja w Kraju Warty / Piotr Świątkowski. – Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2017. – 312 s., [32] s. tabl. : il.

POMNIK i kult Najświętszego Serca Pana Jezusa w Opalenicy / Zygmunt Duda. – Opalenica: Wydawnictwo Opalgraf, 2017. – 56 s. : fot., portr.

Dot. także historii Opalenicy oraz figur i kapliczek na Ziemi Opalenickiej

POZNAŃ 2016 : sytuacja społeczno-gospodarcza. – Poznań: Wydawnictwo Miejskie Posnania, 2017. – 317 s. : fot., mapy, portr., rys., tab., wykr.

POZNAŃ : 99 miejsc = 99 places = 99 Plätze = 99 mest = 99 lugares : [album] / Rafał Tomczyk. – Łódź: Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński, 2016. – 130 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim, niemieckim, rosyjskim i hiszpańskim

PRZEWODNIK szlakiem frontu południowego Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 / Krystian i Jadwiga Niełacni. – Ostrów Wielkopolski: Wydawnictwo „Alpa” Creative Solutions, 2018. – 150 s. : fot., pl., portr.

RADZIM : gród i wieś nad Wartą / red. Andrzej Kowalczyk, Michał Skoczyński, Andrzej M. Wyrwa. – Dziekanowice: Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, 2017. – 518 s. : fot., mapy, tab., wykr. – (Biblioteka Studiów Ledniczych; t. 36)

Bibliografia s. 494-511

REFORMACJA : Europa – Polska – Wielkopolska – Szamotuły / red. Małgorzata Grzywacz. – Szamotuły: Muzeum – Zamek Górków, 2017. – 224 s. : fot., mapa, portr., tab.

Bibliografia s. 213-224

Tekst także w jęz. niemieckim

REKTORSKIE lata Bronisława Marciniaka z perspektywy Collegium Minus : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 2008-2016 / red. Natalia Chromińska, Jacek Guliński. – Poznań: Wydawnictwo Nauka i Innowacje, [b.r.]. – 417, [6] s. : fot., portr., tab., wykr.

Chemik, profesor i rektor Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

ROCZNIK Statystyczny Województwa Wielkopolskiego / red. Tomasz Klimanek; Urząd Statystyczny w Poznaniu. – 2016. – Poznań: Urząd Statystyczny, 2016. – 350 s. : tab., wykr.

Informacje statystyczne za rok 2016

Tekst także w jęz. angielskim

ROZWÓJ somatyczny i motoryczny dzieci ze środowiska wiejskiego Wielkopolski na tle przemian środowiskowych na przełomie XX i XXI wieku : stan, zmiany i prognozy / Jarosław Janowski. – Poznań: Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego, 2017. – 205 s. : tab., wyk. – (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu; nr 442)

[SIEDEMNASTY] 17 Pułk Ułanów Wielkopolskich im. Króla Bolesława Chrobrego : dzieje, tradycja i współczesność / Jacek Taborski. – Grajewo: Eko-Dom, 2017. – 319 s., [64] s. tabl. : fot., pl., portr., tab.

Bibliografia s. 308-319

SKRAWEK Rzeczypospolitej / Mieczysław Banaszak. – Gołańcz: Towarzystwo Miłośników Ziemi Gołanieckiej : Gołaniecki Ośrodek Kultury – Regionalna Izba Tradycji, 2017. – 180 s. : fot., pl.

Opracowanie monograficzne wybranych wsi gminy Gołańcz

SPACER po... Brodnicy : region śremski zaprasza : [informator] / tekst Zbigniew Szmidt. – Wyd. 2. – Śrem: Unia Gospodarcza Regionu Śremskiego – Śremski Ośrodek Wspierania Małej Przedsiębiorczości, 2018. – [12] s. : fot., mapa

Przewodnik turystyczny po gminie

SPACER po... Dolsku : region śremski zaprasza : [informator] / tekst Zbigniew Szmidt. – Wyd. 2. – Śrem: Unia Gospodarcza Regionu Śremskiego – Śremski Ośrodek Wspierania Małej Przedsiębiorczości, 2018. – [11] s. : fot., mapa

Przewodnik turystyczny po gminie

SPACER po... Krobi : region śremski i Krobia zapraszają : [informator] / Andrzej Kuźmiński. – Śrem: Unia Gospodarcza Regionu Śremskiego – Śremski Ośrodek Wspierania Małej Przedsiębiorczości, 2018. – [15] s. : fot., mapa

Przewodnik turystyczny po gminie

SPACER po... Książu Wlkp : region śremski zaprasza : [informator] / tekst Zbigniew Szmidt. – Śrem: Unia Gospodarcza Regionu Śremskiego – Śremski Ośrodek Wspierania Małej Przedsiębiorczości, 2018. – [15] s. : fot., mapa

Przewodnik turystyczny po gminie

SPACER po... Śremie : region śremski zaprasza : [informator] / tekst Zbigniew Szmidt. – Śrem: Unia Gospodarcza Regionu Śremskiego – Śremski Ośrodek Wspierania Małej Przedsiębiorczości, 2018. – [19] s. : fot., mapa
Przewodnik turystyczny po gminie

STARE Miasto w Poznaniu : zniszczenia, odbudowa, konserwacja 1945-2016 / red. Iwona Błaszczyk. – Wyd. 3 zm. i uzup. – Poznań: Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2017. – 406 s. : fot., pl.
Bibliografia s. 386-389

[SZEŚĆDZIESIĄT] 60 lat Katedry Biochemii i Biotechnologii [Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu] / red. Ryszard Słomski, Marlena Szalata. – Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego, 2017. – 274 s. : fot., portr., tab., wykr.

ŚLADY niepamięci : Józef Kaliszan / Aleksandra Sobocińska. – Poznań: Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2017. – 46 s. : fot., portr.

Artysta związany z Poznaniem, wystawa pt. „Śladami niepamięci. Józef Kaliszan” w Muzeum Historii Miasta Poznania w Poznaniu

ŚLEPE ryby / Bohdan Głębocki. – Poznań: Media Rodzina, 2017. – 393 s.
Akcja powieści toczy się w Poznaniu w 1938 roku

THEATRUM pośrodku Rynku : zabudowania targowe na Rynku średnio-wiecznego Poznania / Anna Rogalanka. – Poznań: Stowarzyszenie Historyków Sztuki. Oddział, 2017. – 151 s., [6] k. tabl. złoż. : fot., pl.

TOWARZYSTWO Gimnastyczne „Sokół” we Franklinowie (1922-1939) / Tomasz Grzelak. – Franklinów; Ostrów Wielkopolski : [Tomasz Grzelak], 2017. – 154 s. : fot., mapa, nuty, portr.

UCZESTNICY Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 z ówczesnych granic powiatu średzkiego / Danuta Wojcięgowska, Bogdan Jarosz. – Dominowo: Gminny Ośrodek Kultury : Biblioteka Publiczna, 2017. – 319 s. : fot., portr., tab.

WYPOCZYNEK na wsi w Wielkopolsce / Maria Nowak-Rybicka. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2018. – 36 s. : fot., pl.

Z DZIEJÓW młynarstwa i piekarnictwa w Pleszewie [od XVI w.] / Andrzej Szymański; Pleszewskie Towarzystwo Kulturalne, Muzeum Regionalne w Ple-

szewie. – Pleszew: Pleszewskie Towarzystwo Kulturalne, 2017. – 208 s. : fot., tab.

Bibliografia s. 190-198

Tekst także w jęz. angielskim i niemieckim

Z PRZESZŁOŚCI miasta Jarocina : reprint / Kazimierz Matuszewski. – Jarocin: Muzeum Regionalne, 2017. – IX, 54 s. : fot., mapy, portr., err.

Szkice historyczne

Reprint, oryg.: Poznań, 1937

ZDZISŁAW Dworzecki 1945-1997 / wspomnienia zebrały Izabela Bauer-Confrere, Dorota Ronge-Juszczak i Emilia Skalska; Towarzystwo Muzyczne im. Henryka Wieniawskiego. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2017. – 160 s. : fot., portr.

Działacz muzyczny z Poznania

ZŁOTÓW : krok po kroku / tekst i il. Monika Nowicka. – Złotów: Muzeum Ziemi Złotowskiej, 2017. – [48] s. : il.

Publikacja dla dzieci

ŻYCIE kulturalno-społeczne Kępna i powiatu w okresie międzywojennym / Krystyna Sumiśławska. – Kępno: Agencja Poligraficzno-Reklamowa „Kora”, 2017. – 144 s. : fot., portr.

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(grudzień 2017–luty 2018)

Biblioteki publiczne w województwie wielkopolskim organizowały imprezy z okazji św. Mikołaja, świąt Bożego Narodzenia i Nowego Roku. Odbływały się spotkania opłatkowe, podczas których śpiewano kolędy, wystawiano jasełka oraz zapoznawano się z tradycyjnymi zwyczajami i obrzędami. Dzieci wykonywały ozdoby choinkowe, dekoracje i kartki świąteczne.

Podczas ferii zimowych proponowano dzieciom i młodzieży m.in. zajęcia plastyczne, gry i zabawy, konkursy, najczęściej jednak głośne czytanie. Uroczyscie obchodzono Dzień Babci, Dzień Dziadka oraz walentynki.

Odbywały się spotkania Dyskusyjnych Klubów Książki, rozwijały się Dyskusyjne Kluby Filmowe. Kontynuowana jest akcja „Cała Polska czyta dzieciom”.

Obchodzono jeszcze Rok Józefa Piłsudskiego i Rok Josepha Conrada-Korzeniowskiego. Rozpoczęto świętowanie 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości oraz Powstania Wielkopolskiego.

Grudzień

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Piątki z Planszówkami” (także w styczniu i lutym)
- „Choinka Świąteczna” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego oraz wystawa pokonkursowa
- Koncert kolęd i utworów bożonarodzeniowych – Sabina Klak i zespół MUS TRIO

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Wygraj worek prezentów” – konkurs dla czytelników

Czempiń (pow. Kościan)

- „Zima u Kubusia Puchatka” – spektakl w wykonaniu aktorów ze Studia Art-Re z Krakowa
- Wystawa książek o tematyce bożonarodzeniowej oraz wystawa pokonkursowa „Radosne pierniki”
- „Góry Stołowe” – spotkanie z podróżnikiem Sebastianem Bielakiem, dla gimnazjalistów i nie tylko
- Wystawa z okazji 160. rocznicy urodzin Josepha Conrada (Filia w Gołębnie Starym)

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- „Święty Mikołaj w wiosce smurfów” – spektakl teatralny
- Spotkanie autorskie z Jakubem Ćwiekiem
- „Bożonarodzeniowa szopka” – Teatr Cieni Latarenka
- Book Club – klub dyskusyjny dla młodzieży (także w styczniu i lutym)
- „W świecie małpki” – zajęcia dla przedszkolaków
- Wieczorny Maraton Kulturalny – turniej dla młodzieży
- „Pogadajmy o książce” – klub dyskusyjny dla dorosłych (także w styczniu i lutym)
- „Magiczny czas świąt” – spotkanie z literaturą dla dorosłych (Filia w Żydowie)

- „Anioły w Bibliotece” – zajęcia dla dzieci (Filia w Żydowie)
- „Noworoczne wróżby” – zajęcia dla dzieci (Filia w Żydowie)

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- „Mikołajki” – spotkanie mikołajkowe dla najmłodszych czytelników, gry, zabawy, mini konkursy; „Moje wyobrażenie o świętym Mikołaju” – zajęcia plastyczne

Doruchów (pow. Ostrzeszów)

- „Przeżyjmy to jeszcze raz” – spotkanie z czytelnikami, podsumowanie roku czytelniczego w świetle prezentacji zdjęć ze wspólnych wydarzeń i uroczystości
- Spotkanie autorskie z pisarką Agnieszką Lingas-Łoniewską

Gniezno

- „Basia w bibliotece – czyli Basiowy Bal Pasiastych” – impreza biblioteczna dla dzieci
- „O Mikołaju, który zgubił prezenty” – warsztaty biblioteczne dla dzieci i rodziców zorganizowane podczas Jarmarku Bożonarodzeniowego na gnieźnieńskim rynku w ramach akcji Cała Polska Czyta Dzieciom
- „Iran starożytny i współczesny” – spotkanie z podróżniczką Anną Lis

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Warsztaty florystyczne stroików bożonarodzeniowych
- „Za co lubimy zimę?” – zajęcia literacko-plastyczne dla przedszkolaków (Oddział Dla Dzieci)
- XII Gołuchowski Jarmark Bożonarodzeniowy – świąteczne kolędowanie (przedstawienie „Kolędniczy” przygotowane i wystawione częściowo przez pracowników biblioteki), kreatywne warsztaty plastyczne ozdób choinkowych, kiermasz tanich książek (współorganizacja)

Gostyń

- Spotkanie Klubu Mam (także w styczniu)
- Wystawa prac Środowiskowego Domu Samopomocy
- „Jesteśmy wśród Was” – podsumowanie Powiatowego Konkursu Plastycznego i wystawa pokonkursowa (współpraca z PCPR)
- Pracownia Literacka z Małgorzatą Nawrocką Żarnecką i Maciejem Parowskim
- „Kukułka na koniu trojańskim” – spotkanie autorskie z Maciejem Parowskim
- „Niedziela w Bibliotece” – wyświetlanie bajek z diaskopu dla dzieci i rodziców
- Pracownia komiksowa z Witoldem Tkaczykiem (także w styczniu i lutym)

Grabów nad Prosną (pow. Ostrzeszów)

- „Chiny z daleka od wielkiego miasta” – spotkanie autorskie z Anną Jakiewicz, podróżniczką i archeolożką

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Spotkanie z dziećmi – zajęcia z papieroplastyki (Filia w Szkaradowie)
- „Mikołaj odwiedza różne kraje” – spotkania z przedszkolakami na temat obchodów świąt Bożego Narodzenia w różnych krajach

Kalisz

- „Henryk Talar... po latach w Kaliszu” – spotkanie z aktorem i promocja książki Zuzanny Talar-Sulowskiej „Henryk Talar i Teatr im. Adama Mickiewicza w Częstochowie. Lata 1994-1997” (współorganizacja)
- „Co się dzieje z prawem?” – wykład prof. Ewy Łętowskiej
- Spotkanie z Januszem Stabno, autorem książki „Tadeusz Grzelak (1929-1996)” z serii „Kaliszanie” (współorganizacja)
- „Z Kalisza do Kamerunu. Stefana Szolca-Rogozińskiego podróż niezwykła...” – prelekcja i pokaz multimedialny dla uczniów szkoły podstawowej
- Promocja VI tomu Zeszytów Kaliskiego Towarzystwa Genealogicznego „Kalisia” (współorganizacja)
- Spotkanie członków Stowarzyszenia Klubu Fantastyki „Arkham” (w ramach cyklu literacko-filmowego „Arkham czyta i ogląda”)
- „Bożonarodzeniowa magia” – spotkanie świąteczne (pogadanka, występ muzyczny, głośne czytanie) dla dzieci z przedszkola (Filia nr 2)
- „Zaczarowany świat baśni” – wystawa (Filia nr 3)
- „Zwyczajne i tradycje bożonarodzeniowe” – spotkanie świąteczne z etnografem Stanisławem Małyшко, dla dzieci z przedszkola (Filia nr 7)
- „Choinka poetycka” – przedświąteczne spotkanie bibliotekarzy i czytelników (Filia nr 7)
- Spotkanie na wierszowanie dla uczniów z kl. II gimnazjum (Filia nr 9)
- „Mały poeta” – konkurs dla przedszkolaków (Filia nr 3; współorganizacja)
- „Stała pod śniegiem panna zielona” – pogadanka o zwyczajach bożonarodzeniowych dla dzieci z przedszkola oraz uczniów z kl. I szkoły podstawowej (Filia nr 9 Oddział dziecięcy)
- Spotkanie mikołajkowe – pogadanka o zwyczajach bożonarodzeniowych, zajęcia z rękodzieła oraz zwiedzanie biblioteki dla dzieci z Zespołu Szkół w Piotrowie (Filia nr 9 Oddział dziecięcy)
- „Rower Walentyńki”, „Legenda o Skarbniku” – przedstawienia teatryku kamishibai dla dzieci z kl. II szkoły podstawowej (Filia nr 9 Oddział dziecięcy)

- Wystawy:
 - ~ „Stefan Szolc-Rogoziński (1861-1896) – podróżnik, odkrywca, etnograf” – wystawa mobilna – prezentacja w Szkole Podstawowej nr 18
 - ~ „Józef Piłsudski. 150. rocznica urodzin” (Filia nr 2)
 - ~ „Dekoracje bożonarodzeniowe” – wystawa dziecięcych prac plastycznych (Filia nr 2)
 - ~ „120. rocznica urodzin Władysława Broniewskiego” (Filia nr 16)

Kępno

- „Znajdź w Bibliotece swój styl!” – spotkanie ze stylistką Alicją Bogdan, autorką książki „Piękna każdego dnia. 365 porad stylistki”
- Bazar Biblioteczny – wymiana ubrań przez czytelników oraz promocja książek tematycznych (uroda, moda, styl życia)
- Podziel się książką na Święta! – akcja wymiany książek (Filia w Mikorzynie)
- „W krainie baśni” – spotkania dla dzieci w oparciu o postać i baśnie Hansa Christiana Andersena (Filia w Mikorzynie)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Spotkanie oplatkowe dla członków stowarzyszenia Słoneczny Promyk – współorganizacja

Kłecko (pow. Gniezno)

- Warsztaty Powertex dla dorosłych – tematyka „Anielskie kobiety”
- Warsztaty bajkoterapeutyczne dla dzieci – Emocjo-bajki, czyli świat dziecięcych emocji (także w styczniu i lutym)
- Święteczna biblio-paczka – bądź jak Sherlock Holmes w świątecznym wydaniu; wypożycz książkę z niewiadomą zawartością

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Józef Piłsudski – 150. rocznica urodzin, plakat (Filia w Smolicach)
- „Mikołajki z Biblioteką” – spotkanie z mieszkańcami Łagiewnik i okolicznych miejscowości: występy dzieci z Przedszkola w Kobylinie z przedstawieniem „Grzybowa chata”, wystawa rękodziela mieszkańców gminy Kobylin, występ dzieci z Ogniska Muzycznego Piano Forte, pogadanka policjantów o bezpieczeństwie (Filia w Łagiewnikach)
- Powstanie Wielkopolskie – 99. rocznica wybuchu: wystawa książek i materiałów związanych z Powstaniem Wielkopolskim

Koło

- „Ziemia Kolska” – konkurs historyczny
- Kurs komputerowy dla seniorów (także w styczniu i lutym)
- Wizyta bibliotekarek w Domu Pomocy Społecznej w Kole

- Spotkanie autorskie z Katarzyną Grocholą
- Spotkanie autorskie z Jackiem Hugo-Baderem
- Zajęcia z elementami biblioterapii – głośne czytanie, gry i zabawy czytelnice, zajęcia manualne, zabawy ruchowe (Filia dla Dzieci; także w styczniu i lutym)
- Akademia Plastyki – zajęcia rozwijające aktywność twórczą (Filia dla Dzieci; także w styczniu i lutym)
- „Mam prawo” – konkurs plastyczny (Filia dla Dzieci)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „...i wielu książek pod choinką” – wystawa nowości książkowych dla dzieci i młodzieży
- „Pójdę, gdzie chcę... ale najpierw pozbieram kości” – warsztaty prowadzone przez Jolantę Wojciechowską (trenerkę biznesu, pedagoga) – cykl kobiecych spotkań z książką Clarissy Pinkola Estes „Biegająca z wilkami”
- Spotkanie autorskie z Barbarą Zaborską, autorką książki „Wyplłyn na głębię”, pedagogiem szkoły w Starych Oborzyskach i Weroniką Rataj, autorką książki „Wszystko będzie dobrze”, uczennicą I Liceum Ogólnokształcącego w Kościanie
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej: „Alexis Langer (1825-1904), największy śląski neogotycysta na Ziemi Kościańskiej” – wykład lek. wet. Grzegorza Nowaka
- „Ja jestem Żyd z *Wesela*” – monodram Zbigniewa Walerysia (na podstawie tekstu Romana Brandstaettera)
- Spotkanie z cyklu: Z historią przy kawie: „Praca organiczna – wielkopolscy tytani i tytanidy” – wykład dr. Emiliana Prałata
- „Zimowe przygody Mamy Mu i Pana Wrony” – przedstawienie dla dzieci w wykonaniu Teatru w Kropki
- „Święta pachną piernikami” – spotkanie z najmłodszymi czytelnikami, którego głównym tematem były święta i tradycje z nimi związane
- „Tradycje i obyczaje świąt Bożego Narodzenia” – pogadanki literackie dla dzieci z kl. 0 i przedszkolaków

Biblioteka Gminy Kościan z/s w Kiełczewie

- „Choinko, choinko świąteczną masz minkę! Łączuszek wpleciony w zieloną czuprynkę” – przedświąteczne warsztaty plastyczne z uczniami kl. II szkoły podstawowej
- Szkolny Konkurs Recytatorski „Joanna Kulmowa” dla uczniów klas I-III szkoły podstawowej

- Warsztaty świąteczne – spotkanie przy kolędzie i pierniku, wykonanie Mikołaja z papieru (Filia Racot)
- Świąteczne kolędowanie – występ Koła teatralnego z Gimnazjum im. Polskich Olimpijczyków w Racocie (Filia Racot)
- „Marysia nadąsana złońnica, czyli sposób na małe foszki” – zajęcia dla grupy trzylatków (Filia Racot)
- „Konfrontacje z haftem” – spotkanie kółka hafciarskiego w bibliotece (Filia Stary Lubosz)
- „Reniferowe szaleństwo w bibliotece” – zajęcia literacko-plastyczne w bibliotece z okazji świąt Bożego Narodzenia (Filia Stary Lubosz)
- Zajęcia plastyczne – wspólne wykonywanie ozdób choinkowych (gwiazdki, serduszka, bombki, aniołki...) z różnych materiałów przygotowanych przez bibliotekarkę (Filia Widziszewo)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Warsztaty detektywistyczne i spotkanie autorskie z Zofią Staniszewską – dla uczniów kl. III szkoły podstawowej
- „Boże Narodzenie w Polsce i na świecie: tradycje i obyczaje” – zajęcia dla dzieci

Krobia (pow. Gostyń)

- Spotkania autorskie z Łukaszem Wierzbickim – dla dzieci
- „Najładniejsza ozdoba bożonarodzeniowa” – konkurs plastyczny dla dzieci, impreza podsumowująca i wystawa pokonkursowa
- Spotkanie autorskie dla dzieci z Joanną Wachowiak (Filia w Pudliszkach)

Krotoszyn

- Spotkanie autorskie z Jerzym Fedorowiczem, promocja książki „Absolwenci”
- Spotkanie świąteczne słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- „Jak się ustrzec przed wyłudzeniami na wnuczka?” – spotkanie dla seniorów (organizacja – Policja)
- Spotkanie autorskie z Marcinem Kydryńskim
- XVII koncert „Śpiewamy kolędy – wieczór wigilijny” – Społeczne Ognisko Muzyczne w Krotoszynie i zespół „Ratownicy św. Jana Chrzyciela” z Parafii pw. św. Jana Chrzyciela (opiekun Lucyna Płochecka)
- „Dlaczego warto czytać?” – pokonkursowa wystawa prac uczniów ZSP nr 3 w Krotoszynie
- Wystawa rękodzieła Tomasza Dolaty „Bałwanki, Mikołaje, świeczniki”
- Wystawa prac uczniów Zespołu Szkół Specjalnych w Krotoszynie

- „Świąteczne drzewko” – warsztaty plastyczne oraz występ chóru ze SP nr 3 pod kierunkiem Mariusza Kaźmierczaka (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Zima” – wystawa zdjęć Marka Troszczyńskiego (Filia w Benicach)
- „Ozdoba świąteczna” – konkurs plastyczny (Filia w Benicach)
- „Jasełka” – wspólne kolędowanie (Filia w Benicach)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Anioły w bibliotece” – spotkanie literackie dla dorosłych (Pawłowice)
- „Pierniki, choinka, kolęda” – spotkanie dla dzieci (Pawłowice)
- „Za pasem święta, a ktoś majstruje przy prezentach” – spektakl teatralny dla dzieci w wykonaniu aktorów z Teatru Maska w Krakowie (Pawłowice)
- Wystawy:
 - ~ „Wypożycz sobie prezent” (Pawłowice)
 - ~ „Książki religijne na zimowe wieczory” (Pawłowice)
 - ~ „Święta Bożego Narodzenia w literaturze”
- Spektakl profilaktyczny dla przedszkolaków

Krzywiń (pow. Kościan)

- „Jak zapakować prezent” – warsztaty pakowania prezentów dla najmłodszych (Filia Bieżyń)
- „Aniołki z koronkowych serwetek” – zajęcia plastyczne dla dzieci (Filia Bieżyń)
- „Choinki z tektury” – prace plastyczne wykonywane z dziećmi (Filia Bieżyń)
- „Zabawa z piernikiem” – impreza dla dzieci przy współpracy z Kołem Gospodyń Wiejskich z Jerki: pieczenie i ozdabianie pierników, wykonywanie ozdób choinkowych i strojenie choinki (Filia Jerka)
- „Cel jest jeden: Niepodległa Polska” – wystawka w 150. rocznicę urodzin Józefa Piłsudskiego (Filia Jerka)
- „Zajęcia piątkowe” – zajęcia dydaktyczno-manualne (Filia Lubiń):
 - ~ „Zimowa choinka” kartka świąteczna
 - ~ „Choinkowy zawrót głowy” wykonanie i ozdobienie choinki z piernika, papieru i ubieranie choinki
 - ~ „Świąteczne aniołki” – cz. 2: wykończenie i przyozdobienie aniołków

Leszno

- Wystawy:
 - ~ „Moja ulubiona postać z bajki” – wystawa pokonkursowa prac wykonanych przez dzieci z leszczyńskich przedszkoli. Współorganizator: Przedszkole Bajkowy Las (Galeria Dworcowa; także w styczniu)

- ~ „Ikony Polski w dwudziestoleciu międzywojennym” – wystawa przedstawiająca sylwetki najważniejszych postaci międzywojennej Polski, z dziedzin polityki, wojskowości, nauki oraz kultury (Galeria za Regalami)
- ~ „Moje miejsce na Ziemi” – wystawa pokonkursowa (Galeria Recto Verso)
- ~ „150. rocznica urodzin Marszałka” – wystawa ze zbiorów Mirosława Gertycha z cyklu: „Ze zbiorów leszczyńskich kolekcjonerów” (Salka Klubowa)
- ~ „Generał Józef Haller. Błękitna armia” – wystawa z okazji Narodowego Święta Niepodległości (Galeria Lochy)
- „Jak spotkanie z książką może stać się przygodą” – spotkanie z Sarą Rajtaczak. Prowadzenie Eleonora i Ryszard Biberstajn. Oprawa muzyczna Tomasz Biberstajn
- Koncert zespołu „Bez Ram”. Zespół tworzą: Alicja Adamczewska (wiolonczela, pianino), Celestyna Janowska (wokół, pianino) i Malwina Stachowiak (skrzypce, wokół, pianino)
- Otwarcie wystawy obrazów i rzeźb Piotra Michnikowskiego
- Spotkanie z Jolantą Bartoś – pisarką, autorką książek „Niepokorna” oraz „Jad”
- „Imieniny Świętego Mikołaja” – zajęcia dla dzieci i młodzieży w Bibliotece Ratuszowej współorganizowane przez Muzeum Okręgowe w Lesznie, Leszczyńską Fundację Kultury, Teatr Miejski oraz Radio Emaus. W programie:
 - ~ historyczna opowieść o św. Mikołaju – dr Małgorzata Gniazdowska z Muzeum Okręgowego w Lesznie
 - ~ muzyczna opowieść świąteczna
 - ~ inscenizacja legendy o św. Mikołaju z Miry wg ks. Mieczysława Malińskiego ze specjalnym udziałem Daniela Mosiora, aktora Teatru Miejskiego w Lesznie
 - ~ św. Mikołaj w książce, sztuce i popkulturze ze zbiorów Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lesznie
 - ~ nagrywanie dźwiękowych pocztówek z życzeniami przez dziennikarzy Radia Emaus
 - ~ zabawy plastyczne z animatorem
- Koncert bluesowo-jazzowy Grzegorza Sterny z zespołem JJ Band
- „Idą święta” – koncert zespołu Boogie Bron Band z cyklu „Wieczory u Brona”
- „Moje inspiracje” – spotkanie literackie ze Stanisławem Krukiem, autorem pięciu tomików poetyckich, w tym ostatniego „Życie jak szyba”
- Spotkanie z historykiem Jerzym Zielonką w ramach programu „Literacka podróż przez dzieje Polski”

- „Moje miejsce na Ziemi” – podsumowanie XXIII edycji konkursu sztuk plastycznych i otwarcie wystawy. Współorganizator: Leszczyńskie Stowarzyszenie „Dzieciom Niepełnosprawnym”
- Koncert świąteczny zespołu Koniugacja
- „Miód i kokaina” – spotkanie poetyckie poświęcone Konstantemu Ildefonsowi Gałczyńskiemu. Prowadzenie: Danka Sikorska
- „Wybrane przykłady powieści w listach” – wykład dr Małgorzaty Halec dla członków Uniwersytetu Trzeciego Wieku

Lipno (pow. Leszno)

- Wycieczka dla czytelników do Narodowego Forum Muzyki we Wrocławiu

Mikstat (pow. Ostrzeszów)

- „Moja świąteczna choinka” – konkurs plastyczny

Nowy Tomyśl

- Z cyklu Świąteczne opowieści pełne magicznej treści: zajęcia czytelnicze dla dzieci o tematyce świątecznej, poprowadzone przez uczniów Zespołu Szkół Zawodowych i Licealnych w Nowym Tomyślu
- „Ale Czad!” – pokaz slajdów podróżniczych połączony z prelekcją Stanisławy Waszkowiak
- Świąteczne warsztaty tworzenia świec – zajęcia prowadzone przez Lucynę Streich i Tomasza Głuszkiewicza z Pracowni Edukacyjnej WIATRAK
- Zimowe spotkanie Językowego Pogotowia – zajęcia dla obcokrajowców
- Grudzień ze Świętym Mikołajem, który zna się na Świętach – odwiedźmy Strefy Koloru przez przedszkolaki oraz dzieci ze szkoły w Nądni i świetlicy socjoterapeutycznej
- „Choinka już wśród nas” – odwiedźmy Mikołaja w bibliotece i opowieści o świątecznych tradycjach (Filia w Bukowcu)
- Świąteczne opowieści biblioteczne (Filia w Jastrzębsku Starym)

Oborniki

- Warsztaty z Mądrą Sową:
 - ~ „Święto górnika – Barbórka”
 - ~ „Idzie grudzień, a z nim święta”
- Wieczór poetycko-muzyczny – 40. lat pracy twórczej Marii Kogut
- Wystawa „Rękodzieło Barbary i Józefa Zarębskich”
- Zajęcia dla gimnazjalistów z wykorzystaniem gier planszowych („Mały Książę”)
- „Jak nie dać się oszukać!?” – wykład dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku

Osieczna (pow. Leszno)

- Konkurs na najpiękniejszy łańcuch choinkowy

Ostrowite (pow. Słupca)

- Spektakl teatralny „Mikołaj w wiosce Smerfów”
- Warsztaty ozdób choinkowych

Ostrzeszów

- Dni Wielkopolski ph. „Tu zaczyna się Polska” we współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Ziemi Ostrzeszowskiej oraz ostrzeszowską filią Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu
- „Czytanie integruje” – młodzież ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Ostrzeszowie głośno czyta przedszkolakom (Oddział Dziecięcy; także w styczniu)
- „Książka, której nie zapomnę” – podsumowanie konkursu plastycznego (Filia w Rogaszycach)

Pępowo (pow. Gostyń)

- Spotkanie autorskie dla dzieci z Joanną Wachowiak (Filia w Bodzewie)

Pleszew

- Spotkanie autorskie z Marcinem Kydryńskim
- „Podaruj uśmiech na Święta” – zajęcia biblioterapeutyczne dla dzieci
- „Trzy gwiazdki szczęścia” – zajęcia z wykorzystaniem teatryku kamishibai
- „Opowieść o dwóch gwiazdach...” – wykład Aleksandry Polewskiej w ramach Bibliotecznego Saloniku Kulturalnego
- Świąteczne warsztaty rękodzieła – zajęcia plastyczne dla dzieci

Poniec (pow. Gostyń)

- „Zimowe historie” – cykl spotkań dla dzieci (czytanie opowieści, gry, zagadki, rebusy)

Powidz (pow. Słupca)

- Wystawa kronik szkolnych i zdjęć „Rozbudowa szkoły w Powidzu” z okazji 30-lecia
- Wystawa ozdób świątecznych – wiklina papierowa i ozdoby szydełkowe

Rawicz

- Koncert charytatywny w wykonaniu rodziny Matylów (współorganizacja)
- „ABECADŁO z pieca spadło i do książek wpadło, bałaganu narobiło do zabawy zaprosiło” – warsztaty literackie (także w styczniu)
- „Święta tuż, tuż...” – warsztaty literacko-plastyczne
- „Grajka Mikołajka” – spotkanie z Teatrem „TAK”

- „Święty Mikołaj w wiosce Smerfów” – spotkanie z Teatrem Edu-Artis
- Galeria Jednego Obrazu: „Kapliczka” – H. Murkowska

Słupca

- Mikołaj w bibliotece
- „Mój Miś” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego z okazji Światowego Dnia Pluszowego Misia
- „Bombka ręcznie malowana” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego

Strzałkowo (pow. Słupca)

- Zajęcia Strzałkowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku:
 - ~ „Przywitaj się z Królową” – wykład Łukasza Walewskiego
 - ~ Zajęcia z języka angielskiego, niemieckiego i informatyki (także w styczniu i lutym)
- Zajęcia biblioterapeutyczne dla mieszkańców DPS w Strzałkowie (także w styczniu i lutym)
- „Święty Mikołaj w krainie Smerfów” – teatryk

Śmigiel (pow. Kościan)

- Mikołajki w „Klubie Maluszka” – zajęcia dla dzieci w wieku 2-3 lat i ich rodziców
- Mikołajki w grupie zabawowej „Śmigielaczek” – zajęcia dla dzieci w wieku 1-2 lat
- Warsztaty biblioteczne – zabawy matematyczne na podstawie wiersza „Choinka”
- Wieczór wigilijny – dyktando graficzne
- „W oczekiwaniu na święta Bożego Narodzenia” – warsztaty biblioteczne dla uczniów kl II (Filia Czacz)
- „Maluszki” – zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 2-3 lat i ich rodziców (Filia Czacz; także w styczniu i lutym)
- Spotkanie ze Świętym Mikołajem (Filia Nietążkowo)
- „Urwiski” – grupa zabawowa dzieci w wieku 1 do 3 lat (Filia Stare Bojano-wo; także w styczniu i lutym)

Turek

- „Zdrowie na świątecznym stole” – spotkanie z Karoliną Łajdecką, dietetykiem
- Promocja tomiku poezji Anny Pękacz „Olśnienie”
- Warsztaty plastyczne dla dzieci nawiązujące do świąt Bożego Narodzenia
- Historia tradycji świąt Bożego Narodzenia – zabawy plastyczne
- Opowieść Laury Milland „Czekając na Mikołaja” – zajęcia literacko-plastyczne

- Robotyka WeDo – warsztaty dla dzieci (także w styczniu i lutym)
- Szachy – zajęcia dla dzieci (także w styczniu i lutym)
- Bibliosmyki – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (także w styczniu i lutym)
- Program 50+:
 - ~ Warsztaty rękodzieła (także w styczniu i lutym)
 - ~ Spotkanie świąteczno-noworoczne

Wijewo (pow. Leszno)

- Wystawy:
 - ~ „Książki pod choinką”
 - ~ „160. rocznica urodzin Josepha Conrada-Korzeniowskiego”

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Przygoda trzech świnek” – przedstawienie teatralne dla dzieci wczesnoszkolnych i przedszkolnych
- Jesienne spotkanie przy ciastku i kawie – spotkanie dla czytelników seniorów
- „Nic nie jest w porządku. Wołyń, moja rodzinna historia” – spotkanie autorskie z Krzesimirem Dębskim połączone z mini koncertem Anny Jurkiszto-wicz
- „Wolni od uzależnień” – spotkanie autorskie z Martą Fox dla uczniów gimnazjum

Włoszakowice (pow. Leszno)

- „Kartka bożonarodzeniowa” – podsumowanie konkursu plastycznego dla klas I-III oraz wystawa pokonkursowa
- Wystawy:
 - ~ „150. rocznica urodzin Józefa Piłsudskiego”
 - ~ „160. rocznica urodzin Josepha Conrada” (Filia Krzycko Wielkie)
- „Aniołki pod choinkę” – konkurs plastyczny (Filia Krzycko Wielkie)

Zagórów (pow. Sępca)

- Spotkanie autorskie z lokalnym twórcą Andrzejem Grzeszczakiem, połączone z promocją jego najnowszej książki pt. „Zabite trio Beethovena”

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z modelką Magdaleną Nowicką w ramach cyklu spotkań „Młodzi, zdolni i... ze Zdun”
- „Bajkowa Dolina Baryczy” – spotkanie z Włodzimierzem Ranoszkim (Baszków, Konarzew)
- „Medytacja wśród książek” – spotkania relaksacyjno-medytacyjne, prowadzone przez Monikę Pachurkę

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- „Zajęcza chatka w odświeżeniu zimowej” – przedstawienie teatralne dla dzieci szkolnych

S t y c z e ń

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Wieczór poetycko-muzyczny – Włodzimierz Jędrzejczak i Adam Urbaniak
- Kurs komputerowy dla seniorów (także w lutym)

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Zajęcia w Akademii Młodego Czytelnika
- „Wspomnienia wojenne” – spotkanie czytelników
- „Noworoczne inspiracje” – wystawa

Czajków (pow. Ostrzeszów)

- Objazdowa wystawa książek dla dzieci w różnych językach świata z Obcojęzycznej Biblioteki Społecznej w Oleśnicy
- VII Przegląd Kolęd i Pastorałek

Czempiń (pow. Kościan)

- Akceptacja innych zimą w tle – zajęcia biblioterapeutyczne
- „Zima w literaturze i plastyce – bawimy się z wesołym Ryjkiem” – zajęcia literacko-plastyczne dla przedszkolaków
- „Książka uczy, książka cieszy, książka z nudy cię wyleczy” – rozstrzygnięcie całorocznego konkursu czytelniczego (rozdanie nagród, przedstawienie pt. „Lokomotywa” w wykonaniu czempińskiej grupy teatralnej „Co jest grane”)

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- Dzień Śniegu – zajęcia dla przedszkolaków
- Laurka dla Kubusia Puchatka – konkurs plastyczny dla dzieci
- Warsztaty tworzenia lapbooka dla uczniów klas IV
- Dzień Pingwina – zajęcia dla dzieci

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- „Zima” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci

Doruchów (pow. Ostrzeszów)

- Spotkanie dla młodzieży z Krzysztofem Piersą, autorem książek nt. uzależnienia komputerowego

Gniezno

- „MOJANIEPODLEGŁA” – spotkanie młodzieży z pasjonatem historii Pawłem Trygalskim – dla uczczenia 100. rocznicy odzyskania niepodległości oraz 100. rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego 1918/1919 – w ramach projektu edukacyjnego „A ja jestem Polak mały”
- „W krainie życzliwości” – zajęcia bajkoterapeutyczne dla uczniów szkół podstawowych
- „Zabawy z Kubusiem Puchatkiem” – zajęcia dla dzieci z okazji Dnia Puchatka
- „Wychowanie przez czytanie, czyli maluch w bibliotece” – zajęcia dla przedszkolaków
- „Kontakt z książką” – zajęcia dla uczniów z upośledzeniem umysłowym

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Zimowe opowieści” – zajęcia edukacyjno-plastyczne dla dzieci (Filia Tursko)
- „Pomagamy zwierzętom przetrwać zimę” – zajęcia edukacyjne dla przedszkolaków (Filia Kościelna Wieś)
- „Z Astrid Lindgren w Bibliotece” – zajęcia literacko-plastyczne dla kl. II (Oddział Dla Dzieci)

Gostyń

- „Lodowe inspiracje Tomasza Piecucha” – wystawa
- „Sporty zimowe” – wystawa
- Pracownia Literacka z Małgorzatą Nawrocką-Żarnecką (także w lutym)
- Zajęcia dla przedszkolaków:
 - ~ „Zawody artystyczne”
 - ~ „Prąd elektryczny”
 - ~ „Czasopismo, gazeta”

Grabów nad Prosną (pow. Ostrzeszów)

- Zajęcia z cyklu „Aktywny Senior” – język angielski (także w lutym)
- „Spotkanie z biblioteką” – zajęcia dla przedszkolaków
- Spotkanie autorskie dla gimnazjalistów z Krzysztofem Piersą na temat uzależnienia od gier komputerowych

Kalisz

- Spotkanie Towarzystwa Genealogicznego „Kalisia”
- Spotkanie członków Stowarzyszenia Klubu Fantastyki „Arkham”
- Spotkanie noworoczne Towarzystwa Przyjaciół Książek (Filia nr 1)

- „Poznajemy elementy budowy książki oraz drogę książki od pisarza do biblioteki” w ramach cyklu „Moja przyjaciółka książka” – spotkanie dla dzieci z przedszkola (Filia nr 2)
- „Książka” – spotkanie dla dzieci z przedszkola w ramach cyklu „Moja przyjaciółka książka” (Filia nr 2)
- Spotkanie miłośników kultury francuskiej (Filia nr 7; także w lutym)
- „Poznajemy opowiadania detektywistyczne” – pogadanka dla dzieci z przedszkola (Filia nr 9 Oddział dziecięcy)
- Wystawy:
 - ~ „Książka zamknięta w małej formie graficznej. Exlibrisy ze zbiorów Marii Kubackiej-Gorweckiej”
 - ~ „Architekt z Niecałej – Albert Nestrypke” (Filia nr 3)
 - ~ „Witam cię kartek szelestem...” (Filia nr 4)
 - ~ „Wolność i poeci” – wystawa w ramach obchodów „100-lecia odzyskania przez Polskę Niepodległości” (Filia nr 5)
 - ~ „Nie masz cwaniaka nad warszawiaka” – wystawa z okazji 55. rocznicy śmierci Stanisława Grzesiuka (Filia nr 7)
 - ~ „Ziemia nieznaną. Kalisz po belle époque” (Filia nr 9)

Kępno

- „Poczytaj mi mamo, tato... w nosidle!” – uruchomienie „Biblioteki Chustowej” oraz spotkanie z fizjoterapeutą i instruktorem noszenia dzieci w chustach, promujące czytanie od najmłodszych lat
- „Herody” – ludowe przedstawienia bożonarodzeniowe prezentowane przez folklorystyczny zespół z Kociny, na motywach z Biblii

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Organizacja spotkań z okazji Dnia Babci i Dnia Dziadka dla członków Klubu Seniora

Kłecko (pow. Gniezno)

- Spotkanie autorskie dla dorosłych z Karolem Soberskim, autorem książek „Tajemniczy pałac Zakrzewo”, „Skarb Dziedzica” i „Zapomniana zbrodnia”

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Top 10” – prezentacja najczęściej wypożyczanych książek w bibliotece w 2017 roku

Koło

- „Karnawał dookoła świata” – impreza okolicznościowa (Filia dla Dzieci)
- „Sprawiedliwa wśród Narodów Świata” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego (Filia dla Dzieci)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna Kościan

- „Literatura fantastyczna warta poznania” – spotkanie dla uczniów klas VI-VIII
- „Zima bez śniegu to nie zima!” – spotkanie dla grup przedszkolnych z okazji Dnia Śniegu
- „Kownacka – ta od Plastusia” – spotkanie wokół biografii Marii Kownackiej dla uczniów klasy I-III
- Spotkanie z cyklu: Z historią przy kawie: „Wkład Wielkopolan w odzyskanie niepodległości” – wykład Emiliana Prałata
- „Życie kościańskiej łąki” – wernisaż wystawy fotografii Jacka Olejniczaka (we współpracy z Towarzystwem Miłośników Ziemi Kościańskiej)
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej: „Rewitalizacja placu Wolności, a możliwość ustalenia miejsca przedlokacyjnego Kościana” – wykład Janusza Grupińskiego
- Poranki literackie: „Zima w literaturze dla dzieci” – spotkania z uczniami kl. 0 i przedszkolakami

Biblioteka Gminy Kościan z/s w Kielczewie

- Inscenizacja wierszy „Był sobie niedźwiedź” i „Kapcie babci” w przedszkolu oraz klasie II szkoły podstawowej
- O zimowych klimatach i mocy przyjaźni na przykładzie historii „Zajączka Filipa” E. Zubrzyckiej – zajęcia z grupą przedszkolaków (Filia Racot)
- „Z Zuzią na narty – uroki sportów zimowych” – spotkanie z grupą przedszkolaków (Filia Racot)
- Konkurs recytatorski wierszy Joanny Kulmowej dla kl. I (Filia Turew)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Gminny Turniej Warcabowy – uczniowie szkół podstawowych z terenu miasta i gminy
- „Śpiewajmy Narodzonemu” – wieczór kolęd; akompaniament 8 młodych gitarzystów uczniów Janusza Talagi

Krobia (pow. Gostyń)

- „Mój dziadek, moja babcia” – wystawa prac plastycznych

Krotoszyn

- Wystawa prac uczniów ZSP nr 2 w Krotoszynie promująca czytanie i czytelność
- Warsztaty z Małgorzatą Styburską, psychologiem i psychoterapeutką na temat jak walczyć z problemem choroby nowotworowej
- II Otwarte Mistrzostwa Powiatu Krotoszyńskiego w szachach – organizator Przemysław Gustowski (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)

- Teatr kamishibai – spotkanie w Żłobku Miś w Krotoszynie, bajka „Królewna Śnieżka”, promocja czytelnictwa: bajki o wróżkach, księżniczkach i królowych (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Klub Mam (Oddział dla Dzieci i Młodzieży):
 - ~ Zajęcia o pingwinkach
 - ~ Przedstawienie teatru kamishibai
- Wystawy:
 - ~ „Dlaczego warto odwiedzić Krotoszyn” – wystawa pokonkursowa
 - ~ „Zabawka ze skrawka” – wystawa prac dzieci z Przedszkola Macius
 - ~ Wystawa prac dzieci z Pracowni Artystycznej Rumiankowo – Kamila Żaruk
 - ~ „390. rocznica urodzin Charlesa Perraulta” – francuskiego pisarza i autora baśni
- „Za progiem wyobraźni...” – wystawa poświęcona twórczości czytelników (Filia w Benicach)
- „Dzień Babci i Dziadka” – konkurs plastyczny (Filia w Benicach)
- „Jak czytają nasi uczniowie? Badanie PIRUS 2016” – gazetka tematyczna (Filia w Benicach)
- „Słomka do picia” – konkurs plastyczny i wystawa prac pokonkursowych (Filia w Chwaliszewie)
- „Dobry zwyczaj... wypożyczaj” – akcja promująca czytelnictwo (Filia w Chwaliszewie)
- „Mikołajki w bibliotece” – konkurs na najciekawszą ozdobę choinkową, zabawy (Filia w Orpiszewie)
- „Dzień z kodowaniem” – zajęcia z okazji Europejskiego Tygodnia Kodowania (Filia w Orpiszewie)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Śpiąca królewna” i „Tupcio Chrupcio odwiedza dziadków” – głośne czytanie przedszkolakom (Nowy Belęcin)
- Wystawy:
 - ~ „Białe książki” (Pawłowice)
 - ~ „Bajeczki z zimowej półeczki” (Pawłowice)
 - ~ „Czytanie łączy pokolenia” (Pawłowice)
 - ~ „Powstanie Wielkopolskie – chwała powstańcom”
 - ~ „Z życia wzięte”
 - ~ „Bahdaj, pilot i ja – w setną rocznicę urodzin”, „Baśniowy świat Perrault w 390. rocznicę urodzin” (Nowy Belęcin)
 - ~ „Adam Bahdaj – stulecie urodzin” (Garzyn)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Francuskiej” – comiesięczne spotkania krzywińskiego oddziału TPPF
- „W ten świąteczny czas” – spotkanie z mieszkańcami Domu Pomocy Społecznej w Mościszkach (Filia Bieżyń)
- „Wygibajtus” – zabawy ruchowe z najmłodszymi użytkownikami biblioteki (Filia Bieżyń)
- „Dokarmiamy ptaki” – wspólna praca plastyczna (Filia Bieżyń)
- „Bałwanki z gazet” – prace plastyczne (Filia Bieżyń)
- „W karnawale czas na bale” – balik karnawałowy dla dzieci zorganizowany przy współpracy z Kołem Gospodyń Wiejskich Jerka (Filia Jerka)
- Spotkania Klubu Motyli Książkowych – Laurka dla Babci i Dziadka; Zimowy krajobraz; Zimowe hece w bibliotece (Filia Jerka)
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami w celu popularyzacji literatury popularnonaukowej (Filia Lubiń)
- Zajęcia piątkowe” – zajęcia dydaktyczno-manualne (Filia Lubiń):
 - ~ „Świąteczne wspomnienia” kolorowanka świąteczna
 - ~ „Laurka i zaproszenie dla Babci i Dziadka”
 - ~ „Upominek dla dziadków”
- „Dzień Babci i Dziadka” – spotkanie przy kawie. Krótki program artystyczny przygotowany przez dzieci (Filia Lubiń)

Leszno

- „W świecie abstrakcji” – wystawa fotografii Jolanty Mierzwy (Galeria za Regałami)
- „Obrazy i rzeźby Piotra Michnikowskiego” – finisaż wystawy z udziałem autora. W programie m. in. koncert autorskich piosenek artysty
- Franciszek Zborowski ps. „Zbroja” – oficer Armii Krajowej, więzień polityczny PRL (1908-1979) – promocja książki Waldemara Handke, wydanej przez Urząd Miasta Leszna w serii CIVES NOSTRI
- „Moje fascynacje” – spotkanie z Gabrielem Roszakiem. Prowadzenie: Małgorzata Murawka
- „Biblioteka – magiczny dwór bez glutenu” (współorganizator: Leszczyński oddział Polskiego Stowarzyszenia Osób z Celiakią i na Diecie Bezglutenowej”). W programie:
 - ~ warsztaty biblioteczno-ruchowe dla dzieci (wykonanie strojów rycerskich, gra terenowa, tworzenie gry planszowej, nauka zaklęć, odnalezienie pokoju MAGA, upominki)

- ~ warsztaty psychologiczne dla rodziców i dorosłych „Moje wartościowe dziecko z dietą czy bez diety”, prowadzenie psycholog kliniczny Teresa Dobiąła
- ~ liczne degustacje oraz upominki
- „Baju, baju w zwierzęcym raju” – promocja najnowszej książki dla dzieci autorstwa Krystyny Grys
- Warsztaty karnawałowe dla dzieci i rodziców – zajęcia plastyczne
- „Jak spotkanie z książką może stać się przygodą” – wieczór dyskusyjny, który prowadzili Eleonora i Ryszard Biberstajnowie
- Spotkanie z Jarosławem Sellinem – wiceministrem w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Koncert kołęd w wykonaniu Chóru Miejskiego „Chopin”
- „Cynowe gody” – spotkanie jubileuszowe Dyskusyjnego Klubu Książki dla dorosłych
- Spotkanie autorskie dla dzieci z pisarką Wandą Szymanowską – autorką m.in. „Ciapka”, „Czerwonych szpilek”, czy „Kim, do diabła jest Anita”
- „Dr Bronisław Świdorski (1873-1941) – lekarz, społecznik, regionalista” – promocja książki dr Małgorzaty Halec poświęconej jednemu z najbardziej zasłużonych mieszkańców Leszna
- „Czytając siebie – laboratorium sztuki i ruchu”, które prowadziła Bożena Łuczak
- „Słowem jak chlebem, chlebem, jak słowem, żyjemy się co dnia – wzajemnie” – spotkanie w ramach cyklu „Środa z poezją kawy ...”, które prowadziła Bożena Łuczak
- Debata: Fajerwerki – dla Ciebie zabawa, dla zwierząt to koszmar! – prowadzenie: Łukasz Przybyłka i Roman Kubica
- Spotkanie kołędowe z udziałem Sabiny Klak i zespołu MUS TRIO
- „Czy istnieje współczesna powieść epistolarna?” – wykład dr Małgorzaty Halec dla członków Uniwersytetu Trzeciego Wieku

Lipno (pow. Leszno)

- „Różnice pomiędzy biblioteką, a księgarnią” i „Międzynarodowy Dzień Miśia Puchatka” – zajęcia dla przedszkolaków (Filia Wilkowice)

Łubowo (pow. Gniezno)

- WOŚP – współpraca przy finale – kawiarenka z sercem

Mikstat (pow. Ostrzeszów)

- „Dlaczego zwierzęta mieszkają w bloku Maćka?”, „Królowa Śnieżka i siedmiu krasnoludków” – warsztaty z teatrykiem kamishibai dla dzieci z przedszkola, tworzenie ilustracji do teatryku

Nowy Tomyśl

- „W moim magicznym ogrodzie” – wystawa prac malowanych na jedwabiu autorstwa Teresy Berendt-Klechamer ze Świebodzina (Galeria na Piętrze)
- Z cyklu Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne: Akordeonowy koncert Tomasza Drabiny zatytułowany: Inspiracje. W programie tanga, paryskie walczyki, muzyka bałkańska oraz własne kompozycje artysty
- Z cyklu Barwy Świata: „Blondynka w arabskim świecie” – spotkanie z Agnieszką Chęś, która opowiadała o kulturze arabskiej
- Z cyklu Biblioteka Porad Praktycznych: „Leki przeciwbólowe pod lupą” – spotkanie z Leszkiem Niepolskim na temat zagrożeń wynikających ze stosowania leków przeciwbólowych
- Z cyklu Seniorzy w natarciu: „Recepta na dobry humor” – spotkanie z udziałem seniorów z Domu Dziennego Pobytu. Poznali oni Receptę na dobry humor za sprawą dyrektor Magdaleny Kędzi-Kluj oraz Wandy Rąbalskiej z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej
- Z cyklu Czwartkowe Podwieczorki z Książką: „Noworoczne postanowienie wytomyskich czytelników” – spotkanie, podczas którego najmłodszy czytelnicy biblioteki podjęli wyzwanie polegające na tym, że w 2018 r. przeczytają książkę, która nie będzie lekturą szkolną (Filia w Wytomyślu)
- „Tuszeta – tajemnice wschodniego Kaukazu” – pokaz slajdów podróżniczych połączony z prelekcją Magdaleny Konik – fotografki freelancera, pasjonatki jeździectwa i ginących kultur
- „Kobieta (i) wulkan” – pokaz slajdów podróżniczych połączony z prelekcją Anity Demianowicz – podróżniczki, reporterki i fotografki, na co dzień współpracującej z magazynami podróżniczymi: Poznaj Świat, Podróże, Rowertour
- „Wróżby Rzepichy” – spektakl teatralny uczniów Zespołu Szkół nr 2 im. Stanisława Staszica w Nowym Tomyślu, wyreżyserowany przez nauczyciela biologii – Rafała Putza
- „Koralikowe wyszywanki” – warsztaty wyszywania koralikami ukraińskich wzorów, które poprowadziła uczestniczka bibliotecznych zajęć języka polskiego – Ludmiła Ilczenko
- Rok Językowego Pogotowia – jubileuszowe spotkanie Językowego Pogotowia dla obcokrajowców, którego gośćmi byli policjanci z Wydziału Drogowego – asp. Anna Urbaniak i asp. Michał Kornosz. Opowiedzieli o zasadach poruszania się po polskich drogach pieszo, rowerem i samochodem
- „Królowa Śnieżka” – przedstawienie teatralne w wykonaniu uczniów z kółka teatralnego pt. Królowa Śnieżka (Filia w Borui Kościelnej)
- „Maski karnawałowe” – zajęcia z tworzenia masek karnawałowych z wykorzystaniem tektury, piórek, kolorowych gazet i cekinów (Filia w Bukowcu)

- Prezent dla Babci i Dziadka – zajęcia dla dzieci z tworzenia papierowych kwiatów z okazji Święta Babci i Dziadka (Filia w Bukowcu)
- Bajkowy bal karnawałowy – bal kostiumowy dla dzieci z konkursami (Filia w Wytomyślu)

Oborniki

- „Ziemia kryje kości. Zapomniane krajobrazy pamięci – cmentarze protestanckie w Wielkopolsce po 1945 roku” – wykład prof. Jerzego Kołackiego
- „Hej, kolęda, kolęda!” – koncert kolęd
- „Wietnam, Kambodża” – wystawa fotografii Jerzego Molińskiego
- III Przegląd Twórczości Ks. Jana Twardowskiego
- „O wolność naszą, Śląska i Lwowa” – wykład Władysława Ruksa dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- Warsztaty z Mądrą Sową:
 - ~ „Pomagamy ptakom i zwierzętom w zimie”
 - ~ „Hej, na sanki, koleżanki, czyli sporty zimowe”

Ostrzeszów

- „Przez Tybet na rowerze” – spotkanie autorskie z podróżnikiem Piotrem Strzeżyszem
- „Pismo Louisa Braille'a” – spotkanie czytelnicze z przedszkolakami (Oddział Dziecięcy)

Pleszew

- „Międzynarodowy Dzień Kubusia Puchatka” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci
- „Kwadrans na książkę w Taczanowie Drugim” – akcja promowania książek przez dzieci
- „Józef Piłsudski wobec Powstania Wielkopolskiego” – wykład historyczny Andrzeja Szymańskiego

Powidz (pow. Słupca)

- „Bał w Królestwie Słodczy” – bal karnawałowy dla przedszkolaków i klas „0”

Rawicz

- „Koziołek Matołek wyrusza w świat” – spotkanie z Teatrem „TAK”
- „Spotkania z książką: „Mali bohaterowie”
- Galeria Jednego Obrazu:
 - ~ „Koło” – H. Murkowska
 - ~ „Kot” – D. Wiatrowski

Strzałkowo (pow. Słupca)

- Warsztaty modelarskie dla dzieci w wieku 9-12 lat w ramach akcji Herosi Wolności, promującej 100. rocznicę odzyskania niepodległości i wybuchu Powstania Wielkopolskiego
- Wystawa makiet z klocków LEGO przedstawiających obiekty związane z wybuchem Powstania Wielkopolskiego

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Śmigielaczek” – zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci od 1 do 2 lat i ich rodziców (także w lutym)
- Balik karnawałowy dla uczestników grup zabawowych działających w Śmiglu, Czaczu, Nietązkowie oraz Starym Bojanowie

Turek

- Laureaci literackiej Nagrody Nobla 2018 – wystawa
- Dzień Babci i Dziadka – zajęcia plastyczne
- Zajęcia literacko-plastyczne:
 - ~ „Renifer”
 - ~ „Renifery zostają” P. Nijskens
 - ~ „Pingwinek” W. Chotomskiej
 - ~ „Pingwin cesarski” M. Constain
- Program 50+:
 - ~ „Życiorysy lokalne. Piszemy biografie bohaterów lokalnych z Turku i powiatu tureckiego” – prezentacja uczniów I Liceum Ogólnokształcącego w Turku

Wijewo (pow. Leszno)

- „Rozpoznawanie osób i sytuacji na starych fotografiach z lat 1914-1950” – spotkanie zorganizowane we współpracy ze stowarzyszeniem Działajmy Razem „Ocalić od zapomnienia”
- Wystawy:
 - ~ „100. rocznica urodzin Adama Bahdaja”
 - ~ „115. rocznica urodzin Georga Orwella”
 - ~ „115. rocznica urodzin Ireny Jurgielewiczowej”

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Babcia czarodziejka” – historia Dnia Babci, rola babci w rodzinie – poga-danka dla dzieci przedszkolnych

Włoszakowice (pow. Leszno)

- Wystawy:
 - ~ „Dziecko w malarstwie polskim”

- ~ „100. rocznica urodzin Adama Bahdaja”
- ~ „115. rocznica urodzin Aleksandra Kamińskiego” (Filia Bukówiec Górny)

Zagórów (pow. Słupca)

- „Mój świat w miniaturze” – wernisaż i wystawa makiet autorstwa Jana Kłoca
- Zajęcia z tabletkami dla dzieci z Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego w Michalinowie (także w lutym)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Wieczór z poezją dra Józefa Zdunka
- Kurs komputerowy dla seniorów

L u t y

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Spotkanie z przedstawicielem ginącego zawodu – zdun oraz warsztaty lepienia z gliny dla dzieci

Czajków (pow. Ostrzeszów)

- Ferie w bibliotece:
 - ~ „Na końcu świata przygody Misia i Kasi piratki” – spektakl
 - ~ „Zimowe hece w bibliotece” – głośne czytanie, zajęcia plastyczne, zabawy i gry
 - ~ „Bał w Bałwankowie” – głośne czytanie, zajęcia plastyczne, zabawy
 - ~ „Cudaczek-cytryniaczek” – głośne czytanie, zajęcia kulinarne (pieczenie ciastek cytrynowych, popcorn) i prace rysunkowe, zabawy

Czempiń (pow. Kościan)

- „My się w ferie nie nudzimy, bo do biblioteki chodzimy”:
 - ~ „Walentynkowe serce dla najbliższych”
 - ~ „Mydełkowo” – dzieci same robiły mydełka komponując zapachy i kolory
 - ~ „Skrzat ze skarpety” – zajęcia plastyczne
 - ~ „Olaf w zimowym krajobrazie” – zajęcia plastyczne z masy solnej; opowiadanie pt. „Mali braciszki”
 - ~ „Gdyby w Czempiniu żył smok, to wyglądałby tak...” – zajęcia plastyczne. Wspólne układanie legendy o czempińskim smoku

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- Ferie w bibliotece (zajęcia pt. Bohaterowie naszych książek, Popołudnie ze scrabble, Zima w kolorach tęczy, Dzień Niedźwiedzia Polarnego, Dzień Dinozaura, Piracki Wieczór)
- Escape Room w bibliotece – II edycja

- Laurka dla kota – konkurs plastyczny dla dzieci
- Laurka dla dinozaura – konkurs plastyczny dla dzieci
- Dzień Niedźwiedzia Polarnego – zajęcia dla dzieci

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- „Biblioteczna maskotka” – konkurs plastyczny dla dzieci
- „Turniejowy zawrót głowy” – zajęcia dla dzieci (rozwiązywanie krzyżówek, zagadek, rebusów)

Doruchów (pow. Ostrzeszów)

- Ferie w bibliotece:
 - ~ „Muzyczne spotkanie walentynkowe, czyli podaruj swój talent ukochanej osobie...” – z udziałem Weroniki Sabatowskiej, utalentowanej muzycznie czytelniczki
 - ~ Światowy Dzień Kota, czyli spotkanie literacko-plastyczne
 - ~ „Na końcu świata... Przygody Misia i Kacpra Pirata” – przedstawienie dla dzieci w wykonaniu Teatru MASKA
 - ~ „ALE Frajda!!!” – zabawy z animatorem dla czytelników, gry i zabawy... przeróżne
- „Szydełkowe robótki, czyli rękodzieło z najwyższej półki” – wielkanocna wystawa prac czytelniczki Ani Mastalińskiej z Przytocznicy

Gniezno

- „Lekcja żywej historii – Powstanie Wielkopolskie 1918/1919 – spotkanie dla dzieci szkół podstawowych z Ramzesem Temczukiem prowadzącym „Wilczą Gwardię”, rekonstruktorem wydarzeń historycznych m.in. z okresu powstania wielkopolskiego – zrealizowane w ramach projektu edukacyjnego „A ja jestem Polak mały”
- „A było ich wielu” – wystawa Pawła Trygalskiego prezentująca sylwetki powstańców wielkopolskich, zorganizowana przez Gimnazjum nr 2 i Bibliotekę Publiczną Miasta Gniezna
- „Magiczny świat baśni” – zajęcia czytelnicze dla dzieci w okresie ferii zimowych
- „Dziewięć żyć, chodzących własnymi drogami, czyli kot w fantastyce” – impreza czytelnicza w ramach IX Konwentu Fantastyki „FANTASMAGORIA”

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Tworzymy kulturę szacunku w sieci” – zajęcia edukacyjne dla dzieci w związku z Dniem Bezpiecznego Internetu (Oddział Dla Dzieci, Filia Kościelna Wieś)
- Ferie 2018: „Zimowa Akademia Artystyczna” – cykl zajęć dla dzieci: gry i zabawy integracyjne, promocja czytelnictwa poprzez wspólne czytanie,

warsztaty: skręcania balonów, kulinarne, szycia filcowych breloczków, gry na bębnach afrykańskich, wyjazd do kina i biblioteki miejskiej (Oddział Dla Dzieci)

- „Warsztaty taneczne” dla członków Regionalnego Zespołu Pieśni i Tańca Turko (warsztaty wyjazdowe w Żerkowie)

Gostyń

- Wernisaż wystawy „Od ottońskich krypt do Tympanonu Dawidowego – architektura romańska w fotografii Jerzego Andrzejewskiego”
- Klub Mam – balik karnawałowy
- „Antarktyka – stacja polarna, lodowce i pingwiny” – spotkanie z podróżnikiem Piotrem Horzelą
- Spotkanie z pisarzem Michałem Larkiem z cyklu „Męskie czytanie” oraz warsztaty literackie
- „Bajkowe zagadki” – konkurs ankietowy
- „Bajkowy bohater” – konkurs plastyczny

Grabów nad Prosną (pow. Ostrzeszów)

- „W krainie baśni” – zajęcia dla dzieci w ramach akcji „Zima w mieście”: zajęcia plastyczne, kulinarne, gry, konkursy
- „70 książek na 70-lecie Biblioteki” – akcja na facebooku, polecamy książki, które zdecydowanie warto wypożyczyć i przeczytać

Jutrosin (pow. Rawicz)

- „Małe rączki w akcji” – zajęcia z dziećmi w czasie ferii (Filia w Dubinie)
- Zajęcia z papieroplastyki – wykonanie kartki na walentynki, a także poznanie genezy tego święta
- „Walentynki w bibliotece” – wspólna zabawa przy muzyce, konkursy, zabawy, rozwiązywanie walentynkowych krzyżówek i interpretacja przez dzieci przysłów o miłości
- „Zakochane łosie” – wykonanie łosi z papieru (forma przestrzenna)
- „Bałwankowy lampion” – wykonanie lampionów na świeczkę
- „Rusz główką nad planszówką” – przypomnienie zabaw i wyliczanek „retro”

Kalisz

- „Zakazane książki” – spotkanie z Dariuszem Rekoszem
- „Efektywne poszukiwanie materiałów źródłowych w zasobach cyfrowych” – spotkanie Towarzystwa Genealogicznego „Kalisia”, moderator Jerzy Wasilkowski
- Arkhamowe ferie z planszówkami – otwarte spotkania Stowarzyszenia Klubu Fantastyki „Arkham”

- „Metamorfozy miasta” – wykład dla sekcji humanistyczno-kulturalnej Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Kaliszu
- „Wolność i poeci” – wykład oraz zwiedzanie wystawy – dla uczniów z liceum (Filia nr 5)
- „Ni pies, ni wydra, czyli o wyrażeniach, które pokazują język” – zabawy językowe z okazji Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego dla dzieci ze szkoły podstawowej (Filia nr 5 Oddział dziecięcy)
- „Moje przyjaciółki – dziewczyny z Powstania” – spotkanie ze Stefanią Wodzińską w ramach projektu „BIBKA z czytaniem” (Filia nr 9)
- „Językowe wygibasy (błędy językowe, idiomy, gwara śląska)” – zajęcia dla dzieci ze szkół podstawowych z okazji Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego (Filia nr 9 Oddział dziecięcy)
- Wystawy:
 - ~ „Miłość” – wystawa oparta na tekstach Janusza Korczaka (Filia nr 3)
 - ~ „Koncert na 10 fortepianów” – retrospektywna wystawa fotograficzna przygotowana przez Glamour – Studio Fotografii i Przemka Woźnego, dokumentująca kaliski koncert z 2010 roku (Filia nr 7)

Kępno

- „Zostań moją walentynką” – konkurs plastyczny dla dzieci
- „Poznajmy się w bibliotece!” – gra towarzyska dla czytelników i sympatyków biblioteki
- „Randka w ciemno z książką” – gra czytelnicza (Filia ZOZ w Kępnie)
- Zajęcia w ferie zimowe: przygotowywanie gadżetów do fotobudki w ramach projektu „Biblioteka zbliża ludzi”, zajęcia w oparciu o książkę „Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek”, a także gry i zabawy detektywistyczne
- „Muzyczne książki” – zabawy edukacyjne dla dzieci z wykorzystaniem elementów rytmiki, prowadzone podczas ferii zimowych (Filia w Olszowie)
- Książka ma swoją historię, obchody Dnia Kota – zajęcia w ferie (Filia w Międzybuziu)

Kłeco (pow. Gniezno)

- Ferie zimowe:
 - ~ „Fantastyczny Świat Książek” – konkurs plastyczny dla dzieci
 - ~ „Stoliczku nakryj się” – spektakl Teatru Cieni Latarenka
 - ~ „Gdzie jest Nemo” – zajęcia czytelnicze dla dzieci
 - ~ Warsztaty dekoracyjne dla dzieci
 - ~ „Jaś i Małgosia” – teatrzyk kamishibai
 - ~ „Kraina Lodu” – zajęcia czytelnicze dla dziewczynek
 - ~ „Star Wars” – zajęcia czytelnicze dla chłopców

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Stanisław August Poniatowski – 220. rocznica śmierci” – wystawa tematyczna (Filia w Smolicach)
- „Walentynki” – wystawa (Filia w Łagiewnikach)
- Ferie z Biblioteką:
 - ~ Zajęcia manualne prowadzone przez Marię Pomogier – wyplatanie koszyków z papierowej wikliny (Filia w Łagiewnikach)
 - ~ Zajęcia plastyczne, słuchanie audiobooków, rysowanie wysłuchanych powieści, składanie origami, gry planszowe (Filia w Łagiewnikach)
 - ~ Wystawa prac wykonanych przez dzieci podczas ferii (Filia w Łagiewnikach)
 - ~ Zajęcia plastyczne prowadzone przez Justynę Küffner, plastyka (Filia w Smolicach)
 - ~ Zajęcia plastyczne, literackie i rytmika dla dzieci – zorganizowane przy współpracy z A. Barteczką i K. Chlebowską (kobylinianki); tematyka zajęć – zima, Wielkanoc
 - ~ Spotkanie z policjantem – pogadanka o bezpieczeństwie

Koło

- Spotkanie autorskie z Piotrem Goudynem – historykiem, regionalistą oraz promocja książki „Obrazki z dziejów oświaty w Wielkopolsce Wschodniej” – zeszyt 3
- „Diagnostuj, projektuj, współdziałaj” – warsztaty z prowadzenia diagnozy lokalnej społeczności, jej potrzeb, budowanie partnerstwa między sektorem edukacji i kultury
- „Moja opowieść o Świętym Mikołaju” – II edycja ogólnopolskiego konkursu (Filia dla Dzieci)
- „Legenda o królu kruków” – zajęcia z teatrykiem kamishibai, prace plastyczne, zabawy ruchowe (Filia dla Dzieci)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- Wystawa „O młodości, która została nad Obrą. Adam Tomaszewski – życie i twórczość”
- „Życie i twórczość Astrid Lindgren” – spotkania dla uczniów klas IV
- „Zima bez śniegu to nie zima!” – spotkania dla grup przedszkolnych
- „Bezpieczne i pomysłowe ferie zimowe” dla dzieci w wieku 6-12 lat. W programie spotkanie z aktorem Piotrem Witoniem, warsztaty z robotami, rozwijanie zainteresowań artystycznych i tanecznych
- Spotkanie z cyklu: Z historią przy kawie: „Tabu i ludzka cielesność” – wykład dr. Emiliana Prałata

- Spotkanie z Jackiem Olejniczakiem, kościańskim fotografem amatorem specjalizującym się w uwiecznianiu przyrody, wielokrotnie nagradzanym przez redakcję „National Geographic Polska”, autorem prezentowanej w bibliotece wystawy fotografii pt. „Życie kościańskiej łąki”
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej: „Historia Ratusza w Kościanie” – wykład Dariusza Krama

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan z/s w Kiełczewie

- „Z Zochną w krainie śnieżek, czyli jak można bawić się zimą?” – zajęcia dla grupy przedszkolaków (Filia Racot)
- Konkurs recytatorski wierszy Joanny Kulmowej dla dzieci z kl. III (Filia Turew)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Gminny Turniej Szachowy dla dzieci i młodzieży

Krobia (pow. Gostyń)

- Wystawa „Lodowe inspiracje Tomasza Piecucha”

Krotoszyn

- Wystawa fotografii XI Ogólnopolskiego Konkursu Fotograficznego „Przestrzeń wyobraźni” (WBPICAK Poznań)
- „Źródła do badań genealogicznych” – spotkanie prowadziła Aneta Franc, archiwistka, historyczka (organizacja: TMiBZK, KBP)
- Wykład Jana Pawlika o pszczołach murarkach
- „Wygraj z cholesterolem” – wykład dietetyka Piotra Kaźmierczaka
- „E-sport w bibliotece” – zmagania krotoszyńskich graczy w turnieju gier komputerowych – wyniki i podsumowanie turnieju
- III Otwarte Mistrzostwa Powiatu Krotoszyńskiego w szachach – organizator Przemysław Gustowski (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Jak radzić sobie z hejtem?” – Dzień Bezpiecznego Internetu 2018 w bibliotece (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Ferie zimowe z pasją 2018 (Oddział dla Dzieci i Młodzieży):
 - ~ „Bezpieczny przejazd – szlaban na ryzyko” – zajęcia z przedstawicielami Polskich Linii Kolejowych S.A.
 - ~ Gry i zabawy z harcerzami z Hufca Związku Harcerstwa Polskiego w Krotoszynie. Bezpieczne ferie: Straż Miejska z autochodzikiem
 - ~ Komputerowy świat – dzień komputerów w bibliotece zorganizowany przez firmę komputerową Harbit: prezentacja gier, konkursy, oglądanie filmów i bajek na dużym ekranie, nauka programowania
 - ~ Wizyta w Bajkowej Krainie
 - ~ Zajęcia prowadzone przez instruktorów LAB.Krotoszyn, spotkanie w siedzibie firmy

- ~ Turniej gier planszowych oraz układanie puzzli
- ~ Dziecięce kuchenne rewolucje – zajęcia kulinarne z właścicielką Restauracji Czak Cafe Krotoszyn
- ~ „Na końcu świata – przygody Misia i Kacpra pirata” – spektakl Teatru Maska z Krakowa
- ~ Bal karnawałowy – wybór najlepszego tancerza i tancerki oraz wybór najładniejszego przebrania bajkowego
- Spotkanie Klubu Mam – zajęcia o Franklinie (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Wystawa pokonkursowa prac dzieci po feriach zimowych z pasją w bibliotece (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Dzień bezpiecznego Internetu” – spotkanie w bibliotece i wystawa (Filia w Benicach)
- „Dzień Języka Ojczystego” – wystawa (Filia w Benicach)
- „Karnawałowe maski” – zajęcia w oddziale przedszkolnym (Filia w Kobiernie)
- „Niezwyczajny teatrzyk kamishibai” – spotkania czytelnicze z klasami I, II, III szkoły podstawowej (Filia w Orpiszewie)
- „Ach, te walentynki” – wystawa prac pokonkursowych oraz nowości z literatury dla kobiet (Filia w Orpiszewie)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Kiszenie kapusty” – lekcja regionalna (Izba Regionalna w Pawłowicach)
- Spotkania Koła Twórczych Czytelniczek (Pawłowice)
- „Bo na cóż życie bez miłości – poetyckie walentynki” – wieczór poezji (Pawłowice)
- Warsztaty cukiernicze z Piotrem Lisiakiem (Pawłowice)
- Wystawy: „Książka z miłością w tle”, „Walentynkowa randka w ciemno z książką – wypożycz, rozpakuj, zakochaj się w czytaniu”, „Przepisy kulinarne w literaturze pięknej” (Pawłowice)
- „Czy to jest przyjaźń, czy to jest kochanie” – wystawa literacka
- Ferie zimowe 2018: „Święty Walenty – robimy kartki walentynkowe”, „Królowa Zima – ilustrujemy bajki”, „Wielki bal – robimy maseczki karnawałowe”, „Zgaduj zagadła – rozwiązujemy zagadki” (Garzyn)

Krzywiń (pow. Kościan)

- „Zimowe rekreacje w bibliotece”:
 - ~ „Wyspa, której nie ma” – zapoznanie dzieci z tekstami literackimi o wyspach; wykonanie dowolną techniką plastyczną swojej wyspy marzeń
 - ~ „W zdrowym ciele zdrowy duch” – zajęcia ruchowe dla dzieci połączone z rozmową na temat zdrowego odżywiania oraz korzyści płynących z uprawiania sportu

- ~ „Jak zostaje się ilustratorem” – droga książki od napisania do wydania, rola ilustratora; wykonanie ilustracji do książki, którą przygotowały przy pomocy bibliotekarza
- ~ „Ostatkowe warsztaty taneczno-integracyjne” – zabawy i gry ruchowe dla dzieci w wieku 3-15 lat oraz pokaz historii obyczajów i tradycji ostatkowych
- ~ Ponadto zajęcia w ramach projektu Mobilny Ośrodek Kultury: „Laboratorium Chemiczne Mateusz Stocki”, „Inkubator Plastycznych Inspiracji”, „Ebru Malowanie na Wodzie”, zajęcia taneczne z Kamilem Kuroczko – uczestnikiem „Tańca z gwiazdami”
- „Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Francuskiej” – spotkania krzywińskiego oddziału TPPF
- „Walentynkowy czas” – wykonanie gadżetów do fotobudki (Filia Bieżyń)
- „Dzień Kota – kot w literaturze, muzyce i sztuce” – zabawy i wystawa prac dzieci (Filia Bieżyń)
- „Pani Zima” – praca plastyczna (Filia Bieżyń)
- „Maski weneckie” – maski z papieru, piór i cekinów wykonane przez dzieci (Filia Bieżyń)
- „Zima, książka i JA” – ferie zimowe 2018 w bibliotece – cykl spotkań dla dzieci w wieku 4-11 lat (Filia Jerka):
 - ~ „Mini olimpiada” – zajęcia ruchowe
 - ~ „Smaki zimy czyli dzieciaki w kuchni” – zajęcia kulinarne
 - ~ „Makaronowy zawrót głowy” – zajęcia plastyczne
 - ~ „Nasza zima zła” – zajęcia plastyczne
- „Historia książki i druku” – wystawka z okazji 550. rocznicy śmierci Jana Gutenberga (Filia Jerka)
- „Słońce, gwiazdy, planety” – wystawa z okazji 545. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika (Filia Jerka)
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami w celu popularyzacji literatury popularnonaukowej (Filia Lubiń)
- „Zajęcia piątkowe” – zajęcia dydaktyczno-manualne „Maski karnawałowe” (Filia Lubiń)
- „Kto ty jesteś, Polak mały” – ferie zimowe (Filia Lubiń):
 - ~ „Najlepsze w ludziach jest to, o czym można powiedzieć głośno” – zapoznanie z książką „Kto ty jesteś...”
 - ~ „Największe bogactwo, to robienie tego, co kochasz” – wykonywanie czynności, które sprawiają nam dużą przyjemność
 - ~ „Bo przyjaciel to nie tylko człowiek” – przyjaciel to zwierzę, maskotka; wybór i czytanie książek o zwierzętach; układanie puzzli
 - ~ „W zdrowym ciele zdrowy duch” – rozgrywki sportowe

- ~ „Jedz owoce i warzywa a będziesz zdrowy jak ryba” – wykonanie sałatki owocowej
- ~ „Czas spędzony z rodziną jest wart każdej sekundy” – spotkanie mające na celu zapoznanie dzieci z pracami wykonywanymi przez rodziców
- „Lokalni twórcy – walentynki” – wystawa (Filia Lubiń)

Leszno

- Wystawy:
 - ~ „Dr Bronisław Świdorski(1873-1941) lekarz, społecznik, regionalista” (Galeria Dworcowa)
 - ~ Wystawa fotografii Szymona Brodziaka (Galeria Lochy)
- Wieczór autorski z artystą-fotografikiem Szymonem Brodziakiem. Oprawa muzyczna – Przemysław Maćkowiak i Rafał Gubański. Współorganizator: Galeria HAS
- „Wyspy koralowe” – spotkanie z podróżnikiem Krzysztofem Kryzą w ramach cyklu „Wokół globusa”
- Koncert Emilii Ziegler – wokalistki mającej w swoim repertuarze: śpiew solowy, rozrywkowy, klasyczny, piosenkę aktorską, poezję śpiewaną, jazz, soul i funk
- „Spotkanie z Francją” – w ramach cyklu Kultura i Historia Państw. Współorganizator: Fundacja Centrum Aktywności Twórczej

Lipno (pow. Leszno)

- Wycieczka do Hydropolis: Centrum nauki i wiedzy o wodzie – Wrocław oraz kina Cinema w Leszno, w ramach ferii zimowych

Łubowo (pow. Gniezno)

- Dzień Seniora – współorganizacja
- „Niepodległość” – konkurs plastyczny dla szkół
- „Pinokio” – przedstawienie teatralne dla dzieci

Mikstat (pow. Ostrzeszów)

- „Namalować wiersz” – konkurs plastyczny

Nowy Tomyśl

- „Planeta świadomości” – otwarcie wystawy malarstwa i grafiki Jolanty Ciecharowskiej, połączone z mini recitalem artystki oraz kompozytora Romualda Andrzejewskiego (Galeria na Piętrze)
- Z cyklu Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne: „Andrzej Lajborek na wesole” – występ kabaretowy poznańskiego aktora Andrzeja Lajborka

- Z cyklu Barwy Świata: „Qigong – życie w zdrowiu i pogodzie ducha” – spotkanie z Tatianą Bordą, która zaprezentowała starą, dalekowschodnią tradycję pracy z życiową energią, nazywaną w Chinach Qi
- Z cyklu Biblioteka Porad Praktycznych: „Problemy konsumentów w życiu codziennym” – spotkanie z Ireneuszem Józefowskim, Powiatowym Rzecznikiem Konsumentów
- Z cyklu Seniorzy w natarciu: „Kropla zdrowia dla Seniora” – spotkanie seniorów z Domu Dziennego Pobytu z Leszkiem Niepolskim
- Z cyklu Godziny dla Rodziny: „Teatr lalkowy zza kulis” – spotkanie z Ryszardem i Mileną Muzyczkami z Pracowni za Piecem
- „Nowa Zelandia. Nie-skończona droga” – pokaz slajdów podróźniczych połączony z prelekcją Darii i Wojciecha Kostyk
- Zimowe warsztaty mehendi – warsztaty zdobienia ciała henną prowadzone przez Klaudynę Bronowską
- „Demokracja liberalna a populizm” – wykład prof. Adama Sulikowskiego z Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego
- Promocja publikacji „Mały Kolberg – Niezbędnik. Wielkopolska” – książeczki z CD z tradycyjnymi zabawami, tańcami i piosenkami z Wielkopolski, którą zaprezentował Witold Roy Zalewski, dokumentalista projektu Mały Kolberg
- Dzień Bezpiecznego Internetu: tworzymy kulturę szacunku w sieci – spotkanie z Dariuszem Borowskim z inicjatywy Stowarzyszenia Paruzja w Strefie Koloru dla uczniów szkół podstawowych
- „Pociąg do hotelu” – spektakl teatralny w konwencji czarnej komedii w wykonaniu aktorów Teatru Paragraf-2 z Siedlca: Pauliny Brudło, Marzeny Guziór-Piosik i Grzegorza Śmiałka
- Ferie w Strefie Koloru: zajęcia w oparciu o książki z serii Biuro Detektywistyczne nr 2 autorstwa Jorn Lier Horsta. Spotkanie z aspirant Anną Urbaniańską z Komendy Powiatowej Policji w Nowym Tomysku na temat bezpieczeństwa podczas zimowych zabaw oraz w życiu codziennym, a zwłaszcza zachowania na drodze
- „Walentynkowe zawirowanie” – warsztaty tworzenia waleńtyńkowych serduszek z papieru i masy solnej, połączone z wystawą książek o tematyce miłosnej (Filia w Sątópach)
- „Żelowe mydełko” – warsztaty tworzenia żelowych mydełek (Filia w Bukowcu)
- Pokemonowa noc w bibliotece – wieczorne spotkanie podczas ferii, którego tematem przewodnim były pokemony i książka „Tajemnica różowego pokemona” (Filia w Bukowcu)

Oborniki

- „Wolniej konie... Ballada o Włodzimierzu Wysockim” – wieczór poetycko-muzyczny
- Warsztaty z Mądrą Sową:
 - ~ „Poznań ciekawe miasto”
 - ~ „Jedziemy sobie do Krakowa”
- „Dobroczynny wpływ ćwiczeń fizycznych na organizm seniora” – wykład Małgorzaty Protasewicz dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- Wystawa rękodzieła Teresy Sekuły

Osieczna (pow. Leszno)

- „Zapusty, obrzędy, korowody – w krainie tradycji i zwyczajów polskich” – spotkanie dyskusyjne

Ostrowite (pow. Słupca)

- Warsztaty malowania piaskiem
- Warsztaty papierowej wikliny

Ostrzeszów

- „Jak radzić sobie z problemem alkoholowym w rodzinie” – prelekcja Barbary Gruszki, pisarki, mentorki, trenerki personalnej
- Wystawa twórczości lokalnego artysty Zbigniewa Kucharzaka
- Ferie (Oddział Dziecięcy):
 - ~ „Walentynki i Światowy Dzień Słodczy” – zajęcia czytelniczo-plastyczne, ciasto domowej roboty
 - ~ „Ale frajda” – zajęcia z animatorem
 - ~ „Teatryk kamishibai” – zajęcia czytelniczo-warsztatowe
 - ~ „Robsik” – zabawy z animatorem

Piaski (pow. Gostyń)

- „Cotton balls” – zajęcia plastyczne dla dzieci
- „Filofunny” – zajęcia plastyczne
- Zajęcia kulinarne dla dzieci
- „Detektyw Przecinek na tropie rymów” – spotkanie z Małgorzatą Żółtaszek, dla dzieci
- „Pociąg w bibliotece” – inscenizacja na podstawie „Lokomotywy” Juliana Tuwima i zajęcia plastyczne
- „Zagadki, łamigłówki, zgaduj-zgadula” – zajęcia dla dzieci

Pogorzela (pow. Gostyń)

- „Koty czytają, czytam i ja” – konkurs plastyczny, impreza podsumowująca i wystawa pokonkursowa

- „Ferie dla dzieci w bibliotece”: Bajki i gry planszowe, Lekcje edukacyjne i plastyczne oraz wizyta w stolarni, Warsztaty decoupage z Lawendową Manufakturą, Dawno temu w śnieżnej krainie – zajęcia czytelniczo-plastyczne

Poniec (pow. Gostyń)

- Turniej gier komputerowych dla starszej młodzieży
- Zajęcia detektywistyczne dla kl. I-III na podstawie książki G. Kasdepke „Tajemnicze zniknięcie detektywa Pozytywki”
- „Antarktyka – stacja polarna, lodowce i pingwiny” – spotkanie dla dzieci z podróżnikiem Piotrem Horzelą (Filia w Żytowiecku)

Pleszew

- „Kto na Antarktydzie żyje?” – zajęcia multimedialne dla dzieci
- „Zakodowani w bibliotece” – zajęcia z podstaw programowania dla dzieci
- Integracyjne warsztaty walentynkowe – zajęcia plastyczne dla młodzieży z Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Marszewie oraz podopiecznych Domu Pomocy Społecznej w Pleszewie
- „Ferie z Julianem Tuwimem” – cykl zajęć literacko-plastycznych dla dzieci

Rawicz

- „Gdy zimno w koło, to u nas wesoło” – ferie w bibliotece:
 - ~ Spotkania z Teatrem „TAK”: „Bajka do zjedzenia” i „O pchle co manier nie miała”
 - ~ Warsztaty literacko-plastyczne: „Śladami dinozaurów”, „Podróż do Krainy Lodu” i „Zaczarowana kartka walentynkowa”
 - ~ Turniej wiedzy literackiej: zagadki, łamigłówki, krzyżówki, kalambury
 - ~ „Poetycko-muzyczna opowieść o historii Polski” w wykonaniu Kuby Michalskiego
- Galeria Jednego Obrazu: „Kapliczka” – H. Murkowska

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- „Wędrowni Stasia” – przedstawienie teatralne dla najmłodszych czytelników Biblioteki oraz wręczenie dyplomów za aktywne czytelnictwo

Słupca

- „Zima z wyobraźnią” – rozstrzygnięcie powiatowego konkursu plastycznego

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Rekreacyjne ferie z biblioteką”- wyjazd na lodowisko, basen, Family Club
- „Ferie zimowe z książką i nie tylko...”- (Filia w Czaczu)

Turek

- „Mandala na weekend, czyli w wolny czas bez stresu” – zajęcia warsztatowe prowadzone przez Dariusza Walaszka
- Wystawy:
 - ~ George Gordon Byron w 230. rocznicę urodzin
 - ~ Rocznice literackie
 - ~ „Życiorysy lokalne. Piszemy biografie bohaterów lokalnych z Turku i powiatu tureckiego
- DBI – gry i zabawy
- Zajęcia literacko-plastyczne:
 - ~ Zimowe opowieści
 - ~ Walentynkowy zawrót głowy – K. Grossmam-Hensel „Przepis na miłość”
 - ~ Przyjaciele z mroźnej krainy: pingwiny
 - ~ Miau... miau coś ty kotku chciał – Dzień Kota
- Bezpieczne ferie – spotkanie z policjantem
- Zajęcia plastyczne:
 - ~ W karnawale czas na bale
 - ~ Pajęczyna marzeń
 - ~ Gdzie jest bałwanek?
 - ~ Spotkanie z bajką
- Programowanie bez komputera, czy to możliwe? – warsztaty dla dzieci
- Śmiech to zdrowie – kalambury
- Kamishibai – teatrzyk obrazkowy – spotkanie z bajką
- Gry i zabawy z chustą animacyjną
- Program 50+:
 - ~ Spotkanie autorskie z pisarką i dziennikarką Teresą Moniką Rudzką

Wijewo (pow. Leszno)

- „I Wojna Światowa i polegli mieszkańcy z naszej gminy” – spotkanie organizowane we współpracy ze stowarzyszeniem Działajmy Razem „Ocalić od zapomnienia”
- Wystawy:
 - ~ „Miłość w poezji”
 - ~ „550. rocznica śmierci Johannesa Gutenberga”
 - ~ „120. rocznica urodzin Karola Bunscha”
 - ~ „190. rocznica urodzin Juliusza Verne’a”

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Życie od zarania – początki życia na Ziemi – przez zabawę do wiedzy” – zajęcia dla dzieci przedszkolnych

Włoszakowice (pow. Leszno)

- Wystawy:
 - ~ „6. rocznica śmierci Wisławy Szymborskiej”
 - ~ „35. rocznica śmierci Mieczysława Jastruna”
 - ~ „40. rocznica śmierci Janusza Meissnera” (Filia Bukówiec Górny)
 - ~ „155. rocznica urodzin Marii Rodziewiczówny” (Filia Krzycko Wielkie)

Zagórów (pow. Sępólno)

- „Plastusiowe opowieści: skarb bezludnej wyspy” – przedstawienie w wykonaniu Teatru Edu-Artis z Krakowa
- XXV gminne Eliminacje Konkursu Recytatorskiego dla Szkół Podstawowych „Czerwieńcie, zieleńcie się słowa...”
- „Talerz pełen zdrowia” – wystawa prac plastycznych dzieci z OREW-u
- „EkoPaka” – zajęcia o tematyce ekologicznej poświęcone aluminium
- Spotkanie Lokalnego Klubu Kodowania działającego przy gimnazjum w ramach projektu Link do Przyszłości koordynowanego przez bibliotekę

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Bajkowa Dolina Baryczy” – spotkanie z Włodzimierzem Ranoszkiem
- „Trening i rozwój mózgu” – zajęcia wzmacniające pamięć i koncentrację
- Detektywistyczne zajęcia dla dzieci podczas ferii w bibliotece (Baszków)
- Ferie zimowe z ulubionymi bohaterami książek – zajęcia dla dzieci
- Balik karnawałowy dla dzieci (Konarzew)

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM
ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

CHOROBY i zarazki / Anna Solak // I K S . – 2018, nr 3, s. 21

Omówienie książki Joanny Bednarek „O pochodzeniu rodziny” wydanej przez WBPiCAK.

[DZIESIĄTKA] 10 REAUMURA / Daina Kolbuszewska // I K S . – 2018, nr 2, s. 48

Listy Kazimierzy Iłłakowiczówny do siostry, na podstawie wydawnictwa WBPiCAK.

KAWAŁKI codzienności / Bartosz Suwiński // *T w ó r c z o ś ć*. – 2017, nr 12, s. 112-113

Recenzja tomu poetyckiego Marcina Orlińskiego „Środki doraźne” wydanego przez WBPiCAK.

KILKA słów, parę gestów / Marek Olszewski // *N o w e K s i ą ż k i*. – 2017, nr 11, s. 48-49

Recenzja tomu poezji Jacka Gutrowa „Rok bez chmur” wydanego przez WBPiCAK.

MAJĄ nowiutką bibliotekę! W nowych wnętrzach – nowy duch / pik // *T y g . N o w y* (Ziemia Pilska). – 2018, nr 5, s. 13

M.in. udział Iwony Smarsz, zastępcy dyrektora WBPiCAK w uroczystości otwarcia biblioteki w Trzciance po modernizacji.

MARIUSZ Grzebalski, szef wydawnictwa WBPiCAK // *G a z . W y b o r c z a*. – Poznań. – 2018, nr 39 s. 11

Wypowiedź o planach wydawniczych WBPiCAK w Poznaniu.

SAGA rodu Kornhauserów / Michał Nogaś // *G a z . W y b o r c z a*. – 2018, nr 4, s. 28-29

Wzmianka o Wydawnictwie WBPiCAK – wydawcy dzieł Juliana Kornhausera.

SMUTA i Późne echo / T.J // *I K S*. – 2018, nr 2, s. 92

Nowości wydawnicze WBPiCAK: Artur Szlosarek „Późne echo”, Franciszek Lime „Smuta”.

STYCZNIOWE rocznice / oprac. J.P // *I K S*. – 2018, nr 1, s. 105

Odnotowany początek działalności Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – 27.01.1948

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury // *I K S*. – 2018, nr 2, s. 91

Nowości wydawnicze WBPiCAK

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury // *I K S*. – 2018, nr 1, s. 92

Nowości wydawnicze WBPICAK: Krzysztof Bąk „Inne”, Anna Augustyniak „dzięki bogu”, Adam Lizakowski „Jak zdobyto Dziki Zachód”, Jacek Napiórkowski „Gniazda”.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury // I K S . – 2018, nr 1, s. 100-101

Imprezy WBPICAK w styczniu 2018. M.in. wystawa pokonkursowa XXII Ogólnopolskiego Konkursu Fotografii „Portret”.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury // I K S . – 2018, nr 3, s. 92

Nowości wydawnicze WBPICAK, które rekomenduje Mariusz Grzebalski.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury // I K S . – 2018, nr 3, s. 103

Wystawa fotografii Mariusza Hertmana „Portret powszedni” w siedzibie WBPICAK.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury // I K S . – 2018, nr 2, s. 101

Wystawa Średzkiego Towarzystwa Fotograficznego „Jagielski i Janicki. U podstaw” w siedzibie WBPICAK.

V. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Medal Młodej Sztuki** 2018 w dziedzinie literatury otrzymał *Jakub Sajkowski*, poeta i krytyk łączący tradycję i współczesność.
- **Międzynarodową Nagrodę Literacką im. Zbigniewa Herberta** w 2018 roku otrzymała *Nuala Ni Dhomhnaill*, poetka pisząca po irlandzku („łącząca celtycką mitologię i folklor z zagadnieniami współczesnymi”).
- **Nagrodę im. Beaty Pawlak** w 2017 roku otrzymali *Krzysztof Kopczyński* i *Anna Sajewicz* za książkę „Dybuk”.
- **Nagrodę im. Jana Długosza** w 2017 roku otrzymał *Przemysław Czapliński* za książkę „Poruszona mapa”.
- **Nagrodę Literacką im. Josepha Conrada** w 2017 r. za najlepszy debiut literacki 2016 r. otrzymała *Anna Cieplak*, autorka książki „Ma być czysto”.
- **Nagrodę Literacką im. Juliana Tuwima** w 2017 roku otrzymała *Anna Lipska* za całokształt twórczości.
- **Nagrodę im. Kornela Makuszyńskiego** w 2016 roku otrzymała *Katarzyna Nawrotek* za powieść „Kressek, Bartek i całkiem zwyczajny początek”.
- **Nagrodę „Nowych Książek”** za 2017 rok otrzymał *Piotr Matywiecki* za książkę „Stary gmach”.
- **Nagrodę Paszport „Polityki”** w dziedzinie literatury za 2017 rok otrzymał *Marcin Wicha* za esej „Rzeczy, których nie wyrzuciłem”.

B. Międzynarodowe nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę im. Goncourtów** w 2017 roku otrzymał *Éric Vuillard* za książkę „L'ordre du jour”.

C. Zmarli

- **Lawrence Ashbery** (03.09.2017), amerykański poeta.
- **Michał Moszkowicz** (10.09.2017), polski pisarz zamieszkały w Szwecji.
- **Ursula K. Le Guin** (22.01.2018), pisarka amerykańska, autorka cyklu „Ziemiomorze”, przedstawicielka literatury science fiction.
- **Ryszard Podlewski**, zm. (2.03.2018) poeta, satyryk, aforysta, publicysta i felietonista związany z Poznaniem.